

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MURMESTER
HANS NIELSEN FUSSINGS

ERINDRINGER FRA
BARNDOM OG UNGDOM

TRYKT SOM MANUSKRIFT

KØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI

1928

MURMESTER
HANS NIELSEN FUSSINGS
ERINDRINGER FRA
BARNDOM OG UNGDOM

MURMESTER
HANS NIELSEN FUSSINGS

ERINDRINGER FRA
BARNDOM OG UNGDOM

TRYKT SOM MANUSKRIFT

KØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI
1928

I Slutningen af 1912 gav Fader hver af os Børn et maskinskrevet Eksemplar af sine Erindringer, nedskrevne i Løbet af Sommeren under hans Ophold paa Villa Norrborg paa Hven. Disse Erindringer gaar fra hans tidlige Barndom, indtil han, ledsaget af sin Fader, den 2. Marts 1856 kom til København. De slutter sig nøje til den lille Bog: „Nogle Mindeord om Andreas Fussing“, som Fader lod trykke som Manuskript i 1911 og giver et klart Billede af det nøjsomme Liv, som levedes i det børnerige Hjem i Horsens. Efter Hukommelsen og støttet af tidligere Under søgelser paa Stedet har Fader optegnet Planer af Huset paa Nørregade, dels som det først var, dels efter en Ombygning i 1849 og Gengivelser af disse egenhændige Planer var indklæbet i de maskinskrevne Hefter.

Efter Faders Død, den 5. April 1914, fandtes liggende i en Mappe en Fortsættelse af disse Erindringer, som strækker sig til 1865, da han begyndte at virke selvstændigt som Murmester. Den første Halvdel, hvis Nedskrivning var paabegyndt i 1913, var renskrevet af Fader, medens den sidste Halvdel forelaa i en saa tydelig skrevet Kladder, at jeg har kunnet foretage en Renskrift.

Da disse Erindringer om en svunden Tid synes mig at have Interesse i sin Helhed, har jeg nu ladet dem trykke i Mindet om Fader, som i dette Aar vilde have fyldt 90 Aar.

Fra Faders senere Virksomhed som Murmester og i de talrige offentlige og private Hverv, der i Tidens Løb blev paalagt ham, fandtes kun ganske faa og spredte Op-

tegnelser om enkelte Hændelser og Sager, som har haft hans særlige Interesse — saaledes om hans ivrige Deltagelse i Kampen mod det paatænkte Spir paa Frue Kirke, hvis borgerlige Værge han da var, og som nu er deponerede i Raadstuearkivet — men nogen samlet Beskrivelse af hans Livs Forløb efter 1865 har han ikke nedskrevet.

Juni 1928.

ANDR. FUSSING

HANS NIELSEN FUSSING
Efter Fotografi c. 1865

PARTI AF SØNDERGADE

MINE Børn har gentagende opfordret mig til at nedskrive nogle af mine Erindringer. Da jeg maaske nok har oplevet adskilligt, som kan have Interesse for mine nærmeste, og da jeg endnu, trods mine 74 Aar, har en god Hukommelse, vil jeg gøre et Forsøg paa at fæstne paa Papiret nogle Erindringer fra min Barndom. Hvis det lykkes for mig at naa dette, kan der mulig følge andet efter.

For en 12—15 Aar siden levede her i København en gammel Mursvend, Andersen, som jeg af og til, naar jeg mødte ham paa Gaden, underholdt mig med om gamle Dage; han havde været Mursvendelavets Bud og døde, da han var nogle og firs Aar gammel. Han havde været Faders første Læredreng. Af ham fik jeg at vide, at jeg var født i det lille Bindingsværkshus, der ses forrest til venstre paa den Tegning, som jeg har af Horsens Søndergade; det ligger ved Siden af Købmand Z.I. Levys Gaard og lige overfor Claus Cortsens Gaard. Andersen havde i sin Levetid ofte maattet gøre Tjeneste som Barne-

pige for min ældste Søster, Abellone, og mig; Lone var født i Hospitalsgade i Farver Therkildsens Hus, der laa nærmest Aaen, som dengang flød gennem Byen. Andersen har fortalt mig, at da Tiden nærmede sig, at Moder skulde føde det næste Barn (det blev Valdemar), hjalp han Fader med at forskalle og pudse Loftet i mine Forældres Sovekammer ud mod den lille Gaard. Der havde tidligere kun været de nøgne Bjælker og derover det Lag Brædder, som skilte Stuen fra Loftsrummet. Huset var dengang kun een Etage; der maa altsaa have været noget luftigt i Lejligheden, saa det kunde nok behøves, at der blev gjort noget for at skaffe Lunhed.

Hvornaar vi flyttede fra Søndergade til det gamle Bindingsværks-Hus paa Nørregade er mig ubekendt, men herfra har jeg og mine yngre Helsøskende, der alle blev fødte her, vore første Minder.

Dette Hus var een Etage med en trefags Kvist. Ved den østre Gavl var en Indkørselsport og herved en Stue, hvor den tidligere Ejer, en Glarmester Belloffsky, havde Værksted; saa kom en Forstue til vor Lejlighed, der mod Gaden kun havde en Stue med to Fag. Bag denne Stue var et Sovekammer, som fik sit Lys fra et lille Vindue imod Sadelmager Thomsens Gaard; dør bagved laa et ganske lille, næsten mørkt Kammer, saa et lille Bryggers, og der bag igen et Køkken med Udgang til Gaarden. I Kvisten havde

mine Forældre og nogle af Børnene Sovekammer, her havde Fader et tarveligt Skrivebord og et Tegnebrædt staaende. Paa vort Hus var anbragt en Gadelygte, som Vægteren kunde fire ned og forsyne med Væge og Tran. Denne Lygte gjorde en forfærdelig Støj, naar den bevægede sig i Blæsten og samtidigt kastedes de urolige Skygger af Vinduessprodserne op paa Loftet i en vild Dans, hvorfor jeg var bange og skjulte mig da i Skræk under Dynen. Lygten blev taget ned om Sommeren og gemt paa Raadhusloftet.

Huset var saa lavt, at jeg antager, at en velvoksen Mand kunde naa med Haanden op i Tagrenden. Gulvet i Stuen laa et Trin under Gaden, saa Vinduerne sad vel omtrent en Alen over Fortogets Brolægning. I Stuen mod Gaden, som sjældent blev benyttet, var blaamalede Vægge, perlemalede Bjælker og Loftbrædder. I Stuerne var Bræddegulve, i Bryggerset Stenbro og i Køkkenet Murstensgulv. Paa en Hylde i den aabne Køkkenskorsten stod Fyrkassen med Flintesten m. v., hvormed der blev slaaet Ild; i Kassen laa ogsaa Svovlstikker, d. v. s. Pinde, der var næsten et Kvarter lange og i denne Ende forsynet med Svovl, saa at der med dem kunde tændes Ild. Til at tænde Pibe ved, brugtes „Fidebusser“, lavede af Papir. Til Belysning benyttedes udelukkende Tællelys, der blev pudsede eller „snydte“ med Lysesaks, til Opvarmning: Kvas, Stilladsaffald og Tørv.

I det Bindingsværks-Baghus boede en Tid lang en gammel Mand ved Navn Kragh, hvis Lejlighed kun var et Værelse og Køkken, her var desuden Vognport og Stald til to Heste. I Stalden var tillige en Kalkbænk, hvor Melkalk blev „slaaet“ (Bænkens Bund var en stor, glathugget Granitsten); her var desuden Plads til nogle Kasser med Søm, nogle smaa Foustager med bornholmsk Cement og en større Foustage med Portland Cement, en do. med Gibs, en Del Gibsrør, Stilladsbrædder og Skabeloner. Paa Loftet over Stalden, med Vindue ind til Thomsens Garveri, var et Kammer, hvor der sov et Par Læredrenge, der havde Kost og Logi hos Mester; de sidste Drenge, jeg kan huske, var Andreas Andersen Lange (en Gaardmands-søn fra Hansted) og Peter Hvilsted (en Skolelærersøn fra Gangsted).

Foran Vognporten var en Kalkkule og midt i Gaarden stod en Vandpumpe, som om Vinteren blev ombundet med Halm.

Imellem Sidehuset og Stalden var et Brændeskur, et overdækket Møddingsted og et Par Lokummer.

Bagerst i Ejendommen var en lille Have med et enkelt Træ, der bar nogle herlige Pærer (Bergamotter).

Mod Øst begrænsedes Ejendommen for Størstedelen af Agent, Vinhandler Kjeldsens store Have, hørende til hans Ejendom paa Søndergade. Plankeværket imellem denne Have og vor Ejendom var ind

mod Haven dækket af Espalier med Blommer og Kirsebær, hvoraf vi kunde naa adskillige, naar vi krøb op ad en Stige, som vi Drengene havde til det Brug, og lige ved Skellet stod et stort Pæretræ, hvis halve Krone ragede ind over vor Gaard. At det Pæretræ i en vis Periode af Aaret var en stor Fristelse for os Drengene er sikkert; det hjalp ikke meget, at den gamle Agent hvert Aar, før Pærene blev modne, kom ind og i Faders Nærværelse højtideligt akkorderede med mig som den ældste om, at jeg skulde have en Mark (c. 35 Øre) kontant og $\frac{1}{2}$ Skæppe modne Pærer, hvis vi lod være med at stjæle. Marken udbetalte Agenten kontant ved Overenskomstens Indgaaelse, idet han smilede noget underfundigt, men det faldt mig aldrig ind at kræve Pærene. Jeg tror nok, at vi „reddede“ rigeligt det Kvantum, vi skulde have haft paa en ærlig Maade, og jeg tror ogsaa, at det er en af de første Poster paa mit Synderegister.

Vort Naboskab mod Vest, Thomsens Garveri med dets Pyrekar, var noget af det modbydeligste, jeg har kendt, og dog var jeg glad, naar jeg kunde faa en Kopatte foræret; thi den kunde man have meget Sjov med.

Vor østlige Nabo mod Gaden var Fru Wolder, Enke efter den tidligere Postmester.

Vore Beboelsesrum var meget indskrænkede, Stuen mod Gaden stod til Stads. Som Opholdsrum havde

vi egentlig kun den Stue, der fik sit sparsomme Lys fra Thomsens Gaard; her og i Køkkenet indtog vi vore Maaltider. Langs Stuens Ydervæg stod en Slagbænk, hvor der om Natten laa et Par Børn, og desuden stod der en bred Seng langs Bagvæggen. I Stuen var der ogsaa et Bornholmeruhr. Som Regel laa der dengang to Børn i hver Seng, og der var stadig en Vugge i Gang.

Husholdningen besørgedes af Moder og en halvgammel Pige ved Navn „Bea“ (vistnok egentlig Bine, Forkortelse af Jakobine), hun var noget i Slægt med Fader; hos hende sov i Regelen et af Børnene. Ved Husholdningen maatte Læredrengene gøre Gavn i deres Fritid, og vi Børn blev tidligt vænnede til at gaa Byærinder, hente Varer hos Købmand, Bager og Brygger. Levemaaden var yderst tarvelig og ligeledes Klædedragten. Bomuldstøj var det væsentligste; Uldtøj mindes jeg ikke at have haft paa Kroppen, medens jeg var hjemme, naar undtages de strikkede Strømper, der sparsomt tildeltes os; vi befandt os vel ved at være barfodede, indtil Skolegangen begyndte, og det var meget sjældent, at Træskoene blev ombyttet med Lædersko. Legetøj havde vi kun lidet af: en Bold og et Tøndebaand var vi glade ved; jeg har ogsaa en dunkel Erindring om en Billedbog med Dyr, sikkert en Present fra Bedsteforældrene.

Mine Forældre omgikkes dengang, saavidt jeg er-

indrer, ikke andre end Familien; Moder forlod vistnok saa godt som ikke Hjemmet, der ogsaa nok kunde optage hendes Tid. Den af fremmede, jeg syntes oftest kom til os, var Jordemoderen, Madam Fløystrup, Bedstemoder til min nuværende Læge, Professor A. Fløystrup. Moders Klædedragt var af sribet Bomuldstøj om Sommeren og brunt eller grønt Uldtøj om Vinteren. Hun havde altid en pæn hvid Kappe paa Hovedet og et stort, hvidt Forklæde. Hendes Fodtøj til daglig var Trætøfler, paa jydsk kaldet „Klodser“. Til Overstykke, naar hun om Vinteren ledsagede os til Bedsteforældrene, havde hun en brun Kaabe; om Sommeren nøjedes hun med et sribet, uldent trekantet Schawl. Moder havde milde brune Øjne og brunt Haar, hvorefter jeg har en flettet Uhrkæde; af Højde var hun vistnok som Søster Marie, altsaa maaske lidt højere end Fader, der var en lille Mand; han var i alt Fald mindre af Vækst, end jeg er nu.

Fader færdedes ude den ganske Dag og tog ganske sikkert selv Del i Arbejdet, snart det ene, snart det andet Sted i Byen. Naar han ved Maaltiderne og om Aftenen kom hjem, skete de Afstraffelser, som vi Børn havde gjort os fortjent til. Et Ris, der var anbragt i Underdelen af Bornholmeruhret, blev flittigt benyttet. Det blev tidligt indskærpet os Børn at være lydige, ordholdne og høflige. Fader var meget øm-

taelig overfor Uhøflighed af os imod Smaafolk og Tjenestetyende; opdagede han saadant, lagde han ikke Fingrene imellem.

Naar Fader var hjemme, saa vi ham i Regelen uden Frakke, thi den trak han af straks, naar han kom inden Døre. Over sin Lærredsskjorte havde han en Slags Bluse af brunstribet Bomuldstøj og derover Vesten. Det maa have været en Begivenhed af Betydning, da Fader fik et Overstykke; thi jeg husker det tydeligt, det var en saakaldet „Touloupe“, en Klædes Genstand, der ikke sluttede tæt til Kroppen.

Vi Børn blev ofte sendt hen til Bedsteforældrene, hvor vi blev venligt modtagne og godt behandlede. Det Sted, hvor jeg som ganske lille befandt mig bedst, var hos min Morfader, Snedkermester Hans Nielsen, som boede i „gamle Smedegade“. Jeg var bleven opkaldt efter ham. Han var en rar gammel Mand, og paa hans Værksted i Baghuset var jeg ogsaa velkommen hos Svendene. Bedstemoder, der var min Moders Stedmoder, var ogsaa rar og kærlig. Det var fornøjeligt under Maaltiderne at blive placeret ved det lange Bord, hvor Mester, Svende og Lærlinge spiste i Fællesskab; Bedstefader sad for Enden af Bordet i en Lænestol ved Siden af Bornholmeruhret; de andre sad paa Træbænke, af hvilke den, der stod langs Vindues-Væggen, var fast; Bordpladen var beklædt med grønt Voksdug, og Spiseredskaberne

var anbragt, dels i Remme paa Pillen imellem Vin-duerne, dels i Skuffer under Bordpladen. Jeg tror nok, at enhver selv maatte gøre sine Spiseredskaber rene, inden han gik fra Bordet, og anbringe dem paa Plads. Formaden blev serveret i 2 à 3 store Ler-fade, fordelte langs Midten af Bordet, hvortil der saa blev langet fra begge Sider; den bestod ligesom i mit Hjem af Grød, Vælling, Øllebrød, Grynsuppe, Ærter eller Grønkaal; Eftermaden var Flæsk, Medisterpølse, Skaller, Torsk, Flyndere; om Søndagen vankede der vexelvis Kødsuppe med Kød og Peberrodssauce — og Sagosuppe med Frikadeller.

I Gaarden var et Svinehus, hvis vekslende Beboere maatte yde et stort Kvantum af det, der blev spist. Paa Bordet stod, ogsaa udenfor Maaltiderne, et Par store med blankpolerede Messing- eller Kobberbaand omviklede Træstob med svagt Øl, hvoraf der kunde drikkes efter Behag. Naar Svendene i Arbejdstiden blev tørstige, maatte de gaa til Ølstoben eller nøjes med Vandpumpen i Gaarden. En Gang om Aaret holdtes der „Lysegilde“, og det var en Begivenhed. Det var i Anledning af, at der fra den Dag (i Oktbr. eller Novbr.) skulde arbejdes ved Lys om Aftenen og om Morgenen. Der holdtes da et særlig flot Aftensmaaltid med en varm Ret, — jeg tror som oftest Ribbenssteg, — og da vankede der en Snaps eller to til Svendene. Mortensaften og Juleaften var der særlig

festligt, saa vankede der Gaasesteg med indbagte Æbler og Svedsker samt Rødkaal, Juleaften tillige Risengrød. Bedstefader havde vistnok en efter Forholdene ret stor Forretning; herpaa tydede de store Værksteder i Baghuset. De fleste af Svendene og Læredrengene fik vistnok hele Levemaaden og Natteophold hos Mesteren. Arbejdstiden var fra Kl. 5 Morgen til 7 à 8 Aften, ofte ud paa Natten, naar det behøvedes, og der betaltes vistnok ikke noget bestemt Vederlag for Overarbejde.

I Bedstefaders Stadsestue stod nogle fine Faner i en Krog; de hørte til Brandkorpset, for hvilket han var Chef.

Hans Nielsen havde mange Børn; jeg mindes tre Sønner Laust, Hans og Peter, de blev Snedkermestre alle; af Døttrene var den ældste min Faders anden Stedmoder, en var gift med Garver Smidstrup i Ny Smedegade, en var min Moder, en var gift med tidligere Stabstrompeter ved Kyradssererne, Flemming, (senere ved Aarhus Dragoner), en var gift med Skipper Jørgen Printz og en med dennes Broder Skipper Theodor Printz. De to yngste af Børnene, Stine og Peter, var af andet Ægteskab; disse var døbt Nielsen; de ældre Børn var døbt Hansen og Hansdatter.

Da gamle Hans Nielsens Kræfter tog af, og Forretningen vistnok var gaaet tilbage, solgtes Gaarden paa Smedegade; Køberen var Snedker Gøtschie (Bedste-

fader til Overretssagfører Loft), og Hans Nielsen flyttede til en lille Lejlighed paa Mælketorvet (dette kaldtes den Gang „Svinetorvet“); der var to smaa Værelser til Gaden, Køkken og Sovekammer til Gaarden; i Baghuset var et Værksted med to Høvlebænke, hvorved min Onkel Peter og en Svend arbejdede.

Hans Nielsen var „eligeret Borger“. En gammel Mand, tidligere Købmand i Horsens, J. Munk (Svigerfader til Præsten Dalhoff ved Diakonissestiftelsen), har fortalt mig, at han som Dreng ofte har bragt Protokollen omkring til de eligerede, medens han var i Lære hos en Købmand, saavidt jeg husker Carøe i Horsens. Da jeg en Gang for mange Aar siden var i Besøg i min Fødeby, sagde en af mine Onkler, idet han vilde udtrykke, at han var enig med mig i det, vi talede om: „Ja, a sejer som Hans Nielsen sejer.“ Da jeg spurgte ham, hvad han mente dermed, forklarede han, at saaledes var det i Horsens ret almindeligt, at gamle Folk svarede ved saadan Lejlighed, og at dette hidrørte fra den Gang min Morfader var eligeret Borger. Thi naar Borgmesteren holdt Møde og for de eligerede havde forklaret den foreliggende Sag og først henvendte sig til Hans Nielsen med Spørgsmaal om, hvad han sagde hertil, svarede denne i Regelen: „Ja, a sejer som Borgmesteren sejer“, og naar han derefter spurgte: „Hvad siger saa I andre gode Borgere“, var deres Svar i Regelen i

Kor: „Ja, vi sejer som Hans Nielsen sejer.“ Jeg synes, at heraf maa fremgaa, at Hans Nielsen ikke var den ringeste af dette Kollegium.

Vejen til min Farfaders, Christen Fussings, Bolig i Ny Smedegade paa den anden Side af „Banken“, var noget længere end til gamle Smedegade, og derfor kom jeg der sjældnere i min tidligste Barndom, men saa meget hyppigere, da jeg blev lidt ældre. Bedstefader Fussing tog sig nemlig meget af mig, og uagtet han som oftest var alvorlig og streng, vilde jeg gerne være i hans Nærhed. Jeg fik Lov til at rode med Kalk og Mursten, og det morede den gamle at undervise mig i Professionen. Jeg havde en lille Murske, Hammer og Pudsebrædter, hvilke Redskaber Bedstefader selv havde lavet til mig; jeg havde ogsaa Skødskind med Messingspænde. Naar der blev kal­ket i Køkkener eller andre Steder i de smaa Lejligheder, der var i Gaarden, fik jeg Lov til at være med; jeg havde dertil min egen Kalkekost og Spand en miniature.

I sin Kælder under Forhuset havde Farfader et ret stort Kalkslageri. I en Kalkbænk, hvis Bund var en eneste stor, glatbanet Granitsten, omtrent $1\frac{1}{2}$ Alen bred og 3 Alen lang, blev Melkalk gennembanket med jernbeslaaede Trækøller paa lange Skafter indtil den blev til en sammenhængende, kitagtig Masse, der da formedes i Kager af Størrelse og Form som et al-

mindeligt Rugbrød. Udenpaa Huset, ved Siden af Gadedøren, var anbragt en Hylde, hvorpaa der hvilede et af Træ forarbejdet Kalkbrød som Skilt. Bønderne og forøvrigt ogsaa mange af Byens Folk kom og købte af disse Kalkbrød til Brug især ved Hvidtning og Tagreparation. Da det var det eneste Sted i Byen, hvor denne udmærkede Vare kunde faas, har det vistnok været en ret god Indtægtskilde.

Om min Farfader har jeg i „Nogle Mindeord om Andreas Fusing“ skrevet lidt, og jeg vil her supplere det med noget om hans Hjem og Børn. Han var nu gift for tredje Gang og, som foran nævnt, med min Moders ældste Søster. Min Fader var hans ældste Barn; det næstældste, Anders Fusing, var nu ogsaa selv Murmester og gift. Hans Hustru var Datter af Vognmand og Jordbruger Mikkel Andersen paa Nørregade. Hun var et rart Menneske; hun anvendte hyppigt Udtrykket „Jøsses“, derfor kaldte vi Børn hende „Tante Jøsses“. Jørgine Raben er den eneste nulevende af deres tre Børn. De yngre Børn: mine Onkler og Tanter, eller Fætttere og Kusiner — ligesom man nu vil — havde endnu, med Undtagelse af Marie, Tilhold i Hjemmet. Julius, som var halt, var Svend hos sin Farbroder, Malermester Jørgen Andersen Fusing i Ny Smedegade; Julius døde ugift; Christian var i Murlære, snart hos sin Fader, snart hos en af sine ældre Brødre, hvilket rettede sig efter,

hvor der i Øjeblikket var mest at lære; en Gang, det var vist i 1846, faldt han ned fra en Bygning, som Fader opførte ved Bønnelyckes Tobaksfabrik paa Søndergade, og blev, for ikke at forurolige de gamle Forældre, bragt til mit Hjem, hvor han — blodig, som han var, — blev anbragt i en Seng i vor lille Lejlighed. Han blev senere Murmester; han var et herligt Menneske og meget dygtig, men da han ikke havde Held med sig som Mester, blev han Bestyrer af Gasværket i Horsens, hvilken Stilling han bestred udmærket. Christian Fussing blev gift med den meget smukke Eleonora Madelaire (Datter af Skræddermester M.); de havde to Børn, Christian og Dagmar; Christian har været i Murlære hos mig; han kom paa Kunstakademiet men forlod dette noget tidligt for at bosætte sig som Arkitekt i Kolding, hvor han skal have bygget en Del og været vel anset; denne Chr. Fussing døde i Kolding i 1909. Min Faders yngste Halvbroder og ligesom jeg opkaldt efter vor fælles Bedstefader, Hans Nielsen, var lidt yngre end jeg; han lærte Malerprofessionen, tog til Aarhus, hvor han giftede sig, men døde tidligt. Hans Søn, Christian, arbejder for Tiden i København som Mursvend og bygger sig nu et Hus i Gentofte; han har to Sønner, hvoraf den ældste, der nu er 7 Aar, hedder Hans Nielsen Fussing.

Af Faders tre Halvsøstre, som jeg har kendt, blev

Maren gift med en Malersvend Voldby i Aarhus, af deres Børn er en Datter gift med en Fisker Olsen paa Amager. Marie, som blev opdraget hos Maler Jørgen Fussing blev gift med Lodsoldermand Juul-Nielsen i Horsens; af deres Børn er en Datter, der bor i Kbhvn., Enke efter en Læge Møller, hvis Søster er gift med Professor Gertz; en Datter er Sygeplejerske i Odense; en Datter har været gift med en Marskandiser Thiis i Odense, en Søn af dem er Axel Thiis, som for Tiden søger Musikconservatoriet. Henriette blev gift med Skomager og Danselærer Sørensen i Horsens, efter hans Død kom hun i Arentzens Stiftelse, hvor hun døde i 1911; deres eneste Barn er gift med en tidligere Dampskibsrestauratør, nu vistnok Stewart, Jensen.

Farfader var, som foran sagt, en alvorlig og streng Mand; han holdt god Justits imellem de mange Børn. Han var overordentlig flittig og stræbte efter, at hans Børn skulde blive ligedan; dette lykkedes dog ikke med dem alle. Carl Rosen var en af hans Lærlinge; han blev en særdeles dygtig og arbejdsom Mand; om ham har jeg andetsteds skrevet nogle Ord; hans Liv har iøvrigt været saa ejendommeligt, at der kunde skrives en interessant Bog om ham og hans hæderlige Levned.

Bedstemoder Fussing var en net og sirlig Kone, som satte Pris paa, at hendes Børn skulde være sir-

lige i Klæder, men hun holdt dem næppe til at være saa nøjsomme, som nødvendigt var.

Bag Ejendommen i Ny Smedegade var en herlig lille Have, hvor jeg sammen med Slægtninge og Søskende har tilbragt mange glade Timer. Imellem Haven og Møllevejen, eller som denne Vej dengang i daglig Tale kaldtes: „Bagomme“, stod et lille Hus, hvori en gammel Møllebygger boede tilleje; han havde et lille Værksted, hvor han gjerne saa, at Valdemar og jeg beskæftigede os, og jeg tror, at Valdemar her fik Lyst til at arbejde i Træ, thi allerede inden han kunde tale rent, sagde han, at han vilde være „Mønnebygger“, og det holdt han fast ved, ligesom det, saalænge som jeg mindes, har staaet klart for mig, at jeg skulde være Murer.

Det første Sted, jeg gik i Skole, var i Thonbogade hos en Kone; vi sad paa ganske smaa Stole og laa og rodede paa Gulvet; det hele staa saadunfelt for mig. Det har vist været endnu, medens vi boede paa Søndergade. Derimod staa det klarere for mig, at jeg en Tid gik hos nogle Jomfruer eller Frøkener Weiss i Kildegade; jeg mindes, at jeg om Vinteren undertiden er blevet baaret til denne Skole af en Arbejdsmand eller en stor Murdreng, og at Sneen paa Gaderne laa højere end jeg var. Der gik baade Piger og Dreng; vi lærte næppe ret meget, og vi var vistnok væsentligst sendt derhen for at

være fra Haanden. Jomfruerne Weiss's Moder levede endnu og hjalp Døttrene med at holde Skik paa Ungerne. Saavidt jeg mindes, var den gamle Dame Enke efter Jernstøber Weiss, som havde anlagt det første Jernstøberi i Jylland, det, som Guldsmed U. Stallknecht senere drev paa Horsens Søndergade.

Af mine Skolekammerater hos Jfr. Weiss mindes jeg bedst Hans Carl August Lund og to Sønner, Ernst og Frederik, af en Købmand Bruun paa Torvet. Carl Lund havde jeg sluttet mig mest til, og vi besøgte hinanden i Hjemmene. Carls Moder havde været min Moders Skolekammerat; hans Fader gik almindelig under Benævnelser: „Pariserskrædderen“; paa hans Skilt kaldte han sig „Tailleur“. Han var Hannoveraner af Fødsel og talte gebrokkent; han havde arbejdet nogen Tid i Paris, og paa Væggen i deres forreste Stue, der tillige var Værksted, hang et stort Kort af Paris, og med dette som Vejledning gav Lund beredvillig sine Kunder og Besøgende en vidtløftig Beskrivelse af denne Bys mange Herligheder.

Senere kom jeg i Borgerskolen, den laa paa Søndergade ved Siden af Claus Cortsens Gaard. Skolebygningen laa langt tilbage paa Grunden og var en toetages Bindingsværks-Bygning med fire Skolestuer, Trappen laa i Midten. Gaardspladsen havde stærkt Fald tilbage og en elendig Brolægning, og da de fleste

af os, deriblandt jeg, gik med Træsko, var det ikke saa let at lege med de større Drengene. Overlæreren Petersen var en herlig gammel Mand; der var saa mange Elever i Klassen, at det nu er mig en Gaade, at vi kunde lære noget. Vi brugte Fjerpenne til at skrive med, og Petersen skar dem alle. Det var en beundringsværdig Færdighed, han havde deri. Jeg har det bestemte Indtryk, at han viste mig særlig Interesse, og det var da ogsaa paa Foranledning af ham, at Fader bestemte sig til at sætte mig i „det Rosingske Institut“, der laa paa den anden Side af Søndergade, omtrent midt imellem „Graven“ og Torvet. Min Skolegang i Borgerskolen har vistnok kun strakt sig over en kort Tid, maaske et Aar eller saa.

Carl Rosing, Bestyreren af Institutet, var vistnok en dygtig Skolemand; han var, saa vidt jeg véd, theologisk Candidat. Hans Fader, der var død i Horsens som Præst, havde tidligere været Præst for den danske Menighed i London og de danske Fanger, som Englænderne havde taget under Krigen og kasereret i et Par store Krigsskibe paa Themsen. Da jeg i 1862 var i London, blev der paavist et gammelt aftaklet Linieskib, som sagdes at have været et af Fangeskibene. Carl Rosing interesserede sig meget for, at hans Elever skulde blive flinke i det engelske Sprog, i hvilket han vistnok under Faderens Vejledning havde erhvervet sig Dygtighed, og jeg tror, at han i mange

Tilfælde opnaaede det. Han var en meget streng Mand, og hans Tamp, der altid var parat i hans Baglomme, var i den bedste Orden, velbeviklet i begge Ender, og den blev hyppigt benyttet.

Skolebygningen var i Ejendommens Baghus, en toetages Bindingsværks-Bygning; der var 5 Klasseværelser: to i Stuen og 3 paa 1ste Sal; paa Trappegangen var ophængt et Apparat, hvori Drengene blev anbragt, naar de skulde lære Svømmetage, saa at de vidste Besked, naar de kom i det vaade Element.

Gaardspladsen var en vel holdt Legeplads, som Skoledrengene i Frikvarterene om Sommeren maatte vande og tromle, om Vinteren holde fri for Is og Sne; om Sommeren blev der over en Del af Pladsen spændt et Solsejl. I et Skur var Gymnastikapparater anbragt.

Til Lærere havde vi hovedsagenlig Adjunkterne fra Latinskolen, for hvilken Institutet var Forberedelseskole. Af Lærerne mindes jeg især: Bruun i Tysk, Købke i Dansk og Historie, Frost i Fransk, Bloch i Religion og Naturhistorie, Skovby i Mathematik og Fysik. I Regning og Skrivning underviste en rar gammel Mand ved Navn Petersen, Tegnælærer var P. Nielsen, som har tegnet Prospektet af Søndergade.

Da jeg kom i den Skole, var jeg naturligvis en Del tilbage for mine jævnaldrende og skulde se at naa dem; derfor maatte en af Drengene i øverste

Klasse, Emil Ankjær, (født d. ²⁷/₁₁ 1834, Rektor ved Aalborg Latinskole fra 1887 til 1902), tage sig af mig i nogen Tid og daglig paa Skolen, udenfor Undervisningstiden, læse med mig, navnlig Dansk og de fremmede Sprog. Øverste Klasse bragte os saa vidt, tror jeg nok, at vi naaede det, som senere blev fordret til Præliminæreksamen. I de to øverste Klasser, hvor der kun blev tilbage de Elever, som ikke gik over i Latinskolen, kunde Lærerne tage sig mere af hver enkelt og derved sørge for, at de blev grundige. Forøvrigt var jeg vistnok i det sidste Hold, som gik ud af Skolen under den tidligere Form; herefter blev Undervisningsplanen ændret noget, da Latinskolens Lærere havde slaaet sig sammen og oprettet en Forberedelsesskole.

De Spilopper, der blev drevet i denne Skole, lignede vistnok ganske dem, som blev øvet i andre Skoler; egentlige Heltegerninger eller Raaheder mindes jeg ikke. Noget af det groveste var maaske, da jeg en Dag ikke kunde modstaa at „springe Buk“ over den lille, tykke Adjunkt Bruun, som havde placeret sig saa fristende derfor ved Udgangen fra Skolen og ingen anden vilde risikere det. Til min Undskyldning maatte jeg fremføre, at jeg troede, det var „Knudsen“, en tyk Bondedreng, der gik under Navnet „Knot“. Mærkværdigt nok slap jeg denne Gang for Straf, hvilket vistnok laa i, at Bruun havde Blik for

det komiske deri, og at jeg var en af hans Yndlinge.

Et Par af Lærerne, dog vistnok særlig Bruun, paa-virkede Fader, for at faa ham til at lade mig gaa over i Latinskolen; men det trykkede han sig ved, da han mente, at han ikke havde Raad dertil — dels var det jo noget dyrere i Skolepenge, dels med Bøger, og ogsaa noget fordi jeg saa maatte gaa lidt bedre klædt. Da det saa blev ham forklaret, at han sandsynligvis, eftersom han havde en stor Børneflokk, vilde kunne faa en Friplads til mig og opnaa andre Goder, afslog han det bestemt med den Begrundelse, at han ikke vilde ansøge om noget for sig og sine. Han besad en Stolthed, som nu vistnok er ret sjælden hos Folk, der er stillet saaledes, som han den Gang var. Nu forstaar jeg ham saa godt, og jeg tror, at det var rigtigt, at han fastholdt sin Beslutning. Det kan efter min Opfattelse være et tvivlsomt Gode at skaffe Børn en bedre Uddannelse, end Forældrene ved egne Anstrængelser kan overkomme. Senere fik Fader Raad til at sætte et Par af sine yngre Sønner, Gustav og Harald, i Latinskolen, men jeg skønner ikke, at dette har været til Gavn, især ikke for Harald.

Jeg har kun gode Minder fra min Skoletid hos Rosing, uagtet jeg nok blev holdt lidt strengere end de andre Drengene, der var samtidige med mig; men det var fordi jeg — især i Forening med en af Ro-

sings egne Sønner, Niels — stadig gjorde Spilopper og saa godt som altid laa i Slagsmaal med Drengene fra Borgerskolen og Friskolen, saa at jeg undertiden i Uger ad Gangen maatte forblive interneret paa Skolen en halv Timestid eller saa efter Skoletiden, indtil der var Sandsynlighed for, at andre Drengene i Byen havde naaet deres Hjem, saa at jeg ikke kunde støde sammen med dem.

Mange Aar efterat jeg havde forladt Skolen, har jeg talt baade med Rosing og nogle af de andre Lærere og søgt at opfriske i deres Hukommelse, hvorledes jeg egentlig har været som Dreng, og de har trøstet mig med, at skønt de i visse Henseender maatte tage haardt paa mig, var der ikke noget galt paa Færde med mig, og at de endog syntes, at jeg var saaledes, som en rask Dreng helst skulde være. En af Lærerne, Skovby, der senere blev Adjunkt i Randers og en Tid var Folketingsmand, læste en Vinter uden Betaling Fysik med mig, efter at jeg var kommen ud af Skolen, og det var lærerige Timer.

Af mine Skole- og Legekammerater mindes jeg bedst den forannævnte Hans Carl August Lund; han blev cand. mag. i Historie, arbejdede en Del paa „Fædrelandets“ Kontor, blev Lærer i nogle Skoler, tilsidst i Søofficersskolen, var flere Gange Senior i Studenterforeningen; han var en stærkt interesseret Højremand; han blev sent gift med en Datter af Oberst

Schnittger og døde uden at efterlade sig Børn. Han var en trofast Karakter og udmærkede sig ved en paafaldende god Hukommelse; ved sin Død i 1903 havde han Titel af Professor; — Niels Rosing (han kom til Søs og forsvandt vistnok); — Vilhelm Mathisen (Søn af Købmand og Raadmand M.), døde som Bogholder i Hjørring Bank; — Rasmus Molbo (Søn af Købmand M.) var nogle Aar Manufakturhandler i Horsens, senere Handelsagent i Kbhvn.; Marius Grabow (Søn af Overlærer ved Friskolen), han blev Præst, og jeg vedligeholdt Venskab og Forbindelse med ham til hans Død; Fritz Schytte (Søn af Oliemøller Schytte); Fru Wolders Sønner, Ludvig (der senere i en Aarrække var paa Handelshuset Joseph Owen & Sønners Kontor) og Sophus (der blev cand. polit., kom til Postvæsenet og nu er gaaet af som Over-Postinspectør i Jylland med Titel af Konferentsraad); Edvard Rosenstand, Søn af Forstanderen paa Fattiggaarden, (døde som Boghandler i Rudkøbing); blandt de større Drengene var Vilhelm Schytte, Broder til Fritz, døde som Overretssagfører i Kbhvn., blev Fader til Frida Schytte, som nu er gift med Prof. Kaulbach i München); — Christian Thomsen (Sadelmager T.'s eneste Søn), Peter Fischer (Snedkermester Hans Th. Fischers Søn), Fritz Frantzen (der siden 1865 har levet i Chicago), Christian Richter (Søn af Købmand Elisius R.).

Naar Byens Borgerkorps skulde til Øvelse paa

Fælleden, den Mark, paa hvis nordre Del Tugthuset senere blev opført, var vi Drengene naturligvis paa Færde. Vi mødte allerede paa Samlingsstedet i Hospitalsgade, hvor Stadthauptmanden, Købmand Madsen, boede, og det var et højtideligt Øjeblik, naar denne traadte frem paa den store Stentrappe foran Huset, trak sin Sabel og kommanderede: „Bataillon ret.“ Der var forøvrigt noget komisk ved, at den kommanderende var den eneste, som ikke kunde være „ret“, idet hans Hoved sad skævt paa Halsen. Vi traskede med til Fælleden og fulgte Øvelserne; ogsaa naar Jægerkorpset (det unge vaabenføre Mandskab) exercerede, var vi saavidt muligt til Stede.

Vore Lege, naar vi vare flere samlede, var som oftest Langbold og „Røvere og Soldater“ i Nørhule Skov; jeg nød ofte den Ære at være Røverkaptajn, som saadan havde man kun et Par Staldbrødre, og det større Parti var „Soldater“, der saa skulde fange „Røverne“. Disse Lege var meget udviklende, baade for Legeme og Karakter.

Udflugter i Byens Omegn blev ofte foretaget sammen med en af Lærerne; Bloch var os den kæreste, og han havde stor Indflydelse paa os; de Ture, han ledede, for at indsamle Planter og Insekter og at bevare disse var i flere Henseender udviklende for os. Jeg havde den Glæde, at Bloch som gammel Mand besøgte mig i København omtrent 1879, og vi til-

bragte en behagelig Dag sammen paa en Køretur i Dyrehaven og deromkring. Han var dengang Præst i Aal ved Varde. I 1891 fratraadte han sit Embede og flyttede til Varde, hvor han døde d. ¹²/₁₁ 1892. Fornylig har jeg indledet Brevveksling med hans Datter.

Om Sommeren spillede Badning en stor Rolle for os, og naar vi kunde se vort Snit, gik vi i Vandet flere Gange om Dagen. Førend jeg rigtig kunde svømme, pralede jeg en Dag, vi badede i Bygholms Mølleaa, af, at jeg kunde svømme og dristede mig ud i Midten af Aaen, hvor jeg gik til Bunds efter at have været oppe et Par Gange og givet Vræl fra mig. Jeg blev da reddet af en grønlandsk Dreng, Peter Rosing (Søn af Kolonibestyrer i Grønland), der gik i Skole hernede hos sin Onkel. Et Aarstid efter faldt det i mit Lod at redde ham, da han var kommen ind under en Svømmeflaade, som Skolen benyttede ved yderste Ende af Havnen. I en Del af Sommerferien kom Valdemar og jeg i et Par Aar i Besøg hos den Bonde, som leverede Smør til os; hans Gaard laa i Gangsted, og vi Børn kaldte Manden „Smør-Hans“. Der havde vi det storartet, maatte nyde saa meget sød Mælk, Tykmælk, Frugt og andre gode Sager, som vi kunde overkomme. Vi færdedes med i Marken ved alt Arbejde, kørte og red fra Morgen til Aften. — Jeg glemmer aldrig et impone-

rende Tordenvej, som vi oplevede derude, ej heller en Begravelse, som foregik fra en Nabogaard; det gjorde et stærkt Indtryk paa os, at der holdtes Maaltid i Stuen ved Siden af det Rum, hvor Liget laa i den aabne Kiste. Et Par Personer var i stadig Beskæftigelse med at holde Fluerne borte fra den døde Mands uhyggelige Ansigt. Allerede dengang var Fluier mig meget imod, og jeg var yderst paapassende med at jage dem bort fra den Mad, jeg var i Færd med at spise. Der var en Søn, Jens, og en Datter, Marie, hun blev siden gift med Skolelærer Søren Frantzen (Broder til Fritz F.), og deres Søn er nu Præst ved en af Københavns Kirker.

Et Sted, hvor min Søster Lone og jeg jevnlig søgte hen i samme Periode, var Bygholms Teglværk, og det staaer endnu for mig som et Paradis. Der var Børn omtrent i samme Alder som vi, og Fru Heide tog sig af os som var vi hendes egne; da hun døde, var vi inderligt bedrøvede.

Forvalteren paa Teglværket, Hygom, var en Svoger til Heide; han viste mig megen Venlighed, og jeg fik Lov til at gaa med ham rundt paa Teglværket og undertiden ogsaa tage lidt Del i Arbejdet, saaledes at jeg tidlig blev fortrolig med Teglværksarbejde. Denne Hygom var et særdeles smukt og livligt Menneske, han fik en sørgelig Død, idet han, medens der blev bygget paa en ny Ovn, traadte ned fra et lavt

Stillads og derved kom til at skræve over en Mærkepæl, der rakte saa højt over Jorden, at han fik den op i Underlivet; det blev en brat og pinefuld Død, og jeg var fortvivlet over at miste min gode Ven.

Jeg fik tidligt Lov til at følge med Fader, naar han i sit lille Enspænder-Køretøj turede omkring til Herregaarde, Kirker og Præstegaarde, hvor han byggede. Især var Rathlausdal, Rodstenseje og Aakjær Steder, hvor jeg befandt mig vel. Paa Rodstenseje var der Børn i min Alder, og der blev jeg undertiden i nogle Dage ad Gangen; blandt de yngre Børn dér var Gustav, den nuværende Eksellence G. A. Hagemann, som jeg senere i Københavns Kommunalbestyrelse og andre Steder fik Lejlighed til at virke sammen med. Paa Rathlausdal holdtes nogle vilde Dyr i Bure, bl. a. Bjørne, Ulve og Ræve; især var jeg meget optaget af en Abekat, som jeg blev gode Venner med; den havde sin Station paa en Plæne foran Gartnerboligen. Paa Rathlausdal havde jeg ogsaa en anden god Ven, Avlsforvalter Kiørboe. Han blev under Krigen Herregaardsskytte og var som saadan en Tid indkvarteret hos os. En Søn af hans Broder, Mølleren i Skjægs Mølle tæt ved Rathlausdal, er nu Generaldirektør for Postvæsenet.

Undertiden var Valdemar ogsaa med paa disse Udflugter; naar det blev Regnvejrs, eller naar det trak ud paa Aftenen, inden vi naaede Hjemmet, og vi

Drenge blev søvnige, blev vi stoppede ned under Forlæderet, hvor vi saa sov blideligt, indtil vi blev purrede ud ved Toldvisitationen ved Indkørselen ved Byens Port.

En Rejse, som foregik i min tidlige Barndom, — jeg var vel ca. 8 Aar — mindes jeg som en stor Begivenhed. Det, at komme til en fremmed By, kunde jo ogsaa nok gøre Indtryk paa en saadan lille Fyr. Fader skulde paa Amtstuen i Vejle hæve Rest-Betalingen for et Ting- og Arresthus, han havde bygget i Bjerre. Moder og Lone var med, og Rejsen varede fra den tidlige Morgen til sent om Aftenen. Amtsforvalterens Navn var Worsaae; han var Fader bl. a. til den senere saa bekendte Arkæolog W., til min Ven Raadmand W. og til Grevinde Rantzau, Moder til Lensgrevinde A. Bille-Brahe-Selby paa Hvedholm. Omtrent paa samme Tid var der Tropperevy paa Hedensted Hede (midtvejs imellem Horsens og Vejle), hvor en Masse Soldater var samlede for at præsenteres for Kong Chr. VIII. Kongen boede i de Dage paa Boller, og dertil var vi kørende. Det var især de smaa Tambourer og Piberdrengene med deres høje Chakoter, røde Spidskjoler og hvide Bukser, der gjorde Indtryk paa mig. Fader forlod os en Stund, da han som en af Byens Borgerrepræsentanter skulde i Audiens hos Kongen.

Det var vistnok i samme Periode, at jeg nogle Gange

traskede med Fader ud til Stensballe Sund, hvor han i Forening med Købmand, Konsul Jens Thykjær Bang, byggede en lille rund Kalkovn ind i en af Bakkerne. Tidligere fik Byen sin brændte Kalk dels fra Norge pr. Skib, dels tilkørt fra Daubjerg og Mønsted i lukkede Vogne, hvorfra den saa solgtes, mest Skæppevis, til Bønderne paa Torvedagen.

Vor Levemaade var, som foran sagt, meget tarvelig, men jeg mindes ikke, at jeg, saalænge jeg var i Hjemmet, har følt Sult, som ikke er blevet tilfredsstillet. Om Morgenen stod den paa Øllebrød, og i det hele spillede Rugbrød, Kartoffler, Flæsk og Mælk den største Rolle i Husholdningen; naar vi var forkølede, kunde vi faa en Gnalling Kandis, ellers saa vi kun sjældent noget Sukker; til Maden blev særlig anvendt Sirup.

Middagsmaden var to Retter, og vi kunde faa saa meget, vi ønskede, og Appetitten var altid stor. Vi skulde spise op det, der blev stillet for os; for mig knob det at faa stegt Flæsk ned. Kartoffler, som vi selv avlede i Sandgraven, anvendtes efter en stor Maalestok. Rugbrød blev æltet i et stort Dejgtrug, der stod i Køkkenet; Valdemar og jeg har ofte bragt Brødene til Bageren og hentet dem efter Bagningen. Det var med Stolthed, at vi skuldrede op med det lange Brædt, hvorpaa der vel stod en fem, seks Brød ad Gangen.

De Fornøjelser, vi havde, var saadanne, som vi lavede os selv inden Døre og i Gaarden, Rendestenene og Møddingen blev ikke foragtede. Naar Byens Trommeslagere meldte, at der holdtes Auktioner, eller at der var Vejle-Rejer og Muslinger paa Torvet, eller Rye-Aal eller brændt Kalk, eller sligt, kunde vi, medens vi var smaa, følge ham i lang Tid, Gade op og Gade ned. Naar Deligencen og „Kuglen“, den gule Brevpostvogn, kom, og Kusken blæste paa sit Horn, maatte vi nødvendig løbe efter dem, indtil de holdt og blev tømte ved Posthuset. Naar Byens eneste Kareth kom paa Gaden i Anledning af fint Bryllup, Barnedaab eller Bal i Klubben eller paa Raadstuen, maatte vi ud for at kontrollere dens Virksomhed.

Da der begyndte at gaa Dampskib paa Horsens, maatte vi jo ned baade for at modtage det, naar det kom, og at bivaane dets Afgang.

En fast Employ havde Valdemar og jeg i nogle Aar med at holde Gade og Gaard rene; jeg tør nok sige, at Valdemar var den samvittighedsfuldeste dertil af os, og det laa rimeligvis i, at han satte en Ære i at gøre det grundigt og pænt.

Engang var Lone og jeg til Børnebal med Juletræ paa Jørgensens Hotel. Vi havde nemlig hos Visby, tidligere Underofficer ved Kyradsererne, lært at danse; Lokalet, hvori vi lærte, var i et Baghus paa Svine-

torvet; alt var saa primitivt som muligt, men at danse lærte vi; den Dans, der mest interesserede os, var „Skjolddansen“, hvor man fik Blikskjolde bundne paa venstre Arm, og i højre Haand havde Spanskrørs Stokke, der skulde agere Riddersværd, og med disse fægtede vi og under stor Larm slog paa Skjoldene.

De tre Krigsaar 1848, 49 og 50 var naturligvis fulde af Liv og Omveksling; næsten altid om Sommeren var der Soldater i Byen, og naar vi Drengene kunde se vort Snit dertil, færdedes vi iblandt dem, hvad enten det var danske, tyske eller slesvigholstenske.

Da de første af Insurgentarmeen kom til Horsens, var vi paa Benene; vi var ikke forknytte for at nærme os til de Fyre, som forresten vistnok ikke befandt sig vel. De turde ialtfald ikke den første Nat lade sig indkvartere i Byen, men der blev strøet Halm paa Fortoget i Søndergade, hvor de saa sov. Gamle Bea, som var et livligt Gemyt og gerne vilde med, naar der var Sjøv i Gaden, gjorde med mig en Svip-tur langs Søndergade om Aftenen.

Hvad der forefaldt i Horsens ret straks efter Op-rørets Udbrud, da det hed sig, at Fangerne i Slave-riet i Rendsborg var slupne fri, for at drage op og hæрге i Jylland, staar tydeligt for mig. Alle voksne søgte at bevæbne sig, og det unge vaabenføre Mand-skab skulde sendes Syd paa, for at møde Slaverne. Det forlød, at de havde stukket Ild paa Kolding, og

det kunde ventes, at det vilde gaa Vejle ligedan. Jeg blev sendt til Landsbyen Lund, vest for Horsens, for at hente min Onkel Peter Nielsen, der arbejdede ved et lille Hus, som Onkel Smidstrup havde dér. Jeg løb hele Vejen derud og fik Onkel med tilbage. Han stod ved Byens Jægerkorps og skulde til Vejle for at være med ved Forsvaret af denne By. Udenfor Horsens, hvor Bygholms Aa skærer Landevejen, blev opkastet Skandser, og Vejen spærret med „spanske Ryttere“. To smaa Kanoner, der ellers blev benyttet til at salutere med paa „Caroline Amalielund“ ved „Papegøjekongens“ Proklamation, blev flyttet ud til Befæstningen og anbragt der, saa at gamle Skipper Mouritzen, der havde tjent i Marinen, kunde affyre dem, naar Slaverne vilde storme Byen. Alle Mænd blev bevæbnede enten med lange tilspidsede Jernstænger eller med Leer, der blev sat paa lige Skafter. Adskillige Personer mødte med Pistoler i Bæltet, saa at Købmand Strange, der handlede med saadanne Tingester, der nærmest var Legetøi, fik ganske udsolgt. Fader fik baade en Sabel og en Dolk, som han havde som Brandofficer, skarpslebne, og med vort lille Køretøj kørte han Syd paa med nogle modige Krigsmænd. Det hele endte imidlertid brat, da en Officer med nogle Dragoner fra Aarhus næste Dag ankom og holdt paa Raadhuspladsen, hvor han bekendtgjorde, at det var blind Allarm. Snart efter kom Stridsmændene

tilbage, og der blev igen Ro i Gemytterne. Hvorledes Rygtet om Slavernes Tog var opstaaet, er, saavidt jeg ved, endnu ikke blevet opklaret; men sikkert er det, at der var blevet rejst en krigerisk Stemning over hele Nørrejylland. En forfærdelig Sorg ramte alle i Landet, da Linjeskibet „Christian VIII“ sprang i Luften ved Forsøget paa at gaa ind i Ekernførde Fjord for at forstyrre Insurgenterne i at lægge Skanser der.

I de tre Krigsaar var der saa godt som altid Militær i Horsens. Krigen gik kun for sig i den gode Aarstid; om Vinteren forberedte man sig ved Øvelser og Rekrutuddannelse til næste Felttog. Vi Dreng foretog ogsaa militære Øvelser og dannede smaa Korps, der manøvrerede imod hverandre. Det var oplivende, naar der var danske Soldater i Byen, men det var maaske nok saa interessant for os smaa, naar de fjendtlige var der, især var Kurhesserne velsete, indtil Affairen i Nørresnede tildrog sig. Ved en Fouragering, som en Afdeling kurhessiske Hussarer nemlig foretog, havde Fuldmægtig Mazanti ved Bredstrup Herreds Kontor, som af Tyskerne var kommanderet til at følge med, snildelig sendt Ilbud til Chefen for nogle danske Dragoner, som laa nogle Mil nordligere, om at være i Nørresnede ud paa Natten. Og da Tyskerne var komne til Ro, blev de overrumplede, og alle bleve tagne til Fange undtagen én Mand, der

halvnøgen kom jagende til Horsens paa en Hest og berettede, hvad der var sket; straks marcherede en Bataillon Fodfolk derud og ødelagde en stor Del af Landsbyen, og da de kom tilbage, blev der udført adskillige Ekscesser mod Borgerne i Byen, saa der var alt andet end hyggeligt i nogle Dage. Omtalte Mazanti var en rask og energisk Mand, der var meget afholdt paa Egnen; han blev siden Inspektør ved Horsens Straffeanstalt; desværre røgtede han dette Embede saaledes, at det endte med, at han blev afsat. Da den kurhessiske Fodgarde det sidste Krigsaar forlod Horsens, var en af Folkene bleven hjulpen til at skjule sig paa en af Øerne i Fjorden, og senere bosatte han sig i Horsens. Han var Murer af Profession og kom i Arbejde hos Fader. Han var en ret flink Arbejder, men naturligvis en tarvelig Karakter. Jeg kom aldrig til at synes om August Herbert.

Undertiden havde vi en stor Indkvartering i Ejendommen, og, hvad enten det var af vore egne eller tyske Soldater, var det meget besværligt at tilfredsstille saa mange — indtil 30 à 40 —; vi levede jo under smaa, ja næsten fattige Forhold. Naar der var faa Soldater i Byen, og vi kun havde fra 2—6 Mand var det til at overkomme, og vi Børn kom altid godt ud af det med dem. En Sport, som vi drev med at stjæle Patroner, var nær kommen mig dyrt til at staa. Jeg havde nemlig en Gang efter et saadant Kup

samlet en Del Kammerater for at vise dem Fyrværkeri; jeg havde reddet en Cigar af Faders og faaet tændt Ild paa den, hvorefter Flokken drev op paa Blæsbjerg Bakke; her skulde Festen foregaa. Jeg, bitte Fæhoved, stak Cigaren ned i Kræmmerhuset til Krudtet og fik hele Salven op i Ansigtet. Kammeraterne hylede af Glæde, dels over Eksplosionen, dels over at jeg var bleven ganske sort og forkullet i Hovedet. Derimod var jeg selv yderst spagfærdig, eftersom jeg ikke kunde aabne Øjnene. Jeg blev ledet hjem og vaskede mig ved Gaardpumpen; herved blev imidlertid al Huden gnedet af, og Ansigtet sad i blodigt Kød. Vor Læge, gamle Mikitsch, blev hentet, og jeg maatte ligge i nogen Tid med Blyvandsomslag over Ansigtet. Fader var bortrejst den Dag, da Dumheden blev begaaet, og jeg var ulykkelig over, at jeg naturligvis ligesom ellers, naar vi kom til Skade, kunde gøre Regning paa at faa en Dragt Prygl; de salte Taarer, der i den Anledning flød mig ned ad Kinderne, voldte mig store Smerter; jeg slap dog denne Gang for anden Straf end den, jeg havde faaet ved selve Blesuren. Da der omsider var kommet ny Hud, var jeg kobberbrun som en Indianer, uden Øjenbryn og Øjenhaar og intet Haar paa den forreste Del af Hovedet; alle, som kendte mig, morede sig derover og udlo mig. Heldigvis havde mit Syn ikke lidt noget; i det kritiske Øjeblik maa jeg have lukket Øjnene. Jeg

var ved samme Lejlighed bleven tugtet for at have stjaalet af Faders Cigarer, og jeg røg ikke Tobak igen, førend Fader mange Aar efter, da jeg var i et Besøg hjemme, fik mig til at ryge, for om muligt at hjælpe paa min Mave, som var bleven noget paa-holdende.

Den omtalte gamle Læge Mikitsch var en besyn-derlig Person. Han var Holstener af Fødsel; paa min Vaccinationsattest kalder han sig „Districhs-Chirurg“; han havde Titel af Kammerraad. Da han døde, spurgte vi Fader, hvem vi nu skulde have til Kammerraad. Jeg er to Gange blevet syet sammen af ham; første Gang var, efter at jeg var kravlet op paa en Dragkiste, som stod i Bryggerset, og sprang ned derfra for at gøre det anskueligt for Søster Lone, hvorledes man sprang paa Hovedet i Vandet fra Bolværket i Havnen; da Stenbroen i Bryggerset imidlertid var haardere end Vandet i Havnen, blev der en indad-gaaende Bule i mit Pandeben, og den sprængte Hud maatte syes sammen. Anden Gang var, da jeg vilde entre op paa en Sadel, der hang paa en Knage i Stal-den; Saddelen væltede derved ned, og den ene Stig-bøjle slog mig et Hul i Hovedet.

Valdemar har et stort Ar øverst i Panden, hvilket han fik ved at falde ud af et Vindue i Dagligstuen, hvor han som ganske lille var blevet stillet op for at se Ænder i et stærkt Regnskyl svømme i Gadens

Rendesten; jeg var med at samle ham op og se paa, at Mikitsch brugte Naal og Traad.

I det hele taget var vi Brødre tilbøjelige til at tilægne os Rifter og Flænger, som skulde repareres, og Mikitsches første Udtalelse ved slig Lejlighed var, at vi „skulde have en god Dragt Prygl“; som oftest slap vi heller ikke fri derfor, da Fader ogsaa ansaa det for et godt Middel mod Gentagelse.

En stor Ulykke kunde engang let være sket, hvis Fader og jeg ikke havde været hjemme. Det var, medens jeg var i Lære og en Lørdag Aften hjalp Fader ved Udbetalingen til Folkene. Fader var om Eftermiddagen kommen hjem fra Landet, og Vognen stod endnu i Gaarden. En stor Læredreng, Jens Christiansen, skulde, inden han gik hjem, skubbe Vognen ind i Vognporten, og da Kalkkulen var beliggende foran denne, skete Indkørselen ved, at der blev lagt et Par Brædder eller Planker over Kulen. Nogle af de mindre Børn, bl. a. Marie og Oskar, var krøbet op i Vognen, og de bagerste Vognhjul var komne vel ind i Porten, men saa smuttede det ene Forhjul af Planken, og Ungerne trimlede af Vognen ned i Hvidtekalken, der var læsket nogle Dage forinden. Marie, som ikke slap saa dybt i som de andre, og Læredrengen hylede i vilden Sky. Jeg sprang ud af det aabne Kontorvindue og var straks nede i Kulen, hvorfra Jens og jeg langede Børnene op. Fa-

der styrtede med dem hen til et Kar, som heldigvis stod ved Pumpen, fyldt med Vand. Den værst medtagne var den yngste Broder, Oskar, som det kneb at faa rensset saaledes for Kalk i Mund og Næse, at han kunde faa Vejret. Da Faren var overstaaet, fik saavel Jens som Børnene en forsvarlig Omgang, baade fordi de havde handlet dumt, og fordi de havde faaet deres Klæder spolerede.

Livet i mit Hjem gik stilfærdigt og i stor Tarvelighed, vor Klædedragt var ligeledes tarvelig. Paa Overkroppen havde vi kun to Lag, nemlig vort Linned og en Bluse; vi havde kun ganske lidt at skifte med; vi havde en Hverdags- og en Søndagsbluse. Til at holde Blusen til Kroppen havde vi en Læderrem, der ved festlige Lejligheder blev ombyttet med et lakeret Bælte. Benklæderne var af meget tyndt Stof, og vi kendte ikke til at have Uldtøj paa den bare Krop. I stærk Kulde fik vi et strikket Halstørklæde, der kunde gaa flere Gange om Halsen, og til Hovedbeklædning en strikket Hue med kulørt Fløjels Pul (hver af os havde sin Farve i Pullen). Efterat jeg var kommen i Rosings Skole, fik jeg Klædes-Trøje, og da jeg var den ældste af Drengene, var jeg i Regelen lidt pynteligere klædt end mine Brødre, som maatte overtage de Klædningsstykker, jeg voksede fra. I Sengene var det kun smaat bevendt med egentlige Sengeklæder; Halmen blev, saa vidt jeg husker, skiftet to Gange om Aaret.

Ved Middagsbordet sad Fader og Moder ned, derimod maatte de fleste af os Børn staa op ved Bordet, og det var en Regel, at vi først, naar vi var bleven konfirmerede, fik Lov til at sidde ned under Maaltidet. Jeg ved ikke nøje, om denne Regel mest skyldes Respekthenssyn eller Mangel paa Stole. De øvrige Maaltider indtoges vistnok ligesaa ofte i Køkkenet som i Spisestuen.

Moder havde været svag siden Oskars Fødsel. Jeg mindes, at mine Forældre og jeg en Aften havde været ude ved Sandgraven, og paa Hjemvejen lagde jeg Mærke til, at Moder gik med Besvær og blev støttet af Fader; et Par Dage efter blev hun meget syg (Blodtab) og fik hurtigt udstridt.

I Slagtetiden sendte forskellige Købmandsfamilier, med hvilke Fader stod i Forbindelse, og som kendte vore smaa Kaar, os mange gode Sager; paa den Maade kom vi f. Eks. let til mange Alen Medister- og Blodpølser. I Syltetiden gik det til paa lignende Maade; det var da store Fade med Rødgrød og Flasker med forskellig Slags Saft. Fra en og anden Herregaard, hvor Fader byggede, kunde der komme et halvt Svin eller en lille Kalv, et Par Gæs, en Tønde Æbler eller lignende, og saa blev der Fest i Huset. Naar der var Barsel paa Færde, var det Skik, at der sendtes tilberedt Mad, saalænge Madmoderen ikke selv kunde passe Husholdningen, og ofte kunde der

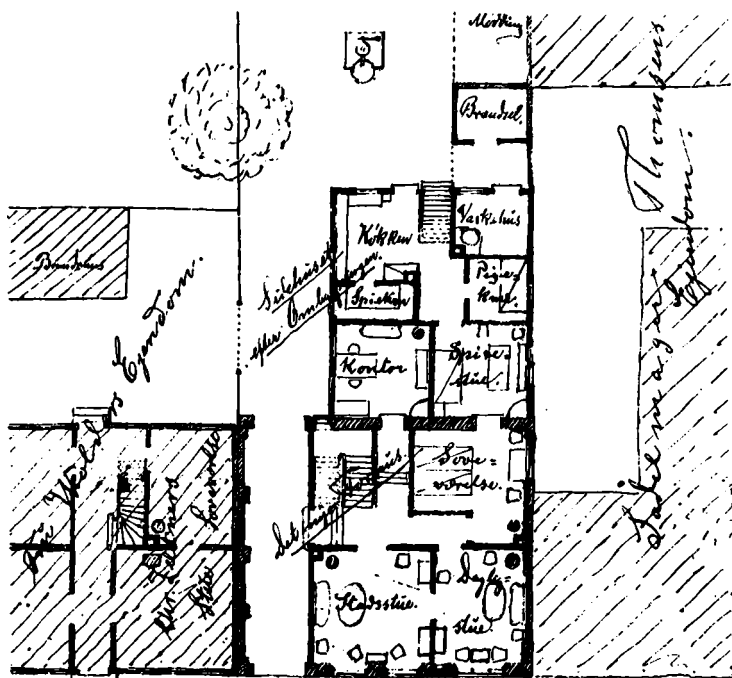
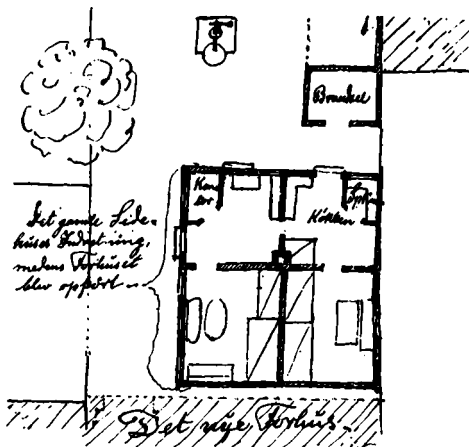
komme ret store Sendinger. Det var i Regelen „fin“ Mad, og det hed sig, at det var til Barselkonen, men paa de rigelige Kvantiteter var det let at skønne, at der tillige var tænkt paa de mange Barnemunde.

Offentlige Forlystelser fandt kun sjældent Sted, og ingen af os, hverken Forældre eller Børn, tog væsentlig Del deri. Jeg mindes i den Periode at have set et omrejsende Kunstberiderselskab; heri optraadte en gammel, fransk født Mand, Gautier, som Line-danser, og i sit 80de Aar slog han Saltomortaler baade paa Line og Hesteryg; hans Sønner var dristige Ryttere. Den ene af dem traf jeg mange Aar efter, som Kong Christian IX's Berider; han havde i flere Aar Bolig i Tøjhusgade Nr. 17, i Stueetagen, under Slotsforvalterboligen. Ligeledes mindes jeg et Menageri, der var installeret i det gamle Ridehus, — en Mand, der gik paa Line op til Kirketaarnet, — en Mand, der gjorde Svømmekunster i Havnen og kunde dykke med en tændt Cigar, som ikke slukkedes under Vandet, og dette gjorde særlig Indtryk paa Tilskuerne. Naar der kom omrejsende Skuespilselskaber til Byen, blev Møbler og tildels Klædningsstykker til Skuespillerne laante omkring hos Beboerne. Jeg har set Bude slæbe afsted med store Skabe, Borde og Stole, Sofaer etc., som skulde benyttes om Aftenen og bringes tilbage næste Dag. Faders Sabel og Dolk,

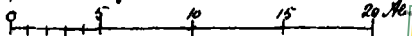
ja endog hans Uniformsfrakke og trekantede Hat blev jevnlige udlaant.

I 1848—49, altsaa under Krigen, ombyggede Fader Forhuset i Ejendommen paa Nørregade. Det blev det første treetages Hus i Byen. Under Ombygningen boede vi i det tilbagestaaende Sidehus; Fader og Moder med et Par af de yngste Børn beboede det bedste Værelse. Oskar var nylig født, vi andre var stuede sammen i to Kamre og Køkkenerne. Fader havde Kontor i et tidligere Spisekammer. Det har sikkert været dristigt af Fader at gaa i Gang med dette Bygningsarbejde, da han maa have siddet i smaa Kaar. Rigtignok har jeg hørt Fader fortælle, at da „Tante Maler“, Jørgen Fussings Kone, bebrejdede Fader, at han havde bestemt sig til at bygge uden at eje noget, bed „Onkel Maler“ hende af med det Udbrud: „pas du dig selv, Andreas er ingen Stodder, han ejer Tusinde Rigsdaler.“ Men selv om han virkelig har været i Besiddelse af denne Sum, synes det dog at have været dristigt, især med en Børneflokk paa syv. Til Uheld skulde Oprøret samtidig udbryde og blive ledsaget af den Usikkerhed og de Byrder, der hermed fulgte, og, hvad der for os var en endnu større Ulykke, at Moder døde.

Jeg mindes tydeligt disse sorgfulde og for Fader og Bea besværlige Dage. Oskar var kun et Fjerdingaar gammel. Lone, den ældste af os Børn, var 11

Torngade

Aar, og hun, den lille Pige, blev som en Moder for Valdemar og mig; hun blev ikke træt af at formane os til at være lydige og omhyggelige med vore Sager, og hun vaagede samvittighedsfuldt over, at vor Klæde- dragt var i Orden og at vi var tilbørligt vaskede og kæmmede, inden vi gik til Skolen. I de Aar, Fader var Enkemand, havde Lone og jeg mange alvorlige Samtaler om de vanskelige Omstændigheder, hvor- under Fader og vi andre levede, og vi lovede hin- anden, at vi vilde hjælpe til, at vore Søskende skulde blive holdt til at opføre sig saaledes, at Fader i Hjemmet skulde faa saa faa Bekymringer som muligt.

Det var i den varme Sommertid, d. 14. Juli 1848, at Moder døde, og jeg ser endnu for mig, hvorledes der var stillet Stilladsbrædder op for Vinduerne, for at hindre Solstraalerne fra at trænge ind i den lille Stue, hvor Liget laa; det blev omsider flyttet over i Gæstgiver Mynsters Havehus, hvorfra Begravelsen foregik. Der var stor Deltagelse i den lille By over den Sorg, der var overgaaet Fader og hans mange Børn.

Førend Moder døde, laa jeg en Morgen (jeg sov dengang i en Slagbænk, som stod i et af de gamle Køkkener) og i Søvn kaldte paa Moder og grædende bad, at hun ikke maatte dø fra os. Jeg vaagnede ved, at Moder sad hos mig og søgte at trøste mig med, at hun jo var her; jeg mindes tydeligt, hvorledes

ogsaa hun græd og trykkede mig ind til sig. Ugedagen derefter blev hun begravet.

I den første Tid efter Moders Død kom Farmoder, Moders ældste Søster, jævnlig ned til os. Bea bestred Husholdningen, saa godt hun kunde. Først efter at der var skaffet mere Beboelsesplads i det nye Hus, fik vi en Husbestyrerinde. Det var en Frøken Hougaard fra Aalborg; hun var vistnok et særdeles flinkt og dygtigt Menneske, der tog sig samvittighedsfuldt af den Gerning, der paahvilede hende; jeg har senere ofte tænkt paa hende og i mit stille Sind takket hende, for hvad hun var for os. Desværre kunde jeg, da jeg blev ældre, ikke faa opspurgt, hvor hun opholdt sig, og hvorledes det senere gik hende.

Da Huset var helt færdigt, fik vi Bolig i Stueetagen; paa 1ste Sal flyttede Frøken Hahn ind med sit Pigeinstitut, der var det mest ansete i Byen, og paa 2den Sal Brandkaptajn, Bogbinder Holst. Da Holst døde, fik Overlærer Müller hans Lejlighed.

Holst var Fader til den senere Prof. i Statsvidenskab Lauritz H., en anden Søn døde som Stationsforstander i Odense; en Datter Charlotte, blev i en sen Alder gift med en Toldmand, Dræby, der fra et tidligere Ægteskab havde en stor Børneflok; hende fornyede jeg Bekendtskab med mange Aar efter, da hun levede som Enke i København.

Da godt halvandet Aar var gaaet efter Moders

Død, giftede Fader sig med det herlige Menneske, som blev mig og mine Søskende en god og kærlig Stedmoder. Det var en besværlig Gerning, hun gik ind til. Oskar var endnu en lille hjælpeløs Pog; vi andre Drengene var vistnok ikke altid lette at tumle, skønt vi holdt af hende, og jeg er mig bevidst, at hun vandt min fulde Kærlighed. Lone var en hel Del tilbageholden og levede endnu i Mindet om vor Moder. Den gamle Pige, Bea, blev afskediget og blev „Brødkone“; af Bager Seest paa Torvet blev hun antaget til at gaa og sælge Brød, og da hun havde mange Bekendte i Byen, var det vistnok en Levevej, der kunde ernære hende, ja hun blev endog anset for at være velhavende; paa sine gamle Dage fik hun sig en Mand, der vistnok havde tænkt sig, at han derved var forsørget; saa vidt jeg erindrer, hed han Mads Assendrup og havde været Kyradser. Dette Ægteskab var ikke lykkeligt; det endte med, at Bea druknede sig.

Vi fik en ny Pige, en stor og kraftig, dygtig Person ved Navn Stine, som vi beholdt i flere Aar. Det varede ikke længe, inden vi ogsaa fik en Barnepige; thi der kom jo ogsaa rigeligt med Børn i det nye Ægteskab.

Vor Stedmoder var Datter af en Sadelmagermester Brandt i Skanderborg; hun havde været gift med en Skolelærer og Degn i Gosmer, Kaalund, som døde

efter et kort Ægteskab. Enken kom saa som Husbestyrerinde til Præsten paa Alrø, Paludan, der siden blev forflyttet til Nebsager, og døde som Provst og Præst i Raarup.

I Nebsager byggede Fader, vistnok i 1846, en ny Præstegaard og lærte saaledes Madam Kaalund at kende. Det var altsaa, medens min Moder levede, og jeg kom ofte med Fader til Nebsager, og da jeg fra Skolen kendte de ældste af Præstens Børn, var jeg snart hjemme derude. Madam Kaalund og jeg blev gode Venner, og Moder, der kendte dette Forhold, kaldte Madam K. for min „Kæreste“. Mine Besøg i Præstegaarden var i nogen Tid blevne sjældnere, derimod havde Fader efter Moders Død igen fundet Vej derud, og en Dag meddelte han os Børn, at ret snart skulde min Kæreste være vor Stedmoder. Herover blev jeg selvfølgelig glad, Lone derimod blev bedrøvet, og det varede noget, inden hun kunde finde sig deri; omsider blev hun og Moder gode Veninder, og det var rørende at se, hvilket kærligt Forhold der bestod imellem dem under Lones lange Sygdom, da det mange Aar efter for hende led mod Døden.

Om mine sidste Skoleaar er ikke meget at berette; jeg passede saa nogenlunde mine Ting, og naar der var dristige Drengestreger at udføre, var jeg ikke den, der holdt sig tilbage. Var der noget, som vi mente burde gøres, men som, naar det kom til Stykket,

ingen anden turde indlade sig paa, var jeg ofte saa dum at forsøge derpaa.

En Gang rygtedes det, at Isen i Aaen var brudt op og laa i løse Flager saaledes, at man med nogen Dristighed maatte kunne færdes derpaa. Jeg mente, at det kunde lade sig gøre, og da jeg kom i Gang med at springe fra den ene Flage til den anden, gik det godt, hvor der var store Flager, men hvor der var mindre Flager, kunde disse ikke bære, og man maatte hurtigst flytte Fødderne over paa andre. Det gik nogenlunde godt en Tid, men da jeg var i Løb og ikke kunde dreje af, kom jeg ind paa et Terrain, hvor der var mange Smaastykker, der sank under Vægten af mig; men jeg naaede dog Bolværket, som jeg klamrede mig til og gav Hals. Sognepræsten, Tens, der boede lige ved, kom paa mit og andres Anskrig løbende til, tidsnok til at lægge sig ned og række mig en frelsende Haand.

En anden Gang drejede det sig om, hvem der kunde entre højst op ad nogle murede Kvadere paa den Bønnelyckeske Gaard paa Søndergade ved Raadhuset. De første Drengene, der forsøgte, naaede kun nær op til 1ste Sal og maatte saa lade sig plumpe ned; jeg arbejdede mig derimod op til Kvisten over første Sal altsaa omtrent til anden Sals Højde; men da jeg skulde til at gaa nedad, var dette mig selvfølgelig umuligt. Paa mit Anskrig kom nogle tyske

Soldater til, og det lykkedes en af dem at faa Krabaten løftet over paa en Brandstige, der i Hurtighed var hentet i Ejendommens Port og rejst op imod Huset, og saaledes blev jeg ført til Jorden igen.

En Sport, som de raskeste Drengene drev, var at snige sig ind i Theatret, og det lykkedes mig adskillige Gange; det var jo en billig Fornøjelse, med mindre det blev opdaget, thi saa vankede der Lussinger, saa det kunde forslaa.

Naar der var Marked i Byen, kom der „Kuchensbagerer“ fra Christiansfeld og langs Søndergade opslog de deres Boder, hvorfra der solgtes Honningkager og andre lækre Sager. Vi dannede da smaa Røverkorps, hvis Virksomhed gik ud paa at stjæle Kager fra Bordene. Jeg mindes ikke, at jeg herved havde særligt Held med mig, men det staar tydeligt for mig, at en Gang, jeg lumskelig nærmede mig en saadan Bod, Sælgerinden da truede ad mig og raabte: „Jo, Do ka' trou, a kinner dæ nok, Do Dreng i den blaa Blues. — Do vil stæhl,“ saa jeg skamfuld maatte luske bort.

Fra et Gavlvindue i vort Forhus kunde man ved nogen Behændighed komme ud paa Rygningen af Fru Wolders Hus; dér sad vi undertiden flere Drengene i Rad; de dristigste af os kunde kravle udenom Skorstenspiben til stor Rædsel for Tilskuere paa Gaden.

I Reglen forlod vi først vort høje Stade, naar vi blev truede til at forlade det.

Om Vinteren var de bedste Slædefarter enten fra Vejrmøllen til Kildegade, eller fra Banken bag Kirkegaarden, igennem dennes store Allé og videre ad Havnealleen til Havnen; det var en lang Tur, saa den blev sjælden gentaget samme Dag mere end et Par Gange, da det var besværligt at slæbe Slæden op paa Bakken igen. Lange Skøjtefarter foretog vi ud paa Fjorden; og naar Bønder fra Alrø og Hjernø havde været i Byen og drog tilbage paa deres lange Slæder, fulgte vi et godt Stykke udad med dem, især naar Vinden var østlig, saa at vi havde Vinden paa Ryggen hjemad. Slemt kunde det være med de mange Vaager, som Folk, der stangede Aal, havde hugget i Isen, navnlig naar Mørket faldt paa, og af og til forsvandt der da ogsaa en Dreng ved at plumpe i Hullet og i Farten komme ind under Isen. Jeg har dog aldrig været nærværende ved en saadan Ulykke. Jeg misundte ofte de Personer, som havde store Slæder med Mast og Sejl; thi de kunde komme hurtigt og let afsted. Disse Ture havde dog den Ulempe, at det var drøjt at arbejde sig tilbage imod Vinden. Paa „Flasken“, det lave Vand imellem Byen og Jorderne Syd for Spedalsø, var det mere sikkert at løbe, og der holdtes undertiden store Fester med Musik, Karuseller etc. paa Isen.

Om Sommeren var det en yndet Sport at løbe omkring paa „Flasken“ med opsmøgede Benklæder og fange Flyndere, man kunde løbe dem op og træde paa dem. Med Snører fiskede vi Aborrer i Bygholmsaa og Skaller i Hanstedaa, ved Nørrestrand eller i Stensballesund. Krabber tog vi ved Pæleværket udenfor Havnen, og kogt Krabbe er en herlig Ret.

Vore Lege gik ofte for sig i de store Købmandsgaarde, f. Eks. Mathisens paa Søndergade og Richters paa Nørregade, hvor der var god Plads og mange Skjulesteder, og hvor der ofte i Pakhusene og paa Lofterne kunde reddes Sukker, Lakrits m. v., og Æg, som vi saa spiste raa.

Med et Par Drengene fra velhavende Hjem, Fritz Schytte, Søn af Oliemøller Sch., og Christian Monberg, Søn af Købmand Jens M., foretog jeg undertiden Rideture. De havde gode Heste med fine Sadler, Ridestøvler med Sporer, Ridepiske etc. Jeg derimod maatte nøjes med vor gamle, magre Brune og et tarveligt Dækken; jeg havde end ikke Stropper under Skoene, saa mine Bukser var i Regelen krøbne op til Knæene, men jeg fulgte ganske godt med alligevel, og jeg tror, at det morede Fader, at hans Dreng ikke stak op for de andre, der var godt udhalede i enhver Retning.

Disse to Personer gik det senere i Livet meget

ilde. Chr. M. forfaldt til Drik og døde som et usselt Vrag; sidst, jeg saa Fr. Sch., var det som Portier ved „Alleenberg“, hvor han, den høje statelige Mand, stod med Hellebard, trekantet Hat, fin Uniform med bredt Baand og Skjærf.

En Episode, der forefaldt under Krigen, vil jeg forsøge at forklare. Sammen med nogle andre Drengede legede jeg en Dag oppe ved Møllen med at kaste Sten til et bestemt Maal; jeg følte Trang til at gaa i et nødvendigt Ærinde og havde begyndt at spænde mit Bælte op, for at begive mig afsides. Pludselig blev jeg greben i Nakken af en tysk Soldat, der til en Begyndelse gav mig en forsvarlig Lussing og paa-duttede mig, at jeg og andre Drengede havde generet ham og hans „Liebchen“; derfor skulde jeg nu hen til hende, for at hun kunde straffe mig. Jeg forklarede ham min Uskyldighed og bad ham i det mindste vente med at tage mig med sig, indtil jeg havde besørget mit Ærinde. Herpaa vilde han imidlertid ikke indlade sig, men trak mig først igennem Købmand Blumers Have og derefter langs Skellet ved en Kornmark. Stien var saa smal, at han lod mig gaa foran; jeg troede saa, at jeg kunde smutte ind i Sæden og skjule mig der, og det iværksatte jeg; men han havde mig naturligvis straks fat; han løftede saa sin Hirschfänger af Livbæltet, bøjede mig paa Knæ foran sig og gav mig 3—4 eftertrykkelige Slag ned ad Ryggen.

Herved blev jeg forløst for det, som havde trængt mig, og nu fulgte jeg spagfærdig med. Lidt efter ankom vi til et løsagtigt, halvfuldt Fruentimmer (i daglig Tale kaldtes hun „Madam Oliefanden“, — hendes Mand, „Oliefanden“, var Arbejder paa Schyttes Olie-mølle), der laa magelig henslængt ved Foden af en lille Sædstak. Af hende fik jeg et Par Smaalussinger og blev derefter af et Par Kammerater, der var fulgt med i passende Afstand, fulgt hjem; den Renselses-fest, som da foregik, var ikke af de lystelige.

Hos Kaptain Holst boede nogle Latinskoledrenge, som jeg havde daglig Omgang med, blandt disse var en Peter Steffensen fra Vejle en god Kammerat og trofast Ven. I en Sommerferie (vistnok 1851) var jeg i Besøg i hans Hjem og tilbragte der nogle herlige Dage. Der var mange raske Drenge i Vejle, og i Skov og paa Fjorden var der rig Lejlighed til Æventyr. Bag Byen løb en Aa, hvori vi undertiden badede. En Dag havde en stor Røgterdreng givet en af mine Legekammerater flere Dukkerter, end denne havde godt af, og da den store Fyr var kommen i Klæderne, krøb jeg op af Vandet og yppede Klammeri med ham; jeg opnaaede da, nøgen som jeg var, at komme i Slagsmaal med ham. Det endte med, at vi begge trillede ned i en Muddergrøft. Da vi kom op igen, blev vi overraskede ved, at Amtmanden, Orla Lehmann, der fra en Baadebro i Aaen udfør Amtmands-

boligens Have havde set paa vort Slagsmaal, tilraabte mig et: „Bravo, Du Smaa!“ Min Modstander forsvandt skyndsomst; jeg sprang igen i Aaen og blev afskyllet, hvorefter jeg hurtigt kom i Klæderne. Dagen derpaa skulde Peter Steffensen og jeg i et Ærinde til et Teglværk, der laa syd for Byen; da vi kom tilbage, havde der samlet sig en Flok store Drenge paa Broen over Sønderaa for at fange og gennembanke os. Vi kom i Haandgemæng med dem, og vi maatte retirere ind i et Hus, hvis Ejer, en Tømmermester Nikum, senere lodsede os hjem. Den paafølgende Dag fandt gamle Steffensen det fornuftigst, at jeg begav mig hjem, da Opholdet i Vejle ikke længere kunde være behageligt for mig, og med en „Retourvogn paa Rullen“ blev jeg sendt afsted.

En Broder til vor Stedmoder var Konditor i Skanderborg; i en eller to Sommerferier fik Valdemar og jeg Lov til at spadsere de tre Mil dertil, og vi hjalp da som Opvartere paa en Danseplads, han havde i Skoven. Vi blev ogsaa taget til Hjælp i Konditoriet, og det var ikke ringe Færdighed, vi fik i at tillave forskellige lækre Sager.

I de sidste Aar af min Skoletid blev jeg mere og mere optaget af at gøre Gavn i min Fritid. Min Lektielæsning og Stile tog ikke lang Tid og blev som oftest besørget om Morgenen, thi Fader purrede os tidligt ud. Naar jeg kom fra Skole, vidste jeg, hvor

der var Anvendelse for mig ved en eller anden Bygning, eller ved Stenlosning i Havnen (mange Mursten kom fra Flensborg), eller ved Sandgravning paa Jordlodden. Et Arbejde, der periodisk optog Valdemar og mig, var Fremstilling af Gibs. Raamaterialet her til fik Fader med Skippere fra Rusland; vi maatte da paa Kalkbænken slaa de store Blokke itu til Skærver og bringe dem til Bageren, hvor de anbragtes i Bagerovnen i nogen Tid, efter at Brødet var fjernet derfra. Vi maatte saa hente Gibsen tilbage og atter have den paa Kalkbænken, hvor den saa ved Hjælp af en bredhovedet Hammer blev knust til Pulver og igennem Sigte rystet i en Foustage. Det var et langvarigt og trættende Arbejde, men vel egnet til at lære os Taalmodighed og Udholdenhed.

Vi maatte ogsaa gaa Fader til Haande, naar han støbte Gibsgesimser, Rosetter etc. En Del af Søndagen forløb med at hjælpe Fader med Kontorarbejde. Ofte maatte jeg til min Onkel Anders for at hjælpe ham. Saavel hans som mange af Faders Overslag og Regninger maatte jeg renskrive, og jeg blev tidligt vænnet til at være med ved Opmaalinger og Beregninger. Onkel honorerede mig godt, og ved at gennemgaa Lektier med et Par Drenges tjente jeg nogle Skillinger, samtidig med at jeg repeterede, hvad jeg havde lært.

Om Vinteraftener gik jeg hen til „Onkel Maler“

for, sammen med hans Lærlinge og unge Svende at undervises i Tegning. Lærer for os var en Svend ved Navn Lindegaard, der siden blev Mester, og han var vistnok en ret dygtig Mand; han har malet adskillige Portrætter, der ligner ganske godt.

Jeg blev tidligt sat til at mure og udføre andet Arbejde ved Professionen saaledes, at da jeg rigtig kom i Lære, var jeg ganske flink. Naar Fader var fraværende i flere Dage, hvilket ikke skete saa sjældent, især naar han tilsaa Arbejde i Hadsherred, maatte jeg søge at holde Rede paa Folkene omkring i Byen og sørge for, at indgaaende Smaabestillinger blev udførte ved at flytte omkring paa Folkene, og disse efterkom mine Anvisninger uden, saa vidt jeg erindrer, at gøre Indvendinger.

Blandt Faders Folk var der en Del, som han havde kendt fra lang Tid tilbage, og de var saa godt som alle brave og dygtige Folk. Som Regel arbejdedes der dengang kun i Tiden fra 1. Maj til 1. Novbr. ved Murprofessionen. I den øvrige Tid af Aaret søgte de Beskæftigelse ved andet. Nogle havde faste Pladser hos Bryggere og Brændevinsbrændere, i Maltgørierier, eller hos Købmændene ved Kastning og Rensning af Korn i Pakhusene; andre lavede Træ-tøfler og Børstenbinderarbejde, eller stangede Aal. Gamle Kragh og en Niels Nielsen var Skræddere om Vinteren. Nogle gik paa Skovarbejde; og da Koner

og Børn ogsaa hjalp til, havde de saa godt som alle deres gode Udkomme.

Der har aldrig været Spørgsmaal om, hvad jeg skulde være, det er bleven anset som en Selvfølge, at jeg vilde være og skulde blive Murer; jeg havde jo vist Lyst til Faget og øvet mig fra tidlig Tid. Jeg blev ogsaa tidligt sat til at tage Kopier af Tegninger, foretage Opmaalinger og Beregninger. Af min Onkel Anders Fussing, der var svagelig og rystede paa Hænderne, blev jeg mere og mere benyttet ved hans Kontorarbejde. Herved kom jeg ind paa Livet af meget, som andre Drengene i min Alder ikke havde Lejlighed til at faa Begreb om.

I hele den sidste Sommerferie før min Konfirmation murede jeg med ved Ombygningen af Palæet paa Torvet, der blev indrettet til Klublokaler. Her havde de russiske Prinsesser og senere Kong Fr. VII's Moder levet i deres Forvisningstid.

Den 2. Oktober 1852 blev jeg konfirmeret (den 29. Juli 1838 var jeg bleven døbt, vistnok af Tetens; den 28. Maj 1839 vaccineret af „Distriktschirurg“ Mikitsch); hertil blev jeg forberedt af Sognepræsten Tetens. Forberedelsen gjorde ikke noget stærkt Indtryk paa mig. Paa Konfirmationsdagen mødte de velhavende Drengene med Spidskjole og Hat; jeg maatte, lige som de fleste andre, nøjes med Trøje og Kasket.

I Hjemmet var paa denne Dag af fremmede Onkel Anders og hans Kone samt Tante Maler til Stede. Af mine Forældre fik jeg en lille Guldnaal, som jeg har endnu; ellers vankede der, saa vidt jeg erindrer, ikke noget.

Da de Konfirmerede nogle Dage efter mødte til Chokolade hos Præsten og afleverede Konvolutter med indlagte Beløb, var jeg meget forknyt over, at jeg kun havde medbragt en Specie, da jeg vidste, at de fleste andre havde adskilligt mere. Men Fader havde været standhaftig og vilde eller kunde ikke ofre mere.

Fra Konfirmationen og indtil Vinteren standsede Arbejdet, hjalp jeg til ved at trække Gesims og pudse Loft i det store Klublokale. Resten af Vinteren tilbragte jeg om Dagen ved et Tegnebrædt hos Arkitekt Christian Zeltner, der var Konduktør ved Tugthuset. Han tog sig meget af mig; foruden som Øvelse at tegne Geometri og Stereometri maatte jeg afskrive samtlige Overslag, der var affattede i Anledning af Tugthusets Opførelse, og naar jeg ikke forstod, hvad der var ment med det skrevne, forklarede Zeltner mig med stor Taalmodighed, hvad det drejede sig om; det var en Skole, som ikke ret mange den Gang havde Lejlighed til at gennemgaa.

En Episode fra den Tid vil jeg omtale, da den giver et Begreb om Zeltners Karakter og hans Venlighed imod mig. Z. havde Bolig i en af Straffean-

staltens Hjørnepavilloner, nu er den vistnok Bogholderbolig. Den øverste Etage stod saa godt som tom, thi Z. var ugift og havde tilstrækkelig Plads i Stueetagen. Blandt Sager, som var henstillede ovenpaa, fandt jeg en Dag en Bojan syltet Ingefær, som hans Søster havde sendt ham som Julegave. Da den kun var dækket med et løst Laag, var jeg saa fri at smage paa Varen, og det førte til, at jeg senere ofte besøgte den. Jeg troede selvfølgelig, at dens Ejermænd ogsaa af og til tog sig lidt deraf; men en Gang, han maatte ligge til Sengs for en stærk Hoste, forklarede han mig meget omstændelig, at der paa en bestemt Hylde paa 1. Sal stod noget, der skulde være godt for Forkølelse og bad mig hente det ned. Da jeg kom tilbage med den tomme Krukke, maatte jeg bekende, at jeg havde spist deraf, og da han altsaa slet ikke havde faaet noget selv, bebrejdede han mig blideligt, at jeg havde været saa nærgaaende og endte med at sige: „En lille Smule kunde Du godt have levnet til mig.“ Heri havde han jo Ret, og jeg tror, at jeg var mere skamfuld, end om han havde været vred, som de fleste andre vilde have været.

Da Foraaret kom, og der blev begyndt paa Straffeanstaltens østre Cellefløj, blev jeg anbragt derved og var med lige fra Begyndelsen. Under Murpoléreren Kisachs Vejledning var jeg med til at inddele Murlægter og efter alle Kunstens Regler at lægge Funda-

menterne af store Kampesten og med stor Omhu at udmure imellem dem. Og da det egentlige Murarbejde kom i Gang, var jeg ret i mit Es. Hver Dag var en Fest for mig, thi Svendene kappedes om at vise mig til Rette og gav mig de nødvendige Forklaringer, hvilke det forresten faldt let for mig at fatte.

Jeg var kun en lille Purk, derfor blev der til mig lavet en Kasse, som jeg maatte føre med mig og springe op paa, naar Murhøjde gjorde det nødvendigt, og det maa have været et kosteligt Syn at se mig idelig og idelig hoppe op paa og ned af Kassen. Da der, efter at Bygningen var kommen under Tag, skulde hvæives (Korridorerne blev lukkede med Krydshvælvinger og Sovecellerne med smaa Kapper), blev jeg taget med dertil, ligesom ved alt andet vanskeligt Arbejde.

Tugthuset ligger jo et godt Stykke fra mit Hjem paa Nørregade, og da Porten i Ringmuren blev aabnet præcis Kl. 5 om Morgenen; og vi inden den Tid skulde være omklædte og være ved Porten, maatte jeg tørne tidligt ud. I Regelen blev jeg vækket Kl. 4, men det skete ofte, at Fader purrede mig ud en halv Timestid tidligere, naar jeg, forinden jeg gik paa Arbejde, skulde bringe en eller anden Svend, der boede i Byen, nogen Besked i hans Hjem, inden han forlod dette.

I Middagshvilen, imellem Kl. 12 og 1, begav jeg

mig hjem, for at faa Middagsmad; jeg maatte som oftest løbe hele Vejen baade frem og tilbage, saa der blev ikke ret mange Minutter til virkelig Hviletid.

Om Aftenen, naar Arbejdet sluttede Kl. 7, tog jeg den i Regelen med mere Ro, og saa kom jeg heller ikke hjem før ved Ottetiden; jeg var da ofte saa træt, at jeg, for at stramme mig op, listelig tilvendte mig en Snaps af den Brændevinskaraffel, som stod i et Skab i Ydervæggen i Stuen mod Gaden.

Til Frokost og Vesperkost havde jeg noget Smørrebrød med hjemme fra. Jeg tror sikkert, at jeg var den af de frie Arbejdere, der mødte med det tarveligste Foder, og jeg vil her — til min Skam — bekende, at jeg ikke saa sjældent, naar jeg i Arbejdstiden blev sendt ud for at hente Søm eller lignende i Arbejdsskuret, der var udenfor Ringmuren, har taget en Slurk Øl af Svendenes Flasker, som stod der. Jeg har ikke i hele min Læretid faaet nogen Drikkevarer med paa Arbejde hjemmefra, men altid maattet holde mig til Vandposten.

En Aften eller to om Ugen maatte jeg hjælpe Kisch med Ugelisterne, og en Del af Søndagen, paa hvilken der af Hensyn til Fangerne ikke blev arbejdet paa Tugthuset, var jeg Fader behjælpelig med Kontorarbejde.

Undertiden blev jeg kaldt ind paa Tegnestuen til Konduktøren for at hjælpe ham, og saa fik jeg som

oftest noget at spise der, saa at jeg slap for at gaa til Byen midt paa Dagen. Der gjorde jeg Bekendtskab med Fængslets Inspektør, Bruun, der var en livlig og venlig Mand; det morede ham at gennemgaa geometriske og matematiske Opgaver med mig og prøve mine Kundskaber i Sprog. Jeg fik det Indtryk, at han interesserede sig for mig, og jeg vil haabe, at han kunde mærke paa mig, at jeg var ham taknemlig for hans store Venlighed imod mig. Da jeg en Gang mange Aar efter kom til i Jernbane at køre sammen med ham, som da var bleven Overfængselsinspektør, og jeg præsenterede mig for ham, kunde han endnu mindes den lille Dreng.

Tugthusets Bygmester, Professor F. Friis, og den daværende Overinspektør for Fængselsvæsenet, Konferentsraad David, gjorde jeg ogsaa Bekendtskab med og fornyede det senere i København.

Mursvendene, jeg arbejdede sammen med derude, var tildels fra Eggen, men dog mest Københavnerne og nogle tyske. De zünftige Skikke blev endnu overholdt af de fremmede Svende. Det var saaledes ganske nødvendigt, at en Mursvend udenfor Arbejdet gik med høj Hat, flot Halstørklæde med lange Ender, Frakken knappet helt op til Halsen og langskaftede Støvler, hvori de hvide Bukser stak ned. Jeg vilde naturligvis gerne efter Evne ligne disse Herrer, og ved Efteraarstid havde jeg i Betragtning

af det daarlige Føre, der kunde være paa Vejen til Arbejdsstedet, faaet Lov til at bestille mig et Par Støvler hos Skomager Carstensen. Jeg havde da den Dristighed at bestille dem med lange Skafter men turde dog ikke straks lade dem komme uden paa Benklæderne. Ved Middagsbordet fortalte en misundelig Broder, at jeg nu havde faaet de nye Skafte-støvler, og da Fader, ved hvis Side jeg sad ved Bordet, lod sin Haand glide ned ad mit Ben og opdagede, at de gik mig til Knæene, fik jeg et Par vældige Lus-singer og en lang Straffeprædiken. Men da Uvejret var overstaaet, behøvede jeg ikke længere at skjule Forbrydelsen, og jeg spankulerede glædestraalende ad Gaden med en Følelse af, at jeg blev misundt af mangen jævnaldrende i Byen.

Om Samlivet eller Samarbejdet med Fangerne, der benyttedes som Haandlangere ved Byggearbejdet, maa jeg sige, at selv om der i Førstningen var noget uhyggeligt derved, fortog denne Følelse sig snart, og der var mange flinke og flittige iblandt dem, som med Resignation fandt sig i deres Skæbne.

En af Stenbærerne, jeg vil kalde ham „X“, havde været Forpagter paa en af Øerne og brændt Gaarden af; hans Forvalter, der nu var Kalkslager, og en Avlskarl, der nu var Kalkbærer, havde været Hjælpere ved Forbrydelsen. Disse tre Mænd var store og kraftige og til megen Nytte, da de foregik de andre

med et godt Eksempel i Flid og Villighed. X havde en ejendommelig Stemme og omtrent 20 Aar efter, at jeg havde været sammen med ham i Tugthuset, sad jeg en Dag paa en Kafé i København; fra Lokalet ved Siden af lød en Stemme, der havde ganske samme Klang som X's, og da jeg forhørte mig om, hvem dens Indehaver var, fik jeg at vide, at det var en Overretssagfører af samme Navn; jeg antager derfor, at det er en Søn af min Ven fra Horsens Tugthus, og jeg kan tilføje, at han er en vel anset Mand, der vistnok har en god Forretning. I Tugthuset var anbragt nogle Personer af den dengang berygtede Handskemagerfamilie fra Laalland, der nu afsonede Straffen for adskillige Rovmord m. v.; en af dem, der gik under Navnet „Røde Hans“, skulde bringe mig Materialier, da jeg hen paa Efteraaret var beskæftiget ved forskellige Smaaarbejder omkring i Cellefløjen. En Dag forlangte han, at jeg skulde give ham noget Skraatobak, som han troede, at jeg havde i min Vestelomme. Jeg svarede ham, som sandt var, at jeg intet havde; det endte med, at han selv vilde gribe ned i min Lomme, og jeg huggede ham saa over Haanden med Kanten af min Murske; da han saa Blodet, blev han rasende og faldt over mig; heldigvis kunde han kun bruge den ene Haand, saa jeg rev mig løs og, ved at kaste mit Fodtøj, undløb. Havde han faaet fat i mig, havde han vistnok ikke betænkt sig paa at styrte mig

ned igennem den Aabning, hvorigennem der skulde indrettes Ophejseapparat til Maden nede fra Kælderen, og saaledes vilde jeg være kommen af Dage „ved et Ulykkestilfælde“. Der blev nu stort Postyr; Hans fik „Kat“ og kom ikke mere paa Bygningen.

Foruden det Tilsyn, som de frie Arbejdere paa Bygningen var interesseret i at have med, at Fangerne passede deres Arbejde, var der enkelte Betsjente, som holdt Inspektion, men det forhindrede dog ikke, at der i den store og flere Etager høje Bygning af og til foregik Uordener. Jeg havde en enkelt Gang, da jeg passerede Kælderen, truffet et Par af Fangerne i en ejendommelig Situation — den ene af dem var en vis Peter Lund, der var svagt begavet —, det faldt mig dog ikke ind, at der foregik noget særlig uanstændigt eller strafværdigt; men nogen Tid efter blev der stor Allarm i Lejren. Der kom Betsjente og afhentede snart en snart en anden af vore Fanger, og ingen af dem kom tilbage. Omsider blev det bekendt, at Peter Lund havde faaet et Ildebefindende og ønskede at tale med Lægen; paa dennes Spørgsmaal, om han ikke kunde tænke sig nogen Grund dertil, havde Peter svaret, at han mulig var frugtsommelig. Enden blev, at Profossen, en kraftig Mand, der tillige besørgede Tjenesten som Postbud, fik travlt, og vi hørte uhyggelige Klageskrig.

At Peter Lund var „lidt til en Side“, fik jeg

mange Aar efter nævnte Tildragelse Bevis paa, da jeg atter kom i Forbindelse med ham, hvorom jeg her vil berette.

I 1876 eller 77 kom en ældre Mand til mig og spurgte, om jeg havde Brug for en Arbejdsmand, hvilket jeg besvarede benægtende. Herover blev han tilsyneladende noget bedrøvet og meddelte mig, at jeg en Gang havde lovet ham, at naar jeg blev Murmester, saa skulde han faa Arbejde hos mig. Da jeg saa nærmere paa Manden, syntes jeg, at jeg kendte ham, og spurgte, om det var Peter Lund. Dette bejaede han og fortalte, at han nylig var „kommen ud paa Kongens Naade“. Paa mit Spørgsmaal om, hvad han i sin Tid var inddømt for, sagde han, at det var paa Grund af Ildspaaesættelse. Da jeg gjorde ham opmærksom paa, at denne Forbrydelse umulig kunde medføre Tugthus for Livstid, indrømmede han, at „der var stødt et Dødsfald til“.

Jeg havde ikke Anvendelse for Manden, men fik Hasforth til at sætte ham i Arbejde, hvilket faldt saa heldigt ud, at det endog blev betroet ham paa Materialpladsen at forestaa Udleveringen til Smaaarbejder omkring i Byen. Jeg troede derfor, at alt gik godt, men en skønne Dag fortæller Hasforth mig, at Peter var udebleven fra Arbejde, og at dette var foranlediget ved, at han var arresteret. Det oplystes da, at Hr. Peter paa en eller anden Maade havde

skaffet sig og pyntet sig med et Dannebrogskors og yderligere behængt Brystet med Kotillonsordener; herefter havde han flere Gange i Rad spadseret forbi Vagtposterne paa Amalienborg og ved „gule Palæ“ og krævet, at der skulde skuldres for ham. Dette var Gardisterne bleven kede af og havde opfordret en Politibetjent til at tage sig af Mennesket.

Ved Pintsetid 1912 spurgte jeg en gammel Fyr, der ogsaa i sine yngre Aar havde været i Horsens Tugthus, men nu som Lem i „Almindeligt Hospital“ undertiden hjemsøger mig, om han kunde sige mig, hvor P. L. var. Jeg fik da den Forklaring, at „Jøden“, som Peter ogsaa kaldtes, i flere Aar havde været i Alm. Hospital og var død der for et Par Aar siden.

Dette var en længere Afstikker, og jeg vender tilbage til at berette om mine egne Forhold.

Jeg har ofte senere i Livet tænkt paa, at det maa-ske kan siges, at der har været stillet lovlig store Fordringer til den lille, ikkun lidet legemligt udviklede, 14 Aars Dreng; men det faldt mig den Gang ikke ind, at det var anderledes end det maatte og skulde være.

De to følgende Aar, jeg endnu var hjemme, arbejdede jeg væsentligst paa den nye Damp- og Vejr-mølle, paa Stallknechts nye Jernstøberi og paa Gartner Bøghs Bygninger i det store Handelsgartneri, han anlagde ved Sundvejen. Ogsaa i Reparationsarbejder

deltog jeg, og det, jeg derved lærte, kom mig senere i Livet ligesaa fuldt til Gode som Arbejdet ved nye Bygninger. Blandt Faders Kunder var Borgmesteren N. D. A. Ræder, hvis Frue, der var tysk af Fødsel, var overordentlig vanskelig at tilfredsstille. Hun var en Skræk for dem, der blev sendt hen f. Eks. for at kalke hendes Køkken. Jeg kom en Gang med dertil, og da vi slap heldig derfra, maatte jeg træde an, naar der skulde Murere til Borgmesteren. En Gang, jeg var i Færd med at ommure en Grubekedel hos Stallknecht, der ogsaa havde en meget striks Madam, blev jeg pludselig taget derfra og sendt over til Ræders Køkken; herover blev Stallknechts meget fornærmede, og der paafulgte et heftigt Ordskifte imellem gamle Stallknecht og Fader, og det saa ud til, at det vilde gaa ud over Venskabet imellem dem. Da det imidlertid kun varede en Dags Tid, inden jeg kom tilbage, var St. falden til Ro, og da jeg var færdig med det, jeg der havde at gøre, kaldte han mig ind paa Kontoret og forærede mig en med rød Sten prydet Brystnaal, som han tog ud af et paa Væggen hængende Skab, der havde tjent som Skilt, da han drev Guldsmedeprofessionen. Naalen, tror jeg nok, lod jeg gaa over til Lone, da jeg forlod Horsens.

I de sidste to Aar, jeg var hjemme, arbejdede jeg ofte sammen med Carl Rosen. Det var naturligvis med Overlæg, at Fader satte mig sammen med denne

dygtige og samvittighedsfulde Mand. Og Fader kunde være rolig for, at jeg hos ham kun lærte og saa, hvad der var godt og hæderligt. Vi blev da ogsaa Venner for hele Livet.

Jeg maatte ofte afbryde Arbejdet for at tegne for enten Zeltner — som bl. a. gav Tegninger til Møllen og det nye Raadhus —, Onkel Anders, Heide paa Bygholm eller Fader; thi Aftenerne og Søndagene vilde ikke altid slaa til hertil. For disse Arbejder for Onkel og Heide havde jeg en efter mit Skøn storartet Fortjeneste.

Da jeg havde været nogle Uger i rigtig Lære, opfordrede Fader mig til at sige, hvormeget jeg mente, at jeg burde have i Løn. Efter grundig Overvejelse foreslog jeg da, at jeg i det første Aar skulde have 4, i det næste 5, i det tredje 6 Skilling daglig, foruden Kost, Klæder og Logis; Forslaget blev antaget, og jeg førte selvfølgelig Regnskab over vort Mellemværende.

Engang, det var vistnok i 1855, havde jeg en stor Triumf. Min Stedmoders gamle Onkel, den „rige“ Bager Thomas Brædstrup i Skanderborg, var en Søndag i Besøg i Horsens, og da han hørte, at jeg arbejdede paa en saadan Dag — det var nødvendigt Arbejde, nemlig Indmuring af en Dampkedel hos Stallknecht —, kom han og Fader hen for at se, hvorledes det gik. Til min Overraskelse meddelte han

mig, at han til Paaskønnelse og Opmuntring vilde forære mig et Uhr. Næste Aften var jeg med ham henne hos Uhrmager Levy og fik et pænt Sølvuhr, og stolt var jeg selvfølgelig.

I Horsens havde der i tidligere Dage ligget et Ky-radsérregiment, og dets Bygninger, Kaserne med Stalde, Ridehus, Gymnastik- og Fægtesal, stod endnu. Tilsynet med disse Bygninger og deres Vedligeholdelse var betroet Fader, og et Par Gange om Aaret kom den øverste Ingeniørofficer i Fredericia (den Gang var det en Oberst Stenstrup) til Horsens for at inspicere, gennemgaa Regnskaber og foretage Udbetalinger. Uagtet han havde en Underofficer til fri Assistance, foretrak han at benytte mig paa Kontoret, som blev holdt paa Jørgensens Hotel. Herover var jeg — og jeg tror ogsaa Fader — meget smigret, og jeg fik en stor Løn, vistnok en hel Mark om Dagen, foruden lækker Mad og Drikke.

Under den Opkomst, der fulgte her i Landet efter Krigen, var der sikkert ogsaa Fremgang for Fader. Levesættet i mit Hjem blev sat lidt op, men alt var dog vedvarende præget af Nøjsomhed. Vi kunde f. Eks. ikke faa sat igennem at faa Sukker og Mælk i vor Thevand; kun Søndag Eftermiddag lod det sig gøre, og saa fik vi ogsaa en Skive Franskbrød med Smør. For at trøste os for Manglen af Sukker fik vi 1 Skill.

(2 Øre) hver Søndag Morgen, og derfor købte vi enten 2 Tvebakker eller en Bolle.

Den første Jul, efter at vi havde faaet Stedmoder, havde vi Juletræ, hvilket vi ikke tidligere havde kendt til; i de senere Aar, medens jeg var hjemme, maatte vi nøjes med „Julebord“. Jeg antager, at med Træet fulgte for store Udgifter til Pynt og Belysning.

Vi kom ogsaa lidt mere ud iblandt Fremmede. Jeg mindes saaledes, at Valdemar og jeg efter vor Konfirmation har været paa Bal baade paa Bygholms Teglværk og paa Skjerrildgaard hos en Proprietær Lindahl.

Da Murer Kragh, som boede i Baghuset, døde, fik vi fire ældste Drenges Sovekammer ved Siden af Stalden. Valdemar og Ludvig laa i een Seng, Gustav og jeg i den anden. Da Stuen tillige brugtes til Lagerum for Cement, Søm etc., var der Foustager og Kasser i Overflod, saa der behøvedes ikke andre Møbler. Sengenes Indhold var for Størstedelen Halm, men en god Overdyne og Lagener havde vi. Hesten havde sparket et Vægtavl ind, saa der var i lang Tid let Adgang til Stalden, hvor vi besørgede vore Smaaærinder. I en Vindueskarm laa en Redekam og stod en lille Skaal med Sæbe. Vi vadskede os ved Pumpen i Gaarden, hvilket var bekvemt og især om Vinteren ret luftigt; naar det var Frostvejr, kunde det ske, at

Hænderne frøs fast til Jern-Pumpe­stangen. Fra Stal­den var der livlig Trafik med Rotter ind til os, og naar vi laa vaagne, havde vi vore Pigkæppe, som vi brugte ved Slædefarter, parate til at stikke dem ned med; det skete enkelte Gange, at vi spiddede en, og saa blev der Jubel i Barakken.

Den sidste Vinter, jeg var hjemme, sov vi i et Gavlkammer i Forhuset, da det hele Rum i Baghuset blev optaget til Materialhus.

Der var nu begyndt at komme flere Børn i Hjemmet. Fader var inderlig glad ved disse Smaa­væsener og gav sig nu Tid til at tage sig af dem. Catrine, den ældste af mine Halvsøds­kende, var som Barn meget svagelig, den næste, Axel, var derimod en sund og kraftig Dreng, der gerne af mig lod sig bruge til Spillebold. Dagmar var et meget smukt, men ogsaa meget heftigt Barn; i sin Arrighed kunde hun ofte faa Krampe, ved hvilke Lejligheder Fader blev aldeles fortvivlet, især naar Tilfældet opstod ved, at han havde straffet hende.

I Almindelighed tog Fader strengt og alvorligt paa de ældste af os: men jeg mindes ikke, at han nogen­sinde har været opfarende imod os, selv naar der nok kunde være Grund dertil. Jeg mindes saaledes, at han en Dag ved Middagsbordet sagde til mig, at jeg, naar vi havde spist, skulde komme ind paa Kon­to­ret for at faa Penge, saa at jeg kunde gaa ind til

Fru Wolder og forny en Lotteriseddel, da det var sidste Dag, dette kunde ske. Jeg glemte det imidlertid, og næste Dag indtraf der Meddelelse om, at der var falden en Gevinst paa, saavidt jeg husker, 11,000 Rd. Da jeg hørte det, troede jeg, at der skulde bryde et Uvejr løs over mig; men Fader sagde kun ganske sagtmodig: „Naa, ja, jeg skulde altsaa ikke have de Penge“. Jeg har ofte tænkt paa, at ikke ret mange vilde have taget Sagen paa den Maade. Den heldige Vinder, der var en af Faders Venner, drog nogen Tid efter til København, hvor han paa Nørrebro købte et stort Grundstykke; senere er dette udstykket med betydelig Avance.

Jeg tror, at Fader i det hele taget var vel tilfreds med mig, hvorpaa tydede, at han undertiden i det sidste Aar kunde opfordre mig til Søndag Aften at følge med ud paa „Carolinelund“ (egentlig „Caroline-Amalielund“), Byens Lystanlæg, hvor der var Restauration, og Skytteselskabet havde sine Lokaler, og hvor der saa kunde vanke et Glas Mælk og en Kage eller en svag, halv Rødvinstoddy, i sidste Tilfælde følte jeg mig som voksen.

Fader gjorde en Gang et Forsøg paa at kildre min Forfængelighed ved at forære mig en Spadserestok, men jeg mindes tydeligt, at jeg nægtede at gaa med den.

Efter et Rejsegilde, vistnok paa Møllen, gav Byggherren os Arbejdere en Skovtur med et Par Vogne,

og vi var blandt andet i en Kro, hvor vi drak Punsch. Da vi kørte hjemad, kom den Vogn, hvorpaa jeg var, paa Siden af Fader, der var paa Hjemvejen fra en Landtur. Jeg kan endnu høre Fader raabe: „Jeg tror minsæl, at Knægten er fuld, la' mig faa ham herover“, og jeg blev da forsigtigt langet over til ham, der lo godmodig af denne Tildragelse.

Naar der den Gang var Bygningshaandværkere hos Købmænd, var det Skik, at disse til hvert af Maaltiderne fik udleveret $\frac{1}{2}$ Pægl Brændevin til hver Mand. I nogle Dage, jeg arbejdede hos Købmand Levy paa Søndergade, blev jeg sendt ind i Butikken og fik der det fastsatte Kvantum, hvoriblandt ogsaa $\frac{1}{2}$ Pægl til mig, uagtet jeg selvfølgelig intet drak, men saa fik de andre saameget mere. Følgen heraf blev da ogsaa, at en af Svendene og nogle af Arbejdsfolkene vare berusede inden Fyraften.

Den sidste Eftersommer arbejdede jeg paa de to Huse, som Fader opførte i Havnealleen. Det skete da ofte, at Fader kastede Frakken og deltog i Muringen, hvilket tydeligt var ham en stor Fornøjelse. Arbejdet her trak ud, saa Vinteren begyndte, og jeg, der ikke havde noget Vintertøj, led en Del af Kulden. Til Oplysning om at det virkelig var koldt, kan jeg berette, at da vi en Morgen sad i Arbejdskuret og spiste Frokost, opdagede jeg en Loppe, siddende rolig paa en Svends hvide Frakke, men da

jeg tog den og aandede paa den, sprang den langt bort.

Da Tagstenene til Husene kom fra Flensborg, blev jeg sendt ned i Havnen for at hjælpe ved Losningen, og derefter kom jeg henimod Aften med til at hænge Taget paa, hvorved jeg fik min Plads paa et af de mest udsatte Steder. Det havde hele Dagen regnet, og der var derfor god Grund til, at Taget skyndsomst skulde paa, men det var tillige en stærk og kold Blæst, saa at jeg fik en stærk Forkølelse og kunde ikke komme paa Arbejde i nogle Uger. Jeg laa den Gang i et af Gavlværelserne hjemme paa Nørregade og mindes, at Fader og Moder sad ved min Seng med Bedrøvelse præget i deres Ansigter. Jeg hørte senere, at jeg havde fantaseret med stærk Feber, at Ondet især havde siddet i Halsen, og at Lægen havde tvivlet om, at jeg kom over det. Det er den eneste Gang, at jeg ved, at jeg som Barn har haft nogen alvorlig Sygdom.

Da Tugthuset var færdigt, flyttede Zeltner ind til Byen og fik Bolig hos vor Naboerske, Fru Wolder, saa jeg havde let ved at have Forbindelse med ham. Omsider forlod han Horsens og overtog et Jernstøberi, som gamle Ulrik Stallknecht havde anlagt i Silkeborg.

Zeltner blev gift med Stallknechts ældste Datter, Marie; forinden han forlod Byen, havde han bearbejdet Fader saaledes, at han havde faaet ham til at

indse, at jeg burde til København for at faa en fyldigere Uddannelse.

Jeg vidste jo godt, at Fader ønskede, at jeg skulde blive saa dygtig som muligt, men jeg havde ogsaa den Fornemmelse, at Fader havde god Anvendelse for mig og vilde komme til at savne mig, hvis jeg forlod Hjemmet. En af mine Barndomsvenner, Peter Fischer, der var i Lære hos sin Fader, Snedkermester Hans Thue Fischer, og var stillet omtrent ligesom jeg, havde, da Faderen vedblev at trække det ud med at sende ham bort, pludselig og i Hemmelighed forladt Hjemmet og taget Arbejde i Hamborg. Jeg havde pønset paa at gøre noget lignende, men heldigvis blev det undgaaet.

Der blev altsaa travlt med at faa mig ekviperet og forberedt til at staa paa egne Ben. Moder lærte mig at stoppe mine Strømper og at sy Knapper godt fast, og Remedier hertil fik jeg rigeligt af. At børste Klæder og Fodtøj behøvede jeg ikke at lære, det havde jeg selv besørget hidtil. Hvad jeg skulde have med, mere end jeg kunde have i en lille Vadsæk, heriblandt mit Værktøj og Arbejdsklæder, blev pakket i en Cementfustage, som blev afsendt med Skipper I. P. Knudsen. Jeg gjorde et Par Ronder i Byen for at sige Farvel til Familie og Bekendte, ved hvilken Lejlighed jeg blev bebyrdet med en stor Post til Besørgelse, naar jeg kom til København; den Gang bestod nem-

lig den Uskik, at Folk, for at spare Portoen, medgav Bekendte Breve, som man saa maatte bene omkring med i den ganske Stad.

Jeg var lykkelig ved at skulle ud i Verden, kun kneb det noget, da jeg skulde tage Afsked med Moder og endnu mere, da Turen kom til Lone; disse to tænkte med større Alvor end jeg paa, hvor skæbnesvangert det, som jeg gik ud til, kunde blive.

Den sidste Dag i Februar 1856, en Fredag, tidligt om Aftenen kørte Fader og jeg med Deligencen til Aarhus; næste Formiddag, Lørdag, gik vi ombord paa et Dampskib, der førte os til Kallundborg, og om Aftenen betraadte vi Sjælland. Vi opholdt os nogle Timer i Thranes Hotel, hvor vi fik noget at leve af og med Interesse saa paa, at der blev spillet Billard, hvilket jeg aldrig før havde set. Henimod Aftenen krøb vi atter i en Deligence og rumlede over Holbæk til Roskilde, hvor vi sov nogle Timer paa en Bænk paa Jernbanestationen. Omsider blev vi om Morgenen tidlig, Søndagen d. 2den Marts, bændede i Landets eneste Jernbane og kom Kl. 8 om Formiddagen til Kongens København, hvor vi tog ind paa Hotel Dannevirke ved Nørrevold (nuværende Nr. 12).

Det var en Søndag, og det første Sted, vi begav os hen, var til Christiansborg Slotskirke, hvor vi hørte en Prædiken; denne mindes jeg ikke, men Kirkerummet gjorde et mægtigt Indtryk paa mig, og jeg anede mindst,

at jeg i Tidens Løb skulde faa saa meget med denne Kirke og dens Omgivelser at gøre.

Samme Dag besøgte vi Brændevinsbrænder Nielsens, Borgergade Nr. 99, der i den nærmeste Tid skulde blive mig et kært Tilflugtssted.

I de Dage Fader forblev i Byen, gik Tiden med dels at faa mig anbragt i Murlære og finde mig et Logis, dels at aflægge Besøg hos Chr. Zeltners Broder, Slotsforvalteren paa Christiansborg Slot, og hos et Par af Faders fjerne Slægtninge, dels at afgøre Forretninger, som Fader havde med Professor Friis, Konferentsraad David, Arkitekt Henrik Nebelong, Tømmerhandler Maag og andre Leverandører, som Fader stod i Forbindelse med.

Den Kapital, 50 Rd., som jeg havde sammensparet, blev afgivet til Brændevinsbrænder Nielsen, hos hvem jeg saa senere skulde kunne faa udbetalt, hvad jeg fik absolut Brug for.

I de Dage, Fader og jeg færdedes sammen herovre, havde jeg lagt Mærke til, at de fleste unge Mennesker af min Alder gik med Hat, og jeg foreslog da Fader, at jeg skulde købe mig en tarvelig graa eller sort lav Filthat, hvilket vilde være hensigtsmæssigt, da det havde forekommet mig, at Folk ved første Øjekast anslog mig til at være en lille Konfirmand og ikke det, jeg dog var, nemlig en Fyr, der om nogle faa Maaneder forhaabentlig skulde opnaa at blive

zünftig Mursvend. Fader havde stillet sig noget afvisende til mit Forslag, men da vi om Morgenen Fredag den 7. Marts stod paa Kvæsthusbroen, hvorfra Dampskibet skulde afgaa til Horsens, og lige skulde til at tage Afsked med hinanden, var Faders sidste Ord, at det dog „maaske kunde være rigtigt, at jeg fik en Hat“.

Da Dampskibet satte sig i Bevægelse, listede der sig nogle Taarer frem baade hos Fader og mig, og der paakom mig en underlig Fornemmelse ved Vissheden om, at jeg nu stod ganske alene i den store ubekendte By.

BEGYNDT D. 18. APRIL 1913.

Efterat jeg har afsluttet mine nedskrevne Erintringer fra min Barndom og Ungdom, indtil jeg kom til København, vil jeg gaa til at nedskrive en Fortsættelse og se, hvor langt jeg kan naa at komme.

Da jeg hin Morgenstund, efter at have sagt Farvel til Fader, og han var afsejlet med Dampskibet, slentrede ind i Byen uden egentlig at vide, hvorhen jeg vilde begive mig, mødte jeg paa Sct. Annæplads Brændevinsbrænder Nielsen, der var paa Vej til Dampskibet for at tage Afsked med Fader, men kom for sent. Han tog mig med sig hjem i Borgergade, og derhen tyede jeg ofte senere, baade naar der var noget, der trykkede mit Sind, og naar jeg trængte til

Mad og ikke var i Stand til selv at kunne købe noget. Det var rørende, hvor Husmoderen dér med Venlighed, ja, jeg kan sige med Kærlighed tog sig af mig, og det samme var Tilfældet med hendes Børn; navnlig de to Døttre, Nielsine og Dorthea, behandlede mig som deres Broder.

Nielsen, der var en Bondesøn fra Landsbyen Seest ved Fredericia, var kommen til København for at af tjene sin Værnepligt, og da det var overstaaet, kom han til at tjene som Karl hos Brænderiets Ejerinde, der var Enke, med hvem han senere blev gift.

Der var to Døttre af første Ægteskab, begge var gifte; af andet Ægteskab var de fornævnte to Døttre, der var omtrent jevnaldrende med mig, og en Søn, Peter, der var nogle Aar yngre og endnu gik i Skole. Denne Peter blev senere, efter i nogle Aar at have været Købmand i Horsens, Ejer af Jørgensens Hotel i Horsens.

Brænderiejendommen i Borgergade, nuværende Nr. 99, er ganske lille, den har kun 9 à 10 Alen Facade mod Gaden. Forhuset, i hvis Kælder der den Gang boede en Jernkræmmer, havde tre Etager og en Frontespice paa to Fag, hvilket alt blev benyttet af Familien. I Stueetagen var en smal Gennemgang og mod Gaden en Stue, der blev benyttet saavel til Dagligstue for Familien som til Udsalg af Brændevin og Mælk. Brænderiet var i Mellembygningen, i Bag-

huset var Stald for en 10 à 12 Køer. Naar Køerne skulde til eller fra Stalden maatte de passere Gennemgangen, der ikke var bredere end Køerne, og kun med Besvær blev Dyrene ledede op og ned ad de 5 à 6 Trin som Gennemgangen var hævet over Gaden. Den lille Forgaard var næsten ganske optaget af et Par Lokummer. Al Tilførsel af Varer til Brændriet ligesom ogsaa Bortførsel fra dette og Stalden skete ad Gennemgangen ud til Gaden. Bortførsel fra saavel Gødningsgruben i Baggaarden som fra Renovationskulen i Forgaarden skete ad samme Vej. At den Virksomhed, der foregik under disse indknebne Forhold, kunde bringe Velstand til Huse, vidner om, at der er udfoldet en Flid og Nøjsomhed, som man nu til Dags har vanskeligt ved at gøre sig noget Begreb om. Jeg var ogsaa Vidne til, at der blev udfoldet stor Gæstfrihed og Godgørenhed.

Paa Hjørnet af Adelgade og Prinsensgade i en Ejendom, der kaldtes „Pommerinken“, var den Gang en Spækhøkerbutik. Indehaveren af Forretningen var en Fætter til Fader ved Navn Gade, og her kunde jeg, saalænge han levede, ligesom hos Nielsens altid gøre Regning paa at være velkommen, og et Maaltid Mad var mig vel undt. En Fætter til mig, Snedker-svend Hans Peter Hansen, Søn af min Moders ældste Broder, boede paa en Kvist i et Baghus i Borgergade; ogsaa her var jeg velkommen.

Til de tre her nævnte Steder tyede jeg hen i den første Tid, naar jeg ikke vidste, hvor jeg skulde gøre af mig selv.

Efter Anbefaling af Christian Zeltner og efter Aftale imellem dennes Broder, Slotsforvalter Theodor Z., indfandt jeg mig den 10. Marts 1856 paa Slotsforvalterens Kontor paa Christiansborg; her blev jeg venligt modtaget og sat til at kopiere nogle Tegninger og afskrive et og andet. Det var tydeligt for mig, at Chr. Zeltners Anbefaling havde bevirket, at hans ældre Broder var venlig imod mig og viste Medfølelse for den lille, enligstillede, beskedne Dreng. Det varede ikke mange Uger før ogsaa hans Familie begyndte at vise mig Venlighed, og saavel i Slotsforvalterens eget Hjem (paa Glacisholm ved Trommesalen) som i hans Svigermoders, Fru Rudolfis, samt i hans Faders og Søstres Hjem blev jeg vel modtaget.

Ved Hjælp af en Fætter til min Stedmoder, exam. juris Eskild Jespersen, var der fundet et Logis til mig i store Kongensgade Nr. 65 hos en Murmester Slangerups Enke. For et møbleret Værelse paa 3. Sal mod Gaarden, med Adgang igennem Køkkenet, og en Kop The om Morgenen med en Kryddertvebak til skulde jeg give 28 Mark (c. 735 Øre) om Maaned.

Ved Flyttedagstid, altsaa midt i April Maaned og da Folk begyndte at tænke paa at sætte deres Landsteder i Stand for Sommeren, blev der Tale om, at

jeg maatte holde op at tegne hos Zeltner og begynde at arbejde ved Professionen.

Murmester J. Deuntzer havde lovet Fader at tage mig i „Forbundt“, o: at jeg hos ham skulde afslutte min Læretid og gøre Svendestykke ved førstkomende „Kvartal“, og nogle faa Dage efter April Flyttedag begyndte jeg at arbejde hos ham. Sammen med en Svend blev jeg sendt ud for at reparere nogle Landsteder ved Strandvejen, — først paa „Kildevæld“, derefter paa Hellerup Gaard, som ejedes af en Kammerherre Kragh, og hvor jeg hvidtede den toetages Havepavillon, der den Gang laa paa Hjørnet af Strandvejen og Hellerupvej, og endelig paa „Taffelbay“, der ejedes af en Magister Stilling. Paa det sidste Sted var ikke saa lidt at gøre, og vi blev der en 14 Dages Tid; Svenden var hverken dygtig eller flittig og af Karakter var han en tarvelig Person. Der blev ikke bestilt ret meget; Arbejdstiden var kortere her end i Jylland (kun fra Kl. 6—6, imod Kl. 6—7), og jeg blev hurtigt belært om, at det var tilstrækkeligt, naar vi ved Arbejdstidens Begyndelse var ved Ravelinen udenfor Østerport, og at vi kunde afkorte Arbejdstiden saaledes, at vi kunde naa Ravelinen igen Kl. 6 om Eftermiddagen. Vort Driveri gik saa vidt, at vi f. Ex. Store Bededag kom til Byen mellem Kl. 3 og 4. Nogen Undskyldning kunde det være, at jeg havde glemt mit Uhr om Morgenens, og da Sven-

den ikke havde noget Uhr, havde vi forladt Arbejdsstedet ved den Tid, vi troede at være passende.

Efter at være bleven færdig paa Strandvejen kom jeg til at arbejde i Tømmerhandler Maags Ejendom i Ny Vestergade, hvor jeg nogle Aar efter blev Murmester for Grevinde Danner og senere for Prokurator M. Koppel. Der blev sat en Etage paa Ejendommen, bygget et nyt Sidehus i Baggaarden og alt i Maags egen Lejlighed paa 1. Sal blev fornyet. Bindsbøll, efter hans Død Herholdt, forestod Arbejdet. Alt blev udført med stor Omhu og de bedste Materialier anvendt. Det var overdraget Hilker, der senere blev min Lærer paa Akademiet, at dekorere i Værelserne; Loftet og Vægge blev behandlet paa samme Maade, som var anvendt i Thorvaldsens Museum, og en gammel tysk Mursvend, Grell, der havde arbejdet paa Museet, skulde vejlede en anden Svend og mig.

Den første Gang Bygherren, Maag, saa' mig paa Arbejdet, skjævede han lidt forbauset til mig; han kunde vistnok kende mig fra, at jeg med Fader havde været paa hans Kontor for at købe Danziger Gulvplanker til den store Sal i Horsens nye Raadhus, og hvorved der blev aftalt, at jeg skulde overvære Ud-søgningen af Plankerne. Jeg kan godt forstaa, at det undrede ham, at den Person, der nogle Uger tidligere mødte paa hans Tømmerplads og var kritisk overfor

hans fine, velplejede Handelsvarer, nu mødte hos ham som Mordreng.

Den første Morgen, jeg kom paa dette Arbejdssted, blev der, allerede medens der skiftedes Tøj, holdt Forhør over den nye Forbundter, og da jeg forklarede, at jeg havde lært i Horsens hos min Fader, spurgte en af Svendene mig med Forundring, „om jeg da var Hans“. Det opklaredes da, at han var Peter Hvilsted, der ogsaa havde lært hos Fader. Det var en Introduktion, som ikke var til min Skade.

Da den nye Etage var opmuret og Taget rejst, blev der holdt et lille Gilde ved Krandsen, og Bygherren tilbød da Arbejderne, at de, naar de en Søndag havde Lyst dertil, kunde for hans Regning faa en Skovtur. Allerede den næste Søndag følte der Trang til at komme i Skoven. Der udbetaltes allerede om Fredagen et rigeligt Beløb dertil, og Søndag Morgen tidligt holdt 2 eller 3 Holstensvogne i Gaden og optog hele Arbejdsstyrken tildels med Hustruer samt de Spise- og Drikkevarer, der var indkøbt ved Hjælp af to af Svendenes Hustruer. Turen gik til Dyrehaven, hvor vi ved et Skovløberhus i Nærheden af Dyrehavsbakken spiste de medbragte Kalvestege, og derefter til Maags Landsted i Ordrup Krat; da adskillige af Folkene var blevne lidt øre i Hovederne, var det let at se, at Maag, der havde nogle Venner i Besøg, ikke var glad ved Invasionen. Efterat vi var

blevne trakterede med Vin og fine Cigarer, og Maag havde faaet nogle kraftige Hurraraab, kjørtes til Charlottenlund, hvor der indtoges Aftensmad med flere stærke, vaade Varer — noget medbragt Punsch paa Træankere gjorde især Lykke og fik rigelig Afsætning —, og nu skulde man hjemad. Paa Udvejen var Bompunge og sligt for vore Køretøjer bleven betalt af den valgte Kasserer, der havde Plads paa første Vogn; men da det nu var bleven mørkt og mange flere Køretøjer end om Morgenen færdedes ad Vejen, saa at Rækkefølgen ikke var sikker, ansaa Kassereren det for rigtigst, kun at betale Bompunge for den ene Vogn; da den anden Vogn kom frem til Bommen, blev der selvfølgelig afkrævet Bompunge. Herpaa vilde de, der sad i forreste Agestol, imidlertid ikke indlade sig, og et Skænderi opstod, hvorved en Del af den øvrige Besætning stod af og blandede sig deri. Det saa endog en Tid ud til, at et Par af Tømmersvendene vilde lægge Haand paa Bommanden. Da det imidlertid under Forhandlingerne var bleven oplyst for Bommanden, at Vognene var ude for Grosserer Maags Regning, saa tilbød han at lade os passere, idet han forbeholdt sig at forklare Sagen for Maag, naar denne om Morgenen kørte igennem Bommen.

Da det paa Arbejdsstedet om Morgenen blev opklaret, at den første Vogn ikke havde betalt for de andre Vogne, gik Krigshumøret af Mændene, og et

Par af dem skyndte sig ud til Slukefter for at stille Bommanden tilfreds, hvilket ogsaa lykkedes, saa at Maag ikke fik noget at vide om Affairen.

Blandt de Folk, der arbejdede paa Maags Ejendom var mange flinke og dygtige Mennesker; af Murerne f. Exempel: Wilke, Murmann, F. Schmidt og H. Hirsch, som alle senere kom til at arbejde hos mig, da jeg blev Mester. Valdemar Fugmann, der senere blev en bekendt og meget benyttet Architect her i København, var i Murlære. Blandt Tømrerne var en Hagemeister, som jeg især sluttede mig til; endvidere en Olsen, der senere blev en bekendt Tømmermester og almindelig gik under Benævnelser „Bjælke-Olsen“. Tillige var der en Møller, som almindelig blev kaldt „den forreiste (egent. verreiste) Møller“, fordi han talte saa meget om sine Rejser paa Professionen. Møllers Kone kom ofte hen paa Bygningen og havde da i Regelen et Par Smaadrenge med sig; den ene af dem blev senere den bekendte Havnebygmester H. C. V. Møller.

Da jeg om Efteraaret en Aften gik fra Arbejde og agtede mig hjem i mit Logis for at vaske mig, inden jeg gik paa teknisk Skole, mødte jeg paa Kongens Nytorv Heide fra Bygholms Teglværk og hans Frue; de kom fra Hôtel d'Angleterre og agtede sig i det kongelige Theater, hvortil de havde forskaffet sig Billetter. Heide var saa venlig at invitere mig med og gav mig en Rigsdaler, hvilket var Adgangsprisen til

2. Parket. Da jeg kom til Billethullet, var der imidlertid kun Plads i 1. Parket. Jeg undersøgte min Kassebeholdning og fandt de 24 Skilling, som 1. Parket kostede mere og fik saaledes Adgang.

Da jeg kom ind, var Tæppet gaaet op og Skuespillet begyndt. Jacob von Tyboe gik den Aften med unge Rosenkilde i Titelrollen. Da Tæppet gik ned efter 1. Akt, opdagede jeg snart, at jeg var kommen paa en Plads, hvor jeg ikke hørte hjemme; thi Folk, der sad omkring mig, var fint udhalede; jeg derimod var mødt med Kalkstænk i Haar, Ansigt og paa Hænder. Det værste var dog, at da jeg vendte mig om for at se, hvem der sad bag ved mig, stirrede min Bygherre, Grosserer Maag, mig ind i Ansigtet. Jeg morede mig egentlig ikke den Aften.

Da jeg nogle Uger efter skulde holde op med at arbejde for at kunne tegne hele Dagen og meddelte Murpoléreren, en Tysker ved Navn Schultz, dette, fik jeg den glædelige Meddelelse, at jeg saa vilde faa en Douceur, som han mente vilde blive mindst 20 Rigsdaler, og i den Tro gik han ind paa Maags Kontor, medens jeg i Porten afventede Resultatet. Faa Minutter efter kom han farende ud og meddelte mig, at Grosserereren havde sagt, at „den Mands Søn ikke trængte til Douceur, — han gaar i 1. Parket og jeg maa nøjes med at gaa i 2.“. Jeg forklarede da Schultz, hvorledes det i Virkeligheden hang sammen; han vilde

imidlertid ikke nu igen gaa derind, men lovede, at han nok skulde huske at sige, hvorledes det forholdt sig, naar der ved Juletid atter blev Tale om Uddeling af Douceurer. Manden holdt Ord, thi en Dag efter Nytaar, da jeg mødte ham paa Gaden, meddelte han mig, at han før Jul havde faaet 20 Rigsdaler til mig, hvilke jeg kunde faa, naar jeg vilde komme hjem til ham. Da jeg nogle Dage efter indfandt mig paa hans Bopæl i en Kvistetage i lille Brøndstræde, maatte jeg nøjes med det, der var i Behold i en Æske i en Kommode-skuffe, nemlig 2 Specier (8 Kroner). Naa, det var jo bedre end slet intet!

Medens Fader var herovre for at aflevere mig, havde Skibsbygmester Møller friet til min Søster Lone, og, da hun slog til, varede det ikke længe, inden Moder og Kærestefolkene kom herover og blev her i en Ugestid for at gøre Indkøb af Møbler etc. De boede i Hotel Stadt Lauenborg paa Hjørnet af Strandstræde og Sct. Annæplads. Min Fritid tilbragte jeg i de Dage sammen med dem, og det var mig en særdeles herlig Tid.

I Sommerens Løb og førend jeg blev Svend, var jeg flere Gange bleven kaldt hjem til Mester paa Kontoret for at tegne; blandt andet tegnede jeg et Pakhus, som staar endnu ved „Lille Mølle“ paa Christianshavns Vold. Da Tiden kom, at der skulde gøres Svendestykke, mindede jeg Deuntzer om, at jeg skulde

være med, og, uagtet han en Gang, da jeg havde lagt Mærke til, at han, medens jeg murede paa Baghuset, havde givet sig god Tid til at observere mig under Arbejdet og paa mit Spørgsmaal, om han troede at jeg kunde mure Svendestykket, havde svaret et kort: „Selvfølgelig“, syntes han dog nu at være mindre tilbøjelig dertil. Jeg holdt mig imidlertid til, at det var en Aftale og meldte mig. Under Svendeprovens Op-muring, der foregik i en Vognport i Ejendommen Nr. 18 i Kronprinsessegade, var han alt andet end venlig imod mig og lagde mig endog nogle Smaahindringer i Vejen; men det gik dog godt, saa at Skuemestrene, Kornbech og N. Mathisen samt Raadmand Rée og Stads-bygmester Nebelong roste mig, og Kornbech endog tilføjede: „Du kan sige din Far, at det er det bedste, vi har set denne Gang.“

Da dette saaledes var vel overstaaet, maatte Aspiranterne møde i Theatersalen „Kalkeballen“ for at lære „Gruszen“ og Haandgrebene paa Velkomsten, der her kun var af Tin; den Dag, denne Undervisning fandt Sted, nød vi i Forening vor Frokost sammen i „Ballen“, og det gav selvfølgelig Anledning til megen Lystighed. Den følgende Dag mødte vi i Teknisk Institut, som den Gang var i Læderstræde, hvor vi havde tegnet Svendetegningerne; her blev Tegningerne tilbageleveret os og samtidig, medens Oldermænd og Laugets Bisiddere var tilstede, modtog hver af os sit

Svendebrev. Vi marscherede derpaa iførte sorte Klæder (Kjolen havde jeg lejet), Skødskind og høj Hat fra Teknisk Institut med Oldgesellen og Laugshansen i Spidsen til Svendenes Laugshus i Møntergade, hvor vi under Fanfare drak og blev „tildrukne“ af Sølvvelkomsten, og først da var vi zünftige Mursvende.

Om Aftenen var der „Kvartalsmøde“ paa Laugshuset, eller „Kroen“ som det ogsaa kaldtes, hvor de unge Svende burde møde for at gøre Bekendtskab med de ældre og samtidig spendere noget paa dem. Jeg mødte imidlertid ikke, da jeg havde faaet Meddelelse om, at jeg skulde have Prygl, fordi jeg i min Læretid en Gang var bleven set paa et Værtshus i Følgeskab med en Svend. Den Svend, som jeg havde arbejdet med ude paa Strandvejen, havde nemlig laant en Mark (c. 35 Øre) af mig, og den ønskede jeg betalt, da jeg traf ham en Lørdag Aften ved Lønudbetalingen hos Mesteren. Svenden opfordrede mig da til at gaa med ned i en Værtskælders Ved Siden af Mesterens Gaard, for at faa Penge byttede, og hvor han saa rekvirerede „to og en halv“ (∴: to Saps og en halv Flaske Hvidtøl). Jeg nød kun lidt af Øllet, men en gammel, i Zünften ivrig Svend, der samtidig var til Stede, angav os. Da jeg altsaa ikke mødte paa Kroen, slap jeg for at faa Prygl dér; men da jeg et Par Dage efter mødte paa min gamle Arbejdsplads, var der lige ved at blive Krig dér; thi en Del af Svendene herfra havde indfundet

sig paa Kroen for at hjælpe mig, og nu havde de egentlig nok Lyst til at afholde den Bataille, som de var blevne afskaarne fra paa det andet Sted. Uveiret trak dog over.

Paa Kvartalsmødet har der utvivlsomt alligevel en eller anden Grund været Slagsmaal; thi saadant hørte den Gang uvilkaarligt til, for at et Kvartalsmøde kunde siges at være forløben paa værdig Maade.

Den Skik, der den Gang bestod, at hver enkelt Arbejder skulde møde paa Mesterens Kontor om Lørdag Aften efter Arbejdstid for at faa sin Løn, var mig meget pinlig, og sørgeligt var det at se mange af de gifte Mænds Hustruer møde i Flokken, for at attrapere Mændene og med Besvær faa nogle af Pengene, for i den sildige Aften at kunne gøre Indkøb; den næste Dag var jo en Søndag, paa hvilken der den Gang ikke maatte handles.

Da Deuntzer i den Sommer, som her er Tale om, havde store Arbejder, blandt andet Tilbygningen til det Kongelige Theater, beskæftigede han mange Mennesker, og jeg har været med til at vente til Klokken mellem 10 og 11, førend Udbetalingen var til Ende. Da jeg blev Mester, bestræbte jeg mig for at forandre dette Forhold, og, uagtet det ikke var velset fra adskillige Kollegers Side, blev der herved vundet meget for Folkene og deres Hjem.

Efter at jeg var bleven Svend, havde Deuntzer

ikke mere Brug for mig paa Kontoret; jeg tror, at han har ment, at det var for dyrt at give mig Svendeløn for at tegne. Som Lærling var min Dagløn tre Mark og otte Skilling (c. 117 Øre); Svendelønnen var fem Mark (167 Øre).

Det havde været meget vanskeligt at slaa mig igennem med den lille Indtægt, medens jeg var i Lære, og der kunde f. Ex. ikke blive Raad til Middagsmad hver Dag, undertiden maatte jeg savne varm Mad i en hel Uge. Jeg maatte ofte nøjes med, i en Kafé ved Nikolaj Taarn at tage et lille Glas Mælk og et tørt Rundstykke, ialt for 4 Skilling (8 Øre); det var jo et billigt Middagsmaaltid, men jeg var næsten ligesaa sulten, efter at jeg havde nydt det som forud, og ingen af mine Arbejdsfæller havde nogen Anelse om, hvor smaat det stod til for mig. Om Aftenen hævnede jeg mig paa det, som gode Mennesker i Borgergade og Adelgade satte for mig. Til Frokost og Vesper købte jeg et halvt Surbrød med Ost eller Rullepølse, naar jeg da ikke i mit Logis havde lidt Smør og Sul, saa at jeg kunde lave en lille Frokostpakke. Jeg fik undertiden et lille Stykke røget Faarekød eller en Ost hjemme fra, og saa fraadsede jeg vistnok i nogle faa Dage.

Hos en Restauratør Køhler paa en første Sal i Pilestræde kunde man for syv Mark og otte Skilling faa syv Billetter til Middagsabonnement, altsaa 17 Skil-

ling for hver Billet; uden Abonnement var Prisen 20 Skilling for to Retter ret god Middagsmad, og her søgte jeg undertiden, naar der var Højvande i Kassen. I Stueetagen i samme Ejendom havde „Bøf-Henrik“ sin Beværtning, hvor man kunde faa en stor Bøf med Kartofler for en Mark; i Tilgift fik man her en stor Snaps Brændevin, men det ansaas da for en Selvfølge, at man bestilte sig en halv Flaske Hvidtøl, og det var fire Skilling.

I Dronningens Tværgade, Hjørnet af store Kongensgade, havde en Enke, Niemann, Udsalg af Mel, Brød og Lys; her købte jeg et Par Gange om Ugen et halvt lille Rugbrød og et 3 Skillings Tællelys. Da jeg den sidste Aften i 1856 havde gjort mit sædvanlige Indkøb og betalt de Smaapenge, det kostede, lagde Pigen, der stod i Butiken et Tremarksstykke paa Disken og skubbede det over til mig med de Ord: „Glædeligt Nytaar“. Jeg forstod jo nok hendes Mening men havde Skrupler ved at tage imod Gaven; jeg maatte imidlertid tage en Bestemmelse, og jeg snuppede Pengestykket, thi jeg havde saa god Brug derfor; men jeg dumstolte Knægt kom der aldrig mere. En Deel Aar senere førte Skæbnen mig paa en Vurderingsforretning i en Ejendom i Saxogade ned i en Kælder, hvor Pigen var bleven Grønhandlermadam og for mig syntes at sidde smaat i det. Jeg benyttede Lejligheden til at stikke en 10 Kroneseddel til hende,

og jeg syntes at kunne spore en lignende Følelse, som jeg i sin Tid havde haft, nemlig helst at sige: „Nej Tak!“ men at hun dog nok havde Brug for den, — og nogen nærmere Forklaring fik hun ikke.

Min Værtinde, Madam Slangerup, havde vistnok Følelsen af, at jeg var fattig, og, naar jeg af en eller anden Grund ikke var i Tegneskolen om Aftenen, men i det kolde Værelse stod og puslede med et og andet Tegnearbejde ved mit Tællelys, kom hun ikke saa sjældent ind og bad mig ikke forsmaa en varm Kop Thevand med et Stykke Smørrebrød til, og det var i Sandhed velkomment. Jeg mindes tydeligt en Aften, da det var gaaet saaledes til, og der var kommen en Fedtplet paa den Tegning, jeg arbejdede paa, at jeg ved Hjælp af et Stykke Trækpapier og Theskeen, varmet ved Lysets Flamme, vilde forsøge at faa Pletten fjernet. Men om Forladelse, pludseligt bukkede Theskeen sammen; den var nemlig af Tin og ikke af Sølv, som jeg formodede. Jeg kom derved i en ubehagelig Situation; hvorledes jeg klarede den, mindes jeg ikke.

Hos Brændevinsbrænder Nielsens havde jeg truffet en forældreløs Dreng, Niels Jørgensen, der var i Lære hos en Snedker Flygenring i den Ejendom i Dronningens Tværgade, hvor Dansesalonen „Kjæden“ var i Baghuset. Niels tragtede efter at samle sig noget Tømrerværktøj og derefter at løbe af Lære. Jeg var ham efter Evne behjælpelig dermed. I en Kasse, der

havde faaet Plads under min Seng, opsamledes Værktøjet, der tilvejebragtes for de Drikkeskillinger, han lejlighedsvis fik af Mesterens Kunder, og Kapitalen deponeredes, indtil den efterhaanden skulde bruges, i en Æske i min Kommodeskuffe. Omsider naaede han saa vidt, at han stiltiende kunde forsvinde med en Skipper til Horsens, hvor Tømmermester Christensen paa min Bøn derom tog ham i Tømmerlære. Han blev en flink Tømrer, men det gik ham ikke godt, da han i Tidens Løb, efter at være bleven Mester, indlod sig paa vidtløftige og løse Byggespekulationer, mest i Ordrup Egnen.

Sammen med samme Niels Jørgensen tilbragte jeg min første Juleaften i København. Vi højtideligholdt den i Mocca-Meyers Kafé, der laa paa en 1. Sal lige for Pilestræde, med Lokaler til Østergade og Nicolaj Plads. Det, vi delikaterede os med var en Kop Salep med Saft i, og iøvrigt tilbragte vi et Par Timer med at se i nogle tyske illustrerede Blade og læse Vitighedensbladene „Folkets Nisse“ og „Korsaren“.

Med Brændevinsbrænder Nielsens Familie kom jeg nogle Gange i Besøg hos Fruens Slægtninge, Familien Seith ved Gammelstrand. Her traf jeg en Mand, som hele København den Gang kendte, den tykke Bager Cremer. Han var vistnok det største og sværeste Menneske i Byen og var bleven berømt ved, at han sad under Lysekronen i det Kongelige Theater, da

denne en Aften under Forestillingen styrtede ned. Cremer blev herved ilde tilredt men overlevede Katastrofen; han døde dog nogle faa Aar efter af dens Følger. Hans Enke, født Seith, var meget smuk og blev siden gift med Bager Hahn i Vingaardsstræde, der blev en af mine Kunder, da jeg blev Murmester.

Min Fætter, Hans Peter Hansen, som jeg før har omtalt, var mig i mange Forhold til Hjælp og Vejledning. Han var et flittigt og hæderligt Menneske men hørte næppe til de dygtigste. Han var gift med et særdeles godmodigt men ingenlunde dygtigt Kvinde-menneske. Han kunde lige tjene til Dagens tarveligste Behov. Da det senere gik mig vel, tabte jeg ham af Syne, og det er noget af det, som jeg af alt, hvad jeg har forsømt, bebrejder mig mest. Og jeg synes, at det er det, der mindst kan tilgives mig. Jeg burde med Energi have opsøgt dem og hjulpet dem, da det er utvivlsomt, at det behøvedes, og jeg maa kunne have overkommet det.

Gades i „Pommerinken“, hvem jeg i den første Tid hjemsøgte, var livlige og gæstfrie Folk. En Datter, Laurine, var en meget smuk, ung Pige; hun var forlovet med en Løjtnant Muderspach, som til Sorg for Pigebarnet, men vistnok til Lettelse for hendes Forældre skød sig. Forretningen gik vistnok stadig baglænds, og da Gade døde, kom Enken til at sidde smaat i det. Om hende har jeg fra en senere Tid en Erindring,

som jeg synes er ganske morsom og derfor vil berette. Hun havde faaet „en Seng“ i Vartov, og en Gang hvert Kvartal kom hun for at hæve et lille Beløb hos mig. En Gang lod hun den Udtalelse falde, at jeg vel snart var ked af hende, men hun vilde dog belave mig paa, at jeg ikke saa snart slap for hende, da hun var vis paa, at hun vilde blive meget gammel. Paa mit Spørgsmaal om, hvorfra hun vidste det, betroede hun mig, at det vilde gaa saaledes, fordi der var nogle Personer, der „spillede i hende“ og derfor ønskede hendes snarlige Død. Da jeg bad hende om Forklaring heraf, oplyste hun, at nogle Kontorfolk hos et stort Rederi her i Byen havde livsforsikret hende paa den Maade, at de ved hendes Død hævede Forsikringssummen, imod at de saa udbetalte hendes Arvinger 80 Kroner. Hertil gjorde jeg den Bemærkning, at hun efter min Mening hellere maatte faa Beløbet, medens hun levede, men den Tanke afviste hun meget energisk og tilføjede: „Hvad skulde jeg saa have at begrave mig for?“ Hun fik i øvrigt Ret i, at hun blev meget gammel, saa de Folk, der „spillede i hende“, har næppe tjent synderligt ved „Spillet“.

Da jeg blev Svend, steg min Dagløn til fem Mark; det var jo en Forbedring, men dog ikke tilstrækkelig til, at jeg f. Ex. kunde faa Middagsmad hver Dag. Betydning havde det, om der kunde arbejdes om Søndagen eller ikke; lod dette sig ikke gøre, saa blev der

Smalhans i den næstkommende Uge. Om Søndagen blev der i Regelen arbejdet noget flittigere end om Søgnedagene, for at vi med god Samvittighed kunde forlade Arbejdet Kl. 4^{1/2} uden at spise Vesperkost paa Arbejdsstedet.

Det Beløb, 50 Rigsdaler, som jeg havde sammen- sparet i Hjemmet og medbragte hertil, var bleven de- poneret hos Brændevinsbrænder Nielsen, og jeg havde en Del Besvær med successive at faa udbetalt den Forstærkning, som jeg af og til trængte til, især til Klædningsstykker og Fodtøj. Mit Fodtøj var ofte i daarlig Forfatning, saa at det til Tider var ret almin- deligt, at jeg gik med vaade Fødder, og jeg har mange Gange maattet tage mine Strømper med i Sengen for at faa dem nogenlunde tørrede til om Morgen.

Da Efteraaret nærmede sig, indtegnede jeg mig til Aftenskolen fra Kl. 8—10 i Teknisk Institut, som den Gang var i Læderstræde. Efter at have løst nogle stereometriske Opgaver, kom jeg til at tegne Mur- konstruktioner. Læreren, en Murpoléerer Hansen, der forresten var dygtig, var min Skræk, idet han var til- bøjelig til at grise Tegningerne til. Han arbejdede ved Professionen om Dagen, og da hans Hænder var meget sprukne, med Revnerne fyldte med Kalk, og han i den stærke Lampevarme kom til at svede, flød Kalken ud og ganske naturlig sammen med Sveden afsatte vaade og snavsede Pletter paa Papiret. For-

standeren ved Skolen var tidligere Snedkermester Kramp; det var en venlig og hyggelig Mand, der viste Skolen og Eleverne den allerstørste Interesse. Jeg var lidt over 18 Aar gammel, da jeg kom i Instituttet, men jeg var lille og spinkel af Vækst. Ved Indmeldelsen tiltalte Kramp mig med „Du“, men da han fik den Meddelelse, at jeg var Svend, bad han meget om Undskyldning og tilføjede, medens han venligt lagde Haanden paa mit Hoved: „De er saadan en lille Svend“.

Da jeg en Del Aar efter traf Kramp i en Jernbanekupé og fortalte ham denne lille Tildragelse, morede det ham meget. Han viste ved samme Lejlighed, hvor stor hans Interesse var for Skolens Elever, idet han erindrede Fornavnene saavel paa mig som paa mine to Brødre, der havde søgt Skolen i hans Tid.

Kramp har haft stor Indflydelse paa Københavns Haandværkerstands Udvikling; han har stiftet saavel det tekniske Selskab som Haandværkerforeningen, og han var en af de Mænd, der havde været ivrigst i at modarbejde Næringsfrihedens Indførelse herhjemme, og heri sympatiserede jeg med ham. Som Svend var jeg iblandt Underskriverne af en Adresse til Rigsdagen imod Loven. Senere har jeg været med til at gjøre Forsøg paa at faa indført Bestemmelser om, at den, der som Mur- eller Tømmermester paatager sig Opførelsen af en Bygning, skulde have ført Bevis for, at han forstod sig derpaa. Forsøget mislykkedes, navn-

lig ved Modstand fra Tømmermester H. Kaysers Side. Forhaabentlig kommer den Dag, da en Forandring i dette Forhold sker, thi det er sørgeligt at være Vidne til, hvorledes Dygtigheden og den tekniske Indsigt mere og mere taber sig iblandt Bygningshaandværksmestrene.

Fader havde givet mig Løfte om, at sende mig 15 Rigdlr. (30 Kr.) om Maaneden, naar jeg holdt op at arbejde og vilde tegne hele Dagen. Jeg var saa dum, at jeg ikke raadførte mig med Slotsforvalter Zeltner, men henvendte mig til Architect Walther (død som Professor og kgl. Bygningsinspektør i Aarhus) for at blive undervist paa hans private Tegnestue. Hos Walther var foruden mig kun to Elever: en Poulsen, der siden tog til Amerika, og Jean David (Søn af Konferentsraad David) som blev Ingeniør og Fader til nuv. Højesteretssagf. D. Herfor skulde jeg give 5 Rdlr. om Maaneden, mit Logis kostede næsten 5 Rdlr., jeg havde saa 5 Rdlr. til at leve for om Maaneden, og nu forstaar jeg slet ikke, hvorledes dette kunde lade sig gjøre; jeg mindes endog, at jeg nogle Gange i den Tid fik varm Middagsmad i et Dampkøkken i lille Regnegade; Prisen for et rigeligt Maaltid med to Retter god Mad var 12 Skilling = 25 Øre.

Jeg blev ikke længere end til Nytaar hos Walther; thi Zeltner tilbød, at jeg kunde staa paa hans Kontor og tegne Skyggelæren færdig imod at udrette saadanne

Smaating for ham, som jeg kunde magte, og som jeg kunde have Gavn af at beskæftige mig med. Herved blev mine Kaar lindrede, hvilket ogsaa i høj Grad kunde tiltrænges, da de faa Rigsdaler, jeg havde faaet i Afregning hos Mester Deuntzer, snart var slupne op. Brændevinsbrænder Nielsens var nu flyttet til Horsens, men til Gengæld havde jeg været saa heldig at faa Indpas i den Zeltnerske Families forskellige Hjem.

Jeg tror nok, at min Undervisning i Tegning hos Zeltner og i Teknisk Institut skred godt fremad, og jeg skulde gærne naa saa vidt, at jeg til næste Vinter kunde faa Adgang til Kunstakademiet; Zeltner syntes at sætte en Ære i, at dette kunde opnaas saa hurtigt.

I Løbet af Efteraaret og Vinteren havde jeg nogle Gange faaet en lille Kasse med Ost og røget Kød hjemmefra og det var mig en stor Hjælp. Ved Jule-tid fik jeg fra Moder en extra Femrigsdalerseddell, og den var der god Forslag i. I de første Dage af Januar 1857 fik jeg Meddelelse om, at jeg havde faaet endnu en Broder (det var Harald), hvilket var mig en stor Overtaskelse. Forøvrigt fik jeg fire Aar efter en Søster, der blev den sidste i Flokken.

Paa Hoftheatret blev der i denne Vinter af en Del af Skuespillerne fra det Kgl. Theater, Høedt, Michael Wiehe og andre spillet Komædie, og Zeltner sørgede for, at jeg om Søndagen fik fri Adgang dertil og det var jeg lykkelig ved. Ligeledes var jeg en Gang samme-

steds til Maskerade sammen med Zeltners Onkel, den gamle Rodemester Z. Denne var „Formand“ for Rodemestrene; den Stilling der i Tidernes Løb er udviklet til at blive „Skattedirektøren“. Slotsforvalterens Frue (som den Gang benævntes Madam) havde af noget brunt Sirts syet mig en Domino med Hætte, og jeg morede mig storartet.

Da Foraaret kom (1857) meldte jeg mig hos Meester Deuntzer og kom sammen med en ældre Svend ved Navn Cornelius til at arbejde paa Vesterbrogade, lige overfor den Kgl. Skydebane, hvor den bekendte Geheimearkivar, senere Geheimekonferentsraad Wegener indrettede sig et privat Bibliothek paa 2. Sal i sin Ejendom. (Senere byggede han sig en Bibliotheksbygning i Ejendommens Have).

Efter at være blevet færdige her, blev vi sendt ud at bygge en Villa paa Kastanievej for en Mand ved Navn Bjerre. Der kom ogsaa Frederik Bøttger og en fjerde Svend, Olsen, der var Mormon. Olsen tog senere over til Saltsøstaden. Cornelius skulde være Formand, men da han ikke forstod Tegningerne, maatte jeg, undertiden ogsaa Bøttger, tage Affaire. Dette var naturligvis en god Øvelse, og det bragte mig i Forbindelse med Architect Stilling, der senere blev Stadsbygmester og altid viste mig megen Venlighed. Denne Villa var en af de første, der blev bygget paa det store Terrain, som Raadmand Bülow

havde udlagt til Bebyggelse omkring den af ham anlagte Bülowvej. Medens vi arbejdede paa Villaen, slog Lynilden en Dag ned saa tæt ved Böttger og mig, at vi bevidstløse sank om paa Stilladset. Nogle Køer, der græssede paa Marken i Nærheden, gik det ikke bedre, saa vi var vistnok ret nær ved at komme til Skade.

Samtidig med at denne Villa blev bygget, opførte Murmester Nils Mathisen en Villa ved Siden af for Overretsprokurator Plockross; denne Villa havde en Architect Wulff tegnet. Paa den anden Side af os murede Kornbeck en Villa for en Kammerjunker Rømer, og ligeoverfor paa Hjørnet af Kastanievej og Bülowvej en meget stor Villa for Grosserer Louis Bramsen, de to sidstnævnte Villaer havde Stilling tegnet.

Paa samme Tid blev Landbohøjskolen opført i Nærheden efter Bindsbølls Tegning (Ludv. Fenger var Konduktør) og et kort Stykke herfra byggedes Sygehjemmet efter Stillings Tegning.

Den foran omtalte Cornelius var en tarvelig Murer og af en slet Karakter; det gik ham heller ikke godt. Da jeg var bleven Borgerrepræsentant og jeg en Gang var ude paa Ladegaarden for at blive bekendt med de lokale Forhold i Anledning af den paatænkte Ombygning eller Fornyelse, som fik Opførelsen af St. Johannes Stiftelsen til Følge, saa jeg ham dér som Lem,

og jeg tror, at han var havnet paa et Sted, som passede for ham.

Da Arbejdet baade hos Wegener og paa Villaen paa Kastanievej var Akkord, havde jeg noget mere Fortjeneste, end jeg tidligere havde haft ved Professionen, saa jeg kunde tillade mig saadanne Ekstravagancer som om Søndagen at gaa i Tivoli eller paa Alleenberg.

Ved mit Samarbejde paa Villaen med Fr. Bøttger kom jeg ham og tillige hans Tvillingbroder, Tømreren Christian, nærmere, og de blev i en lang Aarrække min nærmeste Omgang af jevnaldrende sammen med Viggo Harsforth, hans Kontubernal, Tømrerne Lauritz Bruun og min tidligere Skolekammerat Fritz Frantzen, som var kommen til Kjøbenhavn og arbejdede som Tømmersvend. Med denne sidste delte jeg i nogle Aar Logis. Bøttgerne havde jeg kendt fra Horsens, da de gik i Latinskolen; de var komne til Kjøbenhavn en tre Aar før jeg og var blevne godt hjemme i forskellige Forhold, og da de modtog nogen Pengehjælp hjemme fra, kunde de leve paa en noget højere Fod end jeg og endog tage rigelig Del i Udsvævelser, som jeg var afskaaren fra. Ved vor Omgang blev deres Vaner noget afdæmpede og de kom endog i Perioder ind paa at være meget sparsommelige og nøjsomme. Jeg mindes saaledes, at Frederik og jeg, da vi arbejdede paa forannævnte Villa, drev det til, ikke

at købe Øl til Fællesbrug til mere end 3 Skilling Flasken; vilde nogen af os være flotte og ønskede 4 Skillings Øl maatte der forinden konfereres, om man kunde gaa med til denne større Udgift. Vor Middagsmad tog vi den Gang i Regelen i Marketenderiet ved Sygehjems-Bygningen, og om Aftenen kunde vi en enkelt Gang falde ind i en Ølpavillon, der var bleven opført ved et Ølbryggeri, som Grosserer Hegmann havde ved Svanholm paa Gamle Kongevej.

Da Villaen nærmede sig Fuldendelse, kom jeg ind paa Stiftelsen „Vartov“ ved Vestervoldgade, hvor der blev paaført en Etage og som i det hele taget blev underkastet en Ombygning. Her havde vi, ligesom vi Aaret forud havde haft ved Byggearbejdet hos Grosserer Maag, Ladegaardslemmer til Haandlangere. Der var den Gang usædvanlig meget Byggeri i Kjøbenhavn (det var lige før et Krak) og Mangel paa Arbejds-kraft; da Stiftelsen laa under Magistraten hjalp man sig paa den Maade saavel ved kommunalt Byggeri som ved en Del af det private.

En Dag i Octbr. eller November Maaned sendte Zeltner Bud efter mig, og da jeg kom til ham, opfordrede han mig til at ophøre med at arbejde ved Professionen og begynde at tegne hos ham. Alle Bygninger paa Vemmetofte med Undtagelse af selve Klosteret var brændt, og der skulde strax tages fat paa Tegningerne til de nye Bygninger. Da de omfattede

Forpagterboligen og alle Avlsbygninger til den store Gaard, Godsforvalterboligen med dennes Avlsbygninger, Gæstgivergaarden, Skolen, Apoteket, Præsteboligen, Gartnerboligen m. m. vilde det blive et stort Arbejde, og jeg fulgte Opfordringen. Jeg var ene om det hele, og jeg forstaaer ikke nu, at det kom saa godt fra Haanden, som det gjorde, i Særdeleshed da der kom ikke saa lidt andet til, som skulde besørges af Sager, som Z. tog sig af paa gamle Konferentsraad Kochs Vegne.

I Vinteren 18⁵⁷/₅₈ var jeg saaledes fuldt optaget af mit Arbejde om Dagen hos Zeltner. Paa Akademiet, hvortil jeg havde opnaaet Adgang, og hvor der dengang kun holdtes Skole om Aftenen for Bygningselever, gennemgik jeg Bygningskonstruktionsskolen. Her var først Th. Sørensen og senere Ove Petersen mine Lærere. Paa samme Tid gik adskillige unge Mennesker fra velhavende Hjem her, og det generede mig ikke saa lidet, at de var bedre udhalede med Vinterbeklædning end jeg. Især pinte det mig at jeg ikke besad nogen Overfrakke, saa at jeg, naar det var Regn- eller Snevejr, maatte ty til Kakkelovnen for at blive tørret, inden jeg tog fat paa at tegne. Jeg skrev til Fader om at hjælpe mig til at faa en Overfrakke, men han lod mig vide, at dette ikke kunde lade sig gjøre. Til min Skam maa jeg bekende, at jeg herover blev noget onskabsfuld og begyndte at følge med nogle af mine jenvaldrende paa Dandse-

buler, for at det kunde rygtes hjem, at jeg var kommen paa Afveje, men heldigvis smagte dette Leben mig ikke, saa jeg holdt snart op dermed.

I Løbet af Vinteren flyttede Zeltner fra Glacis-holm, hvor han havde boet hos sin Svigermoder, til sin Embedsbolig i Tøjhusgade.

Det var ikke nogen høj Løn, jeg fik, nemlig 15 Rdlr. om Maaneden, men det stod mig frit for at nyde alle Maaltiderne der i Huset, og det benyttede jeg mig saa godt som altid af, og jeg blev snart regnet for at høre til Familien. Fru Zeltner, født Rudolphi, blev mig en god Madmoder og hun tog sig ogsaa af mine andre Sager.

Min Arbejdstid var fra det blev lyst om Morgenen til Akademidøren blev aaben, og saa godt som hver Søn- og Helligdag tegnede jeg.

Jeg tør nok sige, at jeg var flittig og interesseret i alt, hvad der forefaldt saavel af Bygningssager som i Slotsforvalterembedet, og der udviklede sig en Fortrolighed mellem Z. og mig, som holdt sig til hans Død.

En Gang i denne Vinter kom Fader i et Par Dage til Kjøbenhavn i Forretningsanliggender, navnlig med Friis og David om forskjelligt ved Tugthuset, men ogsaa med andre f. Ex. Stukkatør Metzgen om Gibssager, som Fader var ophørt med selv at lave, og med Grosserer Owen (Fredens Mølles Fabrikker) om Leverage af Portlands Cement, som man nu begyndte at

benytte, om end efter en lille Maalestok, da den var meget dyr. Tidligere havde man holdt sig til bornholmsk Cement, men den benyttedes kun i fri Luft og ikke til Vandbygningsarbejder og Fundamenter, hvortil den nye Cement egnede sig. At denne maatte være dyr, fik jeg et tydeligt Begreb om ved et Besøg med Fader paa Fredens Mølle paa Amager, hvor Owen havde indrettet en Portlands Cementfabrik, rigtignok i ganske lille Format men dog en Fabrik. Slemmebassinet var f. Ex. knapt saa stort i Areal som en almindelig københavnsk Spisestue.

I de Dage, Fader var her, boede han paa Hotel d'Angleterre, og til min Glæde lod han ogsaa mig bo der om Natten. Vi var sammen saa meget som muligt, og vi havde det rart sammen. Den ene Aften skulde vi have nogle særlig interessante Timer i det kongelige Theater, hvor „Murmesteren“ gik; det var jo noget for os! Det blev imidlertid ikke efter Forventning, thi de agerende sang i en Uendelighed, og vi kunde daarligt opfatte Ordene. Det var nemlig Aubers Opera vi var komne til, og omsider, da vi havde gjort hæderlige Anstrængelser for at hindre hinanden i at falde i Søvn, forlod vi Theatret og begav os over i Mimis Konditori paa Hjørnet af lille Kongensgade for at faa nogle Stykker Smørrebrød og en Kop Thevand. Medens vi sad der, spurgte Fader mig, hvad mit Uhr var. Herpaa kunde jeg ikke svare ham, da

jeg maatte fortælle, at det stod; hertil sagde han, at saa maatte han have det med hjem til Levy (Uhrmageren i Horsens, hos hvem det var købt); thi han var gaaet ind paa at indestaa for dets gode Gang i tre Aar. Jeg maatte da gaa til Bekendelse af, at det var paa Assistentshuset, at det „stod“, da jeg havde været nødt til at „sætte“ det. Til min Forbauselse sagde den Gamle, at det kunde han saa godt forstaa, og det morede ham aabenbart, at jeg havde forstaaet at klare mig i en snæver Vending. Jeg fik de 4 Rigsdaler, som det var pantsat for, for at indløse det, hvorefter jeg saa skulde sende det til Horsens med Skipper I. P. Knudsen; til min Skam maa jeg bekende at jeg „glemte“ at indløse det i den nærmeste Tid, og det kom ikke til Horsens dengang. Da vi skulde forlade Konditoriet og vor Fortæring betales, opfordrede jeg Fader til at give Opvarteren en Fireskilling i Drikkepenge, men det vilde han absolut ikke indlade sig paa: „Skulde jeg gi' ham fire Skilling for at bære den Smule Mad der henne fra og herhen? Nej, gu' om jeg gjør!“, og til min Bedrøvelse blev det derved.

Ved Afrejsen fra Hotellet næste Morgen mødte Overkelneren, Portneren og et Par Opvartere ved Hotellets Omnibus, der skulde køre os til Dampskibet eller Jernbanen, og, da Fader troede, at den førstnævnte var Hotelværten og det vistnok den Gang var ret almindeligt at Gæsterne i Provindserne gav denne

Haanden til Afsked, rakte han ham Haanden. Opvarterne kom da ogsaa med Haanden, som blev modtaget, og da et Par andre Fyre af Hotellets Folk, der opholdt sig i Nærheden, saa disse Løjer, kom ogsaa disse springende og fik Haandtryk. Da vi var komne i Vognen, beklagede jeg Faders Adfærd, men det gjorde ikke noget Indtryk paa denne fornuftige Mand.

Da Foraaret kom, og der skulde begyndes paa Opførelsen af de nye Bygninger paa Vemmetofte, vilde Z. at jeg skulde tage derved og som Konduktør forestaa dette store Arbejde. Dette Tilbud var meget fristende, men min Hu stod til at blive Murmester, og da jeg havde hørt, at St. Johanneskirken paa Nørrebro, som var under Opførelse, skulde hvælves i den tilstundende Sommer, og dette vilde blive et Arbejde, hvortil der ikke i de sidste to—tre hundrede Aar var forefaldet noget Sidestykke her i Landet, var det mit højeste Ønske at kunne komme til at tage Del deri. Z. var da saa god at tale til Murmester Christian Carstensen herom, og denne lovede at ville tage mig i Arbejde og sandsynligvis ogsaa sende mig ud paa Kirken, men, om jeg kom med til at hvælve, vilde bero paa mine Kvalifikationer. Jeg valgte da at komme paa Kirken, og der kom ikke nogen Konduktør til Vemmetofte. Zeltner tog hyppigt derved, og da Deuntzer og Blom havde flinke Formænd dernede, gik alt vistnok meget godt.

Da jeg kom ud paa Kirken, blev jeg, der nu var bleven henimod 20 Aar, men var lille og spinkel af Vækst, modtaget af Polérerer, Peter Brædder, med det haanlige Spørgsmaal: „Hvorlænge har Du været Svend, Kammerat?“ Jeg kunde da svare, at det havde jeg været i to Aar. Jeg blev sat til det ret vanskelige Arbejde at mure de store Rundbuer omkring Uhrskiverne, og allerede Dagen efter meddelte Brædder mig, at han „nok kunde se, at jeg havde muret før.“

H. Henningsen blev min Kammerat, og vi to fulgtes ad, saalænge jeg var der. Efter at Taarnet var ført op, murede vi et Par Gavle, nemlig den store, midterste imod Blegdamsvejen og den lille mod Nørreallé, nærmest Taarnet. Derefter kom vi, sammen med Stenersen og Wassmann ind til Hvælvingerne; Wassmann blev her kun kort Tid, han tog hjem til Nyborg for at blive Mester og afløstes af Vilhelm Graver.

Det var en fornøjelig Arbejdsplads. Arbejdet skulde udføres omhyggeligt og smukt, og det skete ogsaa. Henningsen og Stenersen var nogle af de dygtigste Murere, der den Gang var her i Byen og derhos var de hurtige i Vendingen. Hvem af dem, der var den hurtigste og dygtigste, var vanskeligt at afgjøre. De kappedes saa godt som altid, og vi andre maatte følge med, saa godt vi kunde. Ganske følge dem kunde ingen andre, og naar jeg var lidt ilde tilmode over, at jeg maatte staa noget tilbage for dem, trøstede

Brædder mig med, at han endnu ikke havde truffet nogen, der kunde hamle op med dem.

Det vilde have været vanskeligt at komme paa en Arbejdsplads, hvor Flid, Orden og god Opførsel var saa almindelig som her. Arbejdstiden blev nøje overholdt, og der blev hverken begyndt eller standset, førend Brædder havde givet Signal dertil. Den, der ikke var indenfor Plankeværksporten før Klokken slog, fik ikke Betaling for den første kvart Dags Arbejde, og ingen fandt noget ubilligt deri.

Den eneste Bebrejdelse, jeg har hørt fremført mod Brædder for hans Punktlighed var, da en Svend, Thorsøe, der siden blev Murmester, beklagede sig — og det var egentlig i Spøg — over, at vi paa Slaget Et skulde tage fat, medens vi ikke fik Lov til at slutte med Arbejdet før Middag, forinden alle 12 Slag havde lydt fra Uhret paa det ligeoverfor beliggende Thinghuses Uhr.

I Hviletiderne herskede den bedste Tone, og naar vi om Middagen havde spist i en ved Torvet liggende Beværtning og kom tilbage, var der endnu Tid til nogle barnlige Fornøjelser.

En Leg, der blev kaldt at „drive Kiler“, blev ofte øvet. Den bestod i, at to Mænd lagde sig paa Knæ ved Siden af hinanden og en tredie ovenpaa, men noget tilbage; denne sidste skulde som Kile drives ind imellem dem og skille dem ad. Det gjaldt derfor

for de to underste at holde sig tæt sammen. Til Kølle blev jeg, som den letteste og smidigste, som oftest benyttet; to af de største og kraftigste, i Regelen var det Henningsen og Stenersen, tog mig hver i en Haand og et Ben og svingede mig med Kraft saaledes, at min Bagdel ramte den ovenliggendes tilsvarende Legemsdel. Der kunde vanke mange haarde Knubs, forinden Kilen blev dreven ind, og jeg har ofte senere tænkt, at det var forunderligt, at der ikke derved skete nogen Ulykke.

En anden Leg var at gaa paa Stylder, hvis Knager sad omtrent 4 Alen fra Jorden. Der var i Regelen to Mand paa Stylder imod en Mand tilfods, bevæbnet med en let Stikbom eller lignende. De to paa Stylderne skulde med Spark af Stylderne fortrænge den, der var tilfods, fra et vist begrændset Terrain, hvorimod denne sidste skulde søge at faa Styltegængerne til at falde, naar Stylden blev slaaet til Siden, medens den blev hævet fra Jorden. Denne Leg var ikke helt uden Fare, baade ved de Spark, der kunde gives og ved Faldet fra den store Højde; naar Faldet skete ved at Styltegængerens blev trængt hen til nogle overdækkede Kalkkuler og en Stylte pludselig sank ned heri, blev der stor Moro.

En Middagsstund havde jeg givet mig af med en Ondskabsfuldhed, som nær var kommen mig dyrt at staa. Tre—fire af Kammeraterne havde lagt sig til

at sove i nogle Høvlspaaner, som de havde samlet i Kirkens søndre Sidegang, og det faldt mig da ind at surre den saaledes sammen med Flugtsnører, at de vanskeligt kunde frigøre sig fra hverandre, naar de vaagnede. Da Hviletiden var omme, og der blev givet Signal til at begynde paa ny, vilde Fyrene springe op og skynde sig til Arbejdet, men jo mere de sled i Baandene, des fastere snærede de. Straks blev de meget fortørnede, men da det komiske i Situationen gik op for dem, lod de sig formilde. Poléreren udstedte imidlertid et strengt Forbud imod Gentagelse, blandt andet begrundet dels i, at der gik saameget Flugtsnor til og dels at det tog nogen Tid at faa bragt Ro og Orden tilveje.

En Formiddag, da vi var færdige med vor Frokost, og den høje Ophejsningsbom til Spirets Rejsning just var bleven opstillet og monteret med Spil og Tougværk, blev der spurgt, hvem der turde lade sig hejse op til Toppen af Bommen. Da ingen anden meldte sig, var jeg dum nok dertil, og, efterat jeg var bleven forsvarligt fastgjort, siddende paa en Tverpind, sprang 3—4 Mand til og gav sig til at hale i Touget. Det varede naturligvis ikke mange Sekunder førend der var saa meget Toug nedhalet, at det var tungere end min lille Person, og jeg fløj tilvejs op imod Blokken i Toppen. Det sidste, jeg saa, da jeg ved Rejsens Begyndelse kastede Blikket nedad, var, at Brædder,

der lige kom ud fra Opholdsskuret, gjorde nogle underlige Gebærder; derpaa maa jeg være besvimet, thi jeg kom først til mig selv igen, da en Mand var i Færd med at balancere nedad med mig. Jeg slap med nogle slemme Hudafskrabninger i Hovedet og langs den ene Side af Kroppen. Jeg maa have været godt fastgjort, thi ellers havde det været naturligt, at jeg var falden af enten paa Veien opad eller ved Ankomsten foroven.

Da Spiret var rejst, blev der holdt Rejsegilde i en Beværtning i Gothersgade; her blev jeg fuld, dog ikke mere end jeg kan huske, at jeg ved Bortgangen derfra faldt i Rendestenen udenfor og hverken kunde naa min høje Cylinderhat, som laa paa Gaden, eller staa op ved egen Hjælp. Gildet afsluttedes i en anden Beværtning, paa Hjørnet af Gothersgade og Nørrevoldgade („Garderkafeén“), hvor vi drak Kaffe. Medens vi sad der, gled jeg pludselig ned af Stolen og trillede ind under et Billard. En stor Garderunderofficer, der gik og spillede Billard, benyttede sig af sit ene Been som Krog til at trække mig frem med. Adskillige Aar efter, da jeg boede paa Christiansborg Slot, saa jeg ofte den samme Mand; han var bleven Bud ved Generaladjutanturen, der var installeret paa Slottet i Stueetagen mod Slotspladsen til højre for Hovedporten.

Det var den anden Gang jeg i mit Liv har været

drukken og hver Gang jeg saa denne Mand, kom jeg til at tænke paa, hvilken ynkelig Tilstand jeg ved hin Lejlighed havde været i. Man har godt af at blive mindet om sine Fejltrin; det er et godt Middel mod høie Tanker om sig selv.

Arbejdet paa Kirken interesserede os alle i høj Grad og vor Mester syntes at være tilfreds med os. Vi havde ogsaa en efter de daværende Forhold god Fortjeneste. En Uskik, som den Gang fandt Sted paa næsten alle Byggepladser, nemlig Nydelsen af Tisnaps (Brændevin og Hvidtøl Kl. 10 om Formiddagen), kom ikke i Betragtning her. Den eneste Ekstravagance, vi indlod os paa, var, at naar vi arbejdede om Søndagen, kunde vi fire, der var ved Hvælvingerne, om Eftermiddagen Kl. 3 lade hente en halv Flaske Kirsebærvin til Deling i Forening med vor Formand, Peter Brædder, og hertil nød hver af os to Sukkerkringler fra Bager Gættje paa Fælledevejen.

For at blive øvet i Hvælvingсарbejdet murede vi først to af de smaa Hvælvinger i søndre Sideskib, forinden vi gav os i Kast med de store i Skibet og Sidearmene. Den første af disse var den i Udbygningen mod Blegdamsvejen. Her kom jeg noget i Uenighed med Brædder og mine Kammerater. Under Arbejdet var det nemlig gaaet op for mig, at Hvælvingskapperne blev gjort for stærkt buede saaledes at de paa de bredeste Steder ikke støttede hinanden

tilstrækkeligt ved Graterne. Da jeg gjorde de andre opmærksomme derpaa, forstod de mig ikke og mente at jeg vilde gjøre mig vigtig. De vedblev at mure, hvorimod jeg ikke bestilte noget, fordi jeg var af den Overbevisning, at det, der blev muret, ikke kunde staa, naar Hvælvingen blev lukket og Buestillingen blev fjernet. Omsider bestemte Brædder sig til at kalde Arkitekten hen paa Kirken; denne syntes ogsaa, at det saa noget dristigt ud og indrømmede, at det vilde være rigtigt, at der blev taget noget ned af dem, de andre havde muret. Jeg holdt paa, at der burde ommures endnu mere, men heri fandt jeg ikke Medhold. Følgen heraf blev, at da Buestillingen blev løsnet steg Hvælvingen i Toppunktet, og den vilde vistnok være styrtet sammen, hvis den ikke var bleven afsprodet op imod det svære Tagbjælkelag. Saaledes staaer denne Hvælving rimeligvis endnu, og der kan næppe heller være nogen Fare herved, da alt Murværk er fuldstændig afbunden og fast. De andre store Hvælvinger udførte vi saaledes, som jeg ansaa for rigtigst, og der viste sig ikke noget mistænkeligt ved Buestillingernes Borttagelse af disse.

Forøvrigt var der altid den bedste Forstaaelse imellem mine Kammerater og mig; det bedste Bevis for, at det var saaledes, er, at da jeg var bleven Mester og Carstensen var død kom saavel Peter Brædder som de flinkeste af Svendene og søgte Arbejde hos mig.

Naar der en enkelt Gang ikke arbejdedes om Søndagen, eller det, medens der arbejdedes udvendigt paa Kirken, var Regnvejr, tyede jeg op til Zeltner, hvor der altid laa noget Arbejde for mig, hvorved jeg baade kunde lære noget og gjøre nogen Nytte for de Maaltider, jeg ved saadanne Lejligheder nød dér.

Da Hvælvingsarbejdet var tilendebragt, tilbød Mester mig, at jeg kunde komme paa en Bygning, som han opførte i Hestemøllestræde til Brug for Fattigvæsenet (for Tiden benyttes den af Landsoverretten og er bleven forbunden med Arrestbygningen ved en over Gaden spændt Bro), men da Aarstiden var langt fremskreden — vi var midt i November — og jeg hos Mester maatte have en Del tilgode, foretrak jeg at holde op med det praktiske Arbejde for denne Gang, og jeg fik ikke senere Leilighed til igen at arbejde som Mursvend.

Min Afregning hos Mester Carstensen beløb 85 Rigsdaler 2 Mark og 3 Skilling, eller ca. 170 Kr. 75 Øre, og det var jo en ikke ringe Kapital til at gaa Vinteren imøde med, især da jeg havde Løfte af Zeltner om, at han vilde antage mig igen som Tegner.

Dagsfortjenesten paa Kirken havde i Sommerdage ved Akkordarbejde været 9 $\frac{1}{2}$ 7 β , i October 8 $\frac{1}{2}$ 7 β og i Novbr. 6 $\frac{1}{2}$ 15 β , eller respective c. 3 Kr. 15 Øre, 2 Kr. 84 Øre og 2 Kr. 32 Øre. Arbejdstiden var endnu den Gang fra Kl. 6 Morgen til Kl. 7 Aften om Som-

meren. Jeg antager, at dersom Arbejdet var bleven betalt med de Priser, der nu betales, vilde Lønnen i Sommertiden og i Betragtning af den Flid, vi udfoldede, have været 15 à 16 Kr. daglig.

Da jeg arbejdede som Svend, fik man ikke, saaledes som nu i Slutningen af hver Uge udbetalt et vist Beløb for hver Arbejdsdag; hos Deuntzer fik jeg udbetalt 5 Rdlr., hos Carstensen 6 Rdlr. om Ugen. Resten, tilligemed det Overskud, der tjentes i Akkord, blev holdt tilbage til Afregningen, hvilken Mesteren helst ønskede afviklet paa den Maade, at den afhentedes i Rater paa omtrent 6 Rdlr. ad Gangen. Ønskede man, i den Tid man arbejdede, noget mere end de 5 eller 6 Rdlr., maatte man sige til 8 à 14 Dage i Forvejen og saa maatte Beløbet nødigt overskride det almindelige med mere end et Par Rigsdaler; ønskede man endnu mere, maatte der gjøres Rede for, hvortil det skulde benyttes.

Jeg traadte saaledes paany an hos Zeltner, og her var fuldt op at gøre, dels med Fortsættelse af Byggeri paa Vemmetofte, dels med mindre Arbejder paa Vallø og Bregentved, Tilsynet med Stiftskirkerne og andet, som Zeltner paa den tidligere Bygningsdirektør, Konferentsraad Kochs Vegne havde med at gøre.

Ved Hvælvingerne bag Koret i Roskilde Domkirke havde der vist sig Skrøbeligheder, og der var Tvivl, om der skulde tages fat paa Istandsættelse eller om

Ommuring var nødvendig. Til min Glæde tog Zeltner mig med, for at høre min Mening herom, og jeg havde den Tilfredsstillelse, at en Arbejdsmethode, som jeg fandt paa, blev benyttet, saa at en solid Istandsættelse kom til at gaa let og hurtigt for sig. Jeg kunde tydelig mærke paa Z., at han overfor de gamle Haandværkere paa Stedet var stolt af sin unge Medhjælper.

Et fremkommen Forslag af Architect Tvede om enten at opføre det femte Taarn paa Kallundborg Kirke eller at indmure en Stjernehvælving var ogsaa en Sag, som var interessant at være med til at behandle.

Zeltner, der havde udlært Tømmer- og Møllebyggerprofessionen hos Balslew, var tidlig kommen paa Akademiet og havde faaet den lille og den store Sølvmedaille. Han havde i nogle Aar været Tegner og Bygningskonduktør hos Koch, for hvem han vedblev at være beskæftiget efterat han havde faaet Embede som Slotsforvalter paa Christiansborg. Da jeg kom til Z. havde Koch udspillet sin Rolle; denne havde næppe været nogen stor Architect, men vistnok en dygtig Administrator. Nu var han som en apoplektisk Stakkel bunden til sin Lænestol, og da han og Zeltner i den sidste Tid ikke arbejdede godt sammen, blev det meget ofte overladt til mig at konferere med den svagelige, gamle Mand og se at komme til en Forstaaelse med ham om, hvorledes foreliggende Sager skulde behandles.

Koch havde efter hvad der fra forskellige Sider blev sagt, været meget dominerende, da han var i sin kraftige Alder, og herunder skal de, der arbejdede for ham, have døjet en Del. Jeg havde en Fornemmelse af, at Z. mente at nu maatte Koch lade ham raade; men den gamle kunde ikke overfor Zeltner aflægge sin Vane. Fru Koch, der var en blid og venlig Dame, var som oftest tilstede, naar der forhandlede med Manden, og hun har sikkert herved haft mange bekymrede Timer.

Jeg havde ikke Grund til at beklage mig over Kochs Optræden overfor mig, tvertimod fandt jeg, at han var meget venlig og taalmodig og som oftest kom vi til et Resultat, som Zeltner kunde være med til. Jeg lærte meget ved at høre den Gamles Fremstilling af mange for mig ukendte Forhold og ved at arbejde paa skriftligt at give Udtryk for hans Opfattelse. Den Hjælp, vi herved havde af den gennemdannede og fintfølede Frues Medarbejde, var ofte af Betydning. Fruen viste mig megen Venlighed, og det samme var Tilfældet fra Sønnernes Side; den ældste af disse, Jørgen, endte som Overlærer ved Randers Latinskole, Henning blev Admiral, og med den yngste, Peter Koch, der endte som Justitiarius i Højesteret, kom jeg i Tidens Løb til at samarbejde i kommunale og andre Sager.

Lensgreve A. W. Moltke, første Premierminister un-

der Landets friere Regeringsform, og Geheimekonferentsraad Treschow var Kuratorer for Vemmetofte Kloster, og Moltke var tillige Kurator for Vallø Stift. Med A.W. Moltke kom jeg ikke nogensinde i direkte Berøring, derimod kom Treschow undertiden paa Tegnestuen. Han var skarp baade i Tanker og Ord og dertil livlig og vittig; og jeg var naturligvis glad, naar denne store og overlegne Mand vilde inlde sig med min Ringhed om foreliggende Bygningssager, naar Zeltner ikke var tilstede.

Naar hans Tjener, Jørgen, kom med Besked til Zeltner, talte han om „Geheimeraaden“, og det troede jeg saa var Mandens Titel. Da jeg første Gang talte med ham, benævnte jeg ham derfor saaledes, men saa lagde han sin Haand paa min Skulder, idet han med Eftertryk sagde: „Eksellence, min unge Ven.“ Jeg blev lidt skamfuld over, at jeg ikke havde udtrykt mig korrekt, men det poliske Smil, der saa kom frem, sagde mig, at han ikke havde taget sig det nær, saaledes som det straks syntes.

Nogle Aar tidligere havde Zeltner tegnet og paa Charlottenborg udstillet (i 1852) Frederiksborg Slots Facade mod Slotsgaarden. Heraf bestilte Treschow en Gentagelse, og den tegnede jeg; naturligvis lagde Z. den sidste Haand derpaa. Der blev ogsaa tegnet og af Billedskærer Wille udskaaen en smuk og be- kostelig Egetræs Ramme dertil. Tegningen hænger nu

hos Sønnensønnen, Kammerherre Treschow paa Brahesborg paa Fyen.

Om Treschow og Kirurgen Professor Stein (Fader til Professorerne Theobald og Valdemar Stein samt til Biskop Stein) har jeg hørt en Anekdote, som jeg her vil indskyde.

Treschow og gamle Stein fulgtes ofte ad paa deres Morgenture paa Volden, og en Gang spurgte Stein Treschow om dennes Opfattelse af en Sag af juridisk Natur, som han (Stein) havde med at gøre. T. sagde sin Mening herom, hvorefter St. rettede sig. Ved Nytaarstid modtog St. en Regning for juridisk Konsultation paa 200 Rdlr., som naturligvis blev betalt. Kort Tid efter vilde Skæbnen, at der en Morgenstund fløj et Insekt i Eksellencens Øje, og efter hans Anmodning fjernede Stein Dyret. Kort Tid efter fik T. en Regning for kirurgisk Hjælp paa 200 Rdlr., som ogsaa blev honoreret. Det var lige for lige.

Bygningsarbejderne paa Godserne gav undertiden Lejlighed til, at jeg enten fulgte med Zeltner derud, eller paa egen Haand maatte foretage Rejser for at opmaale eller inspicere. Jeg mødte overalt megen Venlighed og kom i Berøring med adskillige interessante Personligheder. De gamle Damer paa Vallø og Vemmetofte var ikke de mindst morsomme, skønt adskillige af dem kunde være vanskelige nok. Jeg mindes saaledes, at da det en Gang havde været nød-

vendigt, for at forebygge Røgnedslag, at sætte en Røghætte paa en Skorsten, der førte fra en af Damernes Lejlighed paa Klostret, vilde nogle af de andre Damer absolut ogsaa have Røghætter paa deres Skorstene, thi „hvorforskal hun have saadan en fremfor os andre?“ og uagtet den grundige Forklaring, jeg gav disse Væsener om Forholdene, følte de sig dog til-sidesatte. Især var der en, der var meget paastaaelig, og jeg undte hende godt den Medfart, der nogen Tid i Forvejen var overgaaet hende. Hermed hang det saaledes sammen: Inden Gæstgivergaarden blev opført efter Branden, boede Zeltner, naar han kom til Vemmetofte, i et af Dameværelserne i Klosterbygningen, og dette var hans Ven Materialforvalter Nøddebo bekendt; denne listede sig en tidlig Vintermorgen ind i Værelset, slog Dynen til Side og bibragte den sovende et eftertrykkeligt Slag paa Bagdelen, hvorefter der lød et stærkt, kvindeligt Hvin. Der var af en eller anden Grund sket en Omflytning, som Nøddebo ikke havde hørt noget om, og Slaget traf den gamle, gnavne Frøken W. Der blev naturligvis stor Opstandelse herover, og Nøddebo, der var et stiltfærdigt og over for Kvindfolk særdeles blufærdigt Menneske, maatte i lange Tider høre ilde for denne dristige Spøg.

Godsforvalter Howitz, Fader til Lægen, Prof. Frants H. og Gasværksbestyrer G. Howitz, var en ganske ejen-

dommelig Person. Imod mig, som han vistnok nærmest betragtede som et Barn, var han særdeles venlig og underholdt sig undertiden med mig om mine Fremtidsplaner. Jeg betroede ham da, at jeg agtede at blive Murmester, og det gav Anledning til, at han fortalte mig, at han som ung Godsforvalter, jeg tror paa Klintholm paa Møen, da en Regning fra Godsets faste Murmester, hvorpaa der var opført en rød Hue, blev præsenteret, havde gjort den Bemærkning, at han ikke i Fremtiden vilde finde sig beføjet til at betale en Regning, hvorpaa var opført rød Hue. Da Murmesteren næste Aar kom med sin Regning, udtalte H. sin Tilfredshed med, at Huen ikke fandtes derpaa. Efter at Manden havde faaet sine Penge, sagde han ganske frimodigt: „Ja, Hr. Godsforvalter, Huen er der endnu, men De kan blot ikke se den!“ Den gamle Godsforvalter tilføjede smilende noget om, at hvis jeg en Gang i Tiden skulde som Murmester komme til at skrive nogen Regning til ham, vilde han bede mig skjule Huen rigtig godt.

Den daværende Præst, Historikeren C. H. Brasch, Skovrideren, Jægermester Müffelmann og Forpagter Christensen var venlige og gæstfrie Folk, og der herskede en god og hyggelig Tone derude. Gæstgiveren, Brasch, der tillige var Købmand paa Stedet, var en mærkelig Mand; naar man havde sit Ophold hos ham, var det vanskeligt at faa Lov til at yde fuld

Betaling derfor; baade han og hans Hustru saa helst, at man nød Maaltiderne ved deres private Bord, og „det kunde man dog ikke tage noget for“. Det endte da ogsaa med, at han maatte ophøre med den Virksomhed og tage til Kjøbenhavn, hvor han kastede sig over nogle smaa Kommissionsforretninger.

Det var den Gang ret besværligt at komme til Vemmetofte; man kørte med Jernbanen til Taastrup; herfra maatte man med Deligence over Køge til Storeheddinge eller Rønnede, hvorfra man med lejet Vogn kørte til Vemmetofte, naar der da ikke nogle Dage i Forvejen var skrevet om at blive afhentet paa et af disse Steder. Det kunde ogsaa lade sig gøre at tage med Dampskib, i Regelen var det „Zampa“, der en Gang eller to om Ugen gik til Stege; naar der saa udfor Rødvig blev hejst Flag, kunde der komme en lille aaben Fiskerbaad ud og hente Passagerer; herfra var der saa vistnok $1\frac{1}{4}$ Mil til Vemmetofte.

En Dag, da det var haardt Vejr og Z. og jeg blev afhentet ved Dampskibet af en Rødvigfisker, der ogsaa medtog andre Passagerer, var der iblandt disse en Dame, som befandt sig meget ilde i den høje Søgang. Naar Baaden duvede, raabte hun: „Nej, nej, han faar ikke Lov! Han faar ikke Lov!“ og det gentog sig adskillige Gange. Da vi var komne i Land og alt var overstaaet, spurgte Z. hende om, hvad det var „han“ ikke maatte faa Lov til. Vi fik da at vide,

at en Søn, hun havde, vilde være Søofficer, og det vilde hun nu se at faa forpurret.

Paa Vallø havde jeg at holde mig til Stiftsforvalteren, Justitsraad Rode, Fader til Gotfred, Vilhelm og Ludvig Rode. Disse Sønner, som jeg i Tidernes Løb skulde faa med at gøre paa forskellig Vis, traf jeg derude i Ferierne; iøvrigt logerede de hos Vognmester Dahlenborg paa Christiansborg Slot, hvor jeg jevnlig traf sammen med dem. Datteren, der den Gang var forlovet med senere Borgmester, Konferentsraad H. V. Hansen, var endnu i Hjemmet.

Da jeg første Gang saa Vallø Slot, gjorde det et overvældende Indtryk paa mig; jeg tænkte den Gang mindst paa, at jeg som Konduktør skulde komme til at opføre Spirene og som Murmester til at restaurere Slottet og senere at genopføre det efter Branden.

Paa en Inspektionsrejse, som Zeltner foretog til nogle Kirker i Nordsjælland, kom jeg med til Frederiksborg, hvor jeg forblev en hel Dag paa Slottet, medens Zeltner var ude ved Kirkerne sammen med Tømmermester Abben fra Hillerød og Murmester Køhler fra Hørsholm. Denne K. var Fader til de senere bekendte Murmestre Julius og Vilhelm samt Tømmermester Oskar Køhler.

Jeg blev snart ikke alene af Zeltner, hans Hustru og Børn, men ogsaa af den øvrige Familie betragtet som hørende til deres nærmeste. Zeltners Sviger-

moder, der var Enke efter Handelsgartner Rudolphi og Datter af en Murmester Lange, der havde ejet og boet i Studiestræde 7, der senere har tilhørt Murmestrene Niels og Theodor Mathiesen og nu tilhører Vilh. Zeltner, boede i sin prægtige Ejendom Glacis-holm, der senere blev solgt til Anlæg af Banegaard, da denne skulde flyttes fra sin Plads, Syd for Vesterbro, omtrent der, hvor den nye Banegaard nu er opført. Hos Fru Rudolphi var til Huse to ugifte Døtre.

Paa Vesterbro boede Z.s Fader med en af Døtrene, Catrine, senere gift med Slagtermester Vilh. Scheibel. De beboede et gammelt, Bindingsværks Hus, som laa tæt op til den kongelige Skydebane, altsaa hvor Absalonsgade nu er. Foruden den Gamles Bolig var der mod Gaden en Barkmølle; den blev dreven af Heste. Denne Mølle og noget Lysestøberi levede den Gamle og hans Datter af. I Baghuset ved en herlig gammel Have, der strakte sig et langt Stykke ned langs Skydebanens Have, boede gl. Z.s Broder, Rodemesterformanden med sin lille blide Hustru. De havde ingen Børn.

Zeltner havde to Halvsøstre, født Rose; (Moderen har altsaa været gift to Gange). Den ældste af disse, Hanne Rose, var Oldfrue paa Alm. Hospital i Amaliegade, den anden, Bine, var Enke efter en Skolelærer Frandsen; hun havde to Sønner, Viggo og Valdemar, der begge var Tømrere, den ældste, Viggo, blev Tømrer

i Valløegnen og døde i 1912, Valdemar var bl. a. Konduktør, da vi byggede Kirken ved Faxe Strand; han blev noget forstyrret og døde paa Oringe Sindssygeanstalt.

Z.s yngste Broder, Gustav, var Hørkræmmer (han havde i sine yngre Aar været hos Jørg. Jensen paa Vestergade) først i Teglgaardsstræde, derefter paa Vesterbro i den gl. Ejendom, flyttede senere til den Haugstedske Kælder, men da det gik ham daarligt, ophørte han med Handelen og blev derefter beskæftiget dels paa Slotsforvalterens Kontor, dels i nogle Morgentimer hos mig, da jeg var bleven Mester. Murmester Vilh. Z. og Tømmermester Valdemar Z. er hans Sønner.

Foruden den Z.ske Familie omgikkes jeg i flere Aar egentlig kun Frantzen, med hvem jeg boede sammen, Bøttgerne, Hasforth, Volderne og min Broder Valdemar, der nu var kommen til Byen og arbejdede her som Tømmersvend.

Min Arbejdstid paa Kontoret var fra Kl. 8 Morgen til sent — endog meget sent — om Aftenen, naar det behøvedes, og da jeg som Regel deltog i alle Familiens Maaltider, var der ikke megen Lejlighed til at omgaas andre. Jeg kom ogsaa hurtigt ind i ikke alene de Sager, som vedkom Slotsforvalterembedet, men tillige andre, som var Z. betroet, f. Ex. Bestyrelsen af Civiletatens Materialgaard og den kgl. Vedhave. Paa Slottet og i dets Tilbygninger boede en Del af

Hofembedspersonalet, med hvilket jeg jevnlig kom i nær Berøring.

Om Vinteren passede jeg Akademiet, og jeg tror nok, at jeg kunde regnes iblandt de flittige. I Architekturklasserne var Hetsch og Chr. Hansen Professorer, Walther og Vilhelm Petersen Lærere; i Ornamentklassen var Hilker mig en kær Lærer.

Naar man havde gennemgaaet Architekturklasserne, aflagdes en saakaldet Elevprøve, og naar den var bestaaet, var man „Elev af Akademiet“ og blev benævnet Architect. Opgaven til Prøven blev stillet af Professorerne og blev kaldet en Konkurrence. Jeg bestod første Gang, jeg var med, paa Opgaven „en offentlig Beværtning i en Skov“. Min Tegning blev siden benyttet ved Opførelsen af en Konditorpavillon ved Klampenborg Station.

Samtidig med, at man gik i Architekturklasserne, skulde man høre nogle faa Forelæsninger, som blev holdt af Tømmermester H. Kayser, dels over tekniske Spørgsmaal, f. Ex. Pæleramning, dels over mathematiske; jeg mindes saaledes en om Sinus og Cosinus, hvoraf næppe nogen af os forstod et Ord. Vi skulde, for at bestaa Afgangsprøven, præstere Attest for at have hørt Foredragene; det værste herved var, at der paa Kaysers Kontordør stod: Træffes bedst Kl. 5—5^{1/2} Morgen.

Naar der konkurreredes til Elevprøven og Sølv-

medaillerne, udarbejdedes Skizzerne til Projekterne paa Skolerne, hvor der i den Anledning var foretaget Afskildringer, saaledes at hver fik sin separate lille Baas at arbejde i. Jeg tror, at man havde et helt Døgn til Raadighed, og Akademibudene Stumann og Grauballe holdt Vagt, saaledes at man ikke hjalp hinanden. Man fik alle Maaltiderne deroppe og nød dem i Fællesskab. Ved disse Lejligheder kom der ikke saa lidt Lystighed frem. Blandt dem, der især slog Tonen an, var Charles Abrahams.

Da Frederiksborg Slot brændte, den 17. December 1859, og Kong Frederik VII om Aftenen kom til Byen, forlangte han, at Z. straks skulde skaffe en Mand, der kendte Christiansborg Slot nøje og havde eller kunde faa Bolig paa Slottet. Der blev samme Aften monteret i Z.s tidligere Kontor i Stueetagen ved Siden af Hovedporten, saaledes at jeg kunde bo der, og jeg flyttede ind med det samme og blev boende, indtil jeg sidst i 1865 flyttede til Filosofgangen Nr. 105.

Den lille pukkelryggede Karl, Niels, gjorde Stuepigegerningen og Portneren ved Hovedporten passede min Kakkelovn, hvortil der fra Hofholdningen blev bragt Overflod af Bøgebrænde. Nu havde jeg altid Varme i mit Værelse, hvilket jeg ikke tidligere havde kendt til. Et lille Madskab lavede gamle Snedker Oxelberg til mig. Herefter lavede jeg selv min Morgenthe og

kunde ogsaa lave mig en Hjertestyrkning, naar jeg arbejdede ud paa Natten.

Foruden mit Arbejde hos Zeltner kunde jeg af og til besørge nogle mindre Arbejder for andre, og dertil maatte jeg fornemmelig benytte Natten. Saaledes havde Prof. Friis overdraget mig at gjøre Tegningerne til et og andet, der behøvedes ved en Restauration af Frederiksberg Kirke. De Kirkestole, jeg tegnede dertil, er endnu i Kirken, og jeg synes, at jeg godt kan være dem bekendt. For Deuntzer tegnede jeg en stor Bygning, — jeg troer nok, at den kaldes „Søetatens Enkebolig“ — i Baadsmannsstræde; saavidt jeg mindes fik jeg 80 Rdlr. derfor. Nutildags vilde noget saadant blive betalt med 1 à 2000 Kr. For Grosserer Grøn tegnede jeg efter Herholdts Tegninger nogle smaa Tegninger, der blev aftrykte og sendt til hans Forretningsvenner. Heide og Fader sendte mig ogsaa et og andet at tegne og som det var mig kært at befatte mig med; bl. a. tegnede jeg under Samarbejde med Heide en Mønsterbondegaard, der kom paa en jydsk Landbrugsudstilling.

Det faldt ganske naturligt, at jeg gik med til at konkurrere til den lille Sølvmedaille. Den første Gang, jeg var med, var jeg ikke heldig. Opgaven var en Indkørsel til et Marinearsenal. Det var den Gang Skik, at naar man var færdig med Skizzen, foreviste man den for Professoren. Da jeg kom til Hetsch,

syntes han godt om det, jeg havde lavet, men da han saa nøje til paa den Inscription, jeg havde sat over Porten, spurgte han mig, om jeg kunde Latin. Jeg maatte da bekende, at jeg ikke havde synderligt Begreb derom og forklarede, at jeg Aftenen forud hos en god Ven (det var Sofus Volder) havde faaet at vide, at Marinearsenal paa Latin kaldes Armatorium maritimum, og at det var det, jeg havde benyttet. Med synlig Glæde sagde da den gamle Professor: „Ja, men her staar jo ikke Armatorium men Amatorium, og det vil sige Elskested, Elskestue, paa dansk: Horehus for Søfolk, og det kan den aabne Port da ikke være.“ Jeg blev naturligvis ilde tilmode over, at jeg i mit Hastværk om Morgenens havde glemt et Bogstav. Han advarede mig imod at pynte mig med laante Fjer eller skrive noget, jeg ikke vidste grundig Besked om. Forøvrigt syntes han om Projektet og opfordrede mig til at gjøre det færdigt.

Hetsch var en hjertensgod Mand, der gerne hjalp de unge. Paa hans Tegnstue var som oftest en Del unge uformuende Mennesker, der modtog Undervisning, uden at betale derfor. Han tog sig med Varme af disse unge Mænd; men han var streng imod dem og stillede store Krav til dem i Retning af Flid og god Opførsel.

Jeg mindes, at da han en Gang ved en Konkurrence censurerede vore Arbejder, en Landsbykirke, holdt han

en lang Straffeprædiken til en af dem, der havde nydt godt hos ham. Fyren havde „snydt“ ved ikke at overholde, at Snit og Facade passede sammen, saa at han havde opnaaet bedre Forhold navnlig i Tversnit end vi andre ærlige Mennesker kunde møde med. Da jeg Dagen derpaa efter hans Anmodning var mødt hos ham for at blive trøstet for, at jeg ikke havde været iblandt de heldige, kom den Gamle ind paa det passerede og spurgte mig, om jeg havde lagt Mærke til, at han havde tiltalt Synderen med „De“. Deri mente han, laa Tilkendegivelse af den højeste Grad af Uvillie, og han vilde for Fremtiden betragte den paagældende som en ham fjerntstaaende Person.

Hetsch kom jevnlige paa Skolerne og havde stor Indflydelse paa Lærere og Elever, hvilket ikke var Tilfældet med den anden Professor, Christian Hansen, som, naar han en sjælden Gang indfandt sig, nærmest gjorde Løjer med det hele.

En Mand, vi alle elskede, var Hilker, Læreren i Ornamentskolen. Blandt mine Kammerater dér holdt jeg mest af min Sidemand, Pietro Krohn.

Efter at have gennemgaaet de Skoler, der var obligatoriske for Architekter, gik jeg i to Kvartaler i Modellerklassen, hvortil jeg som „Elev af Akademiet“ havde fri Adgang. Af andre Architekter var der kun Hans Jørgen Holm, som i den Periode ogsaa søgte derind. Læreren her var Dalhoff; han var en dygtig

Lærer og en meget livlig og meddelsom Mand, der talte med os om meget andet end det, vi undervistes i. Han havde været Thorvaldsens gode Ven, og det, han havde oplevet sammen med denne store Mand, optog ham meget og skaffede de af Eleverne, som han syntes om, mange interessante Timer. Efter Dalhoffs Afgang blev Rosenfalk Lærer her. Ham var der ikke meget Liv i.

Af Undervisningen her havde jeg megen Nytte. Det burde være en Fordring til enhver Architect, at han skulde gennemgaa Kursus i Modellering. Det hjælper baade paa Haand og Øje.

Hos Zeltner gik alt sin jævne Gang, og jeg var fremdeles ene om det. Foruden sit Slotsforvalterembede havde Z. efterhaanden faaet underlagt sig adskillige Bestillinger, der dels sorterede under Staten, dels under Hofholdningen, og hermed gik jeg ham mer eller mindre til Haande. Han var saaledes Forvalter paa Civilstatens Materialgaard. Denne, der laa — og forresten ligger endnu — ved Frederiksholms Kanal imellem Hestgardens tidligere Kaserne og Militæretatens Materialgaard og tillige har Udkørsel til Vestervoldgade, var Oplagsplads for forskellige Materialier til Brug ved Statens civile Bygninger, særlig Ministerialbygningerne, Slottene og Palæerne i Kjøbenhavn; her var store Kalkkuler og Sandoplæg, saa at der kunde tillaves al Slags Kalk til Murbrug, heriblandt ogsaa „slaet

Kalk". Der blev tillavet Stenkit, som udleveredes til Stenhuggerne. Der var Mur- og Tagsten af alle Sorter, Planker, Brædder, Søm, Kobber og Bly. Der blev holdt faste Folk til at lagre, behandle og udlevere Varerne, saa at Haandværksmestrene ikke havde nogen Fortjeneste ved disse Leverancer. Denne Virksomhed indskrænkedes efterhaanden, og Leveringerne gik tilsidst ganske over til de respective Haandværksmestre, efter at en ved Materialgaarden ansat Bogholder, Wulff, var afgaaet ved Døden. Kontorlokalerne og Formandsboligen blev da som Bolig overladt til Zeltners Broder, Gustav Z., der fik Tilsyn med Bygningerne, der saa udlejedes til private. I Forhuset mod Frederiksholms Kanal havde Billedhuggerne H. V. Bissen og Jerichau samt denne sidstes Hustru, Malerinden Fru Jerichau-Baumann, Ateliers og Boliger. Ved Boligerne var rare Smaahaver; Zeltner havde ogsaa der en god Have, hvor hans Familie og Venner tilbragte mange fornøjelige Timer, og Pladsen var en herlig Tumbleplads for Jerichaus mange Børn.

Paa Godserne blev der mere og mere, der skulde ombygges og nogle private Bygninger lavede vi ogsaa; paa Skodsborg lod Kongen et og andet udføre, blandt andet i 1862 en Kavalerybygning. Samme Aar faldt det i min Lod at komme til England paa en billig Maade. Rigsdagen havde nemlig bevilget en Sum, for at nogle unge Haandværkere, Kunstnere og Polytek-

nikere kunde komme til den Industriudstilling, der holdtes i London og det gamle, for sin Virksomhed i den første slesvigske Krig og sin Jordomsejling bekendte Krigsskib Hekla, blev stillet til Brug i den Anledning. Jeg kom med som Mursvend og ligeledes Theodor Mathisen. Fr. Böttger kom ogsaa med, men jeg erindrer ikke, om det var som Murer eller Arkitekt. Af andre Arkitekter var Dahlerup, Fenger, Hans Holm, August Klein og maaske nogle flere, af Malere husker jeg Marinemaler C. F. Sørensen, Faurholt, Otto Bache, Carl Neumann, af Polyteknikere og Mekanikere Eugen Ibsen, Peter Lindegaard, Møller hos Løwener, Jørgensen fra Møller & Jochumsen, af Haandværkere Severin Jensen, Lorentz Binder, Tømmerne Langvad, V. Kornbeck og Bock, Violinbygger Hjorth. Professor Hummel og Redaktør Rimestad ledede Turen.

Dagen før vi skulde sejle, kom Tømmermester Blom og bad mig fra sig og Deuntzer, om jeg vilde gøre dem den Glæde at anvende 50 Kr., som han gav mig. Da jeg fortalte Zeltner herom, blev han ilde berørt og mente, at jeg ikke burde have modtaget dem. Jeg indsaa godt det urigtige heri, men jeg trængte saa haardt til et saadant Beløb og jeg havde jo nu modtaget det, saa herved var intet at gøre. Det er forøvrigt de eneste Penge, jeg i de mange Aar, hvori jeg som ung Arkitekt og Bygningskonduktør har staaet i Forbindelse med Haandværkere og Fabrikanter, har

modtaget, uagtet der ikke saa sjældent blev gjort Forsøg paa at lade noget tilflyde mig. En Bygherre, Zeltners Læge Dr. Haugsted, bad mig en Gang modtage 20 Rdl., da Zeltner havde nægtet at modtage Honorar for Tegninger til en stor Ejendom paa Vesterbrogade. Dette lille Beløb trængte jeg ogsaa til og jeg havde ikke Betænkelighed ved at modtage det, da jeg virkelig havde stor Andel i det, der var præsteret og Doctoren var en rig Mand, hvem det sikkert var en Tilfredsstillelse dog at kunne blive af med noget derfor. Selv om der var bleven budt mig et større Beløb, havde jeg ikke betænkt mig paa at modtage det, men over hvad der var sket, var Zeltner ikke glad.

Jeg vil i denne Forbindelse benytte Lejligheden til at sige, at jeg føler mig aldeles overbevist om, at Zeltner ikke nogensinde af nogen har modtaget noget Gratiale eller hvad det nu kan kaldes. Jeg har derimod adskillige Gange været Vidne til, hvorledes han har haanet dem, som forsøgte derpaa. En stor og meget rig Fabrikant f. Ex., som havde sendt ham et prægtigt Arkitekturmaleri af Heinrich Hansen, maatte møde paa Kontoret for at love samme Dag at lade Billedet afhente og høre paa Zeltners Meddelelse, at han ikke vilde være afskaaret fra, som han sagde „at skælde jer ud, naar jeg mener, at der er Grund dertil“. Jeg, der havde nydt saa meget godt i Z.'s Hus

og ofte modtaget Smaapresente, f. Ex. et Slips, en tarvelig Brystnaal, et Par Handsker eller lignende, dristede mig en Gang, efter at jeg var blevet Murmester og havde rigelig Raad dertil, til at forære Datteren Anna et Par Fotografier fra Silkeborg, hvor hun havde været og glædet sig over den smukke Egn, men de forsvandt og jeg har senere hverken set dem eller hørt Tale om dem.

Da Zeltner var blevet en gammel Mand og jeg forlængst havde ophørt at staa i Forretningsforbindelse med ham, blev det som en særlig Gunst tilladt, at Bissen fik Lov at modellere ham og at jeg sendte ham et Exemplar af Busten.

Efter denne Afstikker vil jeg vende tilbage til Beretningen om min Deltagelse i Turen til Londonnerudstillingen.

Den 18. Juni 1862, Dagen før Afrejsen, indfandt de udvalgte sig ombord i Hekla. Vi blev inddelte i „Bakker“ paa vistnok 6 eller 8 Mand, der havde at holde sammen og spise ombord i Fællesskab. Hver Mand fik udleveret en Hængekøje, som man selv maatte ophænge om Aftenen og tage ned og „stuve“ om Morgenen, naar Baadsmandens Pibe lød, hverken før eller senere. Enhver, selv Hummel og Rimestad, maatte „stille“ ved Kabyssen for at modtage Rationerne til de forskellige Maaltider og selv fæste Køjerne. Den første Dag, den 19. Juni, gik alt godt, men da vi

den paafølgende Dag kom ud i Skagerak, skete det ikke med fuld saa sikker Præcision; thi det var bleven haardt Vejr og urolig Sø. Vi belavede os paa en stræng Overfart og da vi kom ud i Nordsøen, holdt Rimestad en Tale og sagde gamle Danmark smukt „Farvel saalænge“, men opad Dagen blev det en saa forrygende Storm, at Skibschefen Kapt. Malthe-Bruun, den senere Admiral og Kammerherre, fandt, at det var for voveligt at gaa over Nordsøen med den Last, der var ham betroet, saa han lod vende og vi gik tilbage til Skagen, hvor vi kunde ligge i nogenlunde smult Vande. Dette gav Anledning til, at vi fik „Landlov“ og tilbragte en højst fornøjelig Dag i Land. Næste Dag havde Vejret bedret sig og vi stævnedes ud paa ny. Mange, deriblandt jeg, blev snart søsyge, men de fleste kom dog let over den, saa at vi endog om Natten kunde drive Løjer med at løsne Køjerne, saa at de sovende kom til at ligge og rode paa Gulvet. Jeg var iblandt de heldige, der havde faaet Kjøjeplads paa øverste Mellemdæk; i det underliggende Rum maa der have været ubehageligt for adskillige, da de søsyes Udladelser let banede sig Vej nedad gennem Risteværket i Gulvet. Dage paa Søen forløb med Leg og forskellig Underholdning; der havde dannet sig et Kunstberiderselskab, som gav Forestillinger, et livligt Bal fandt ogsaa Sted og Chefen trakterede med Punsch, der østes op af et stort Kar.

I Skagen havde en af Passagererne, Tegnelærer Janniche, forladt Skibet paa Grund af stærk Søsøge og en ung Mand, Hoffmeyer, vistnok Byfogedfuldmægtig i Skagen, var kommet i Stedet.

Den 24. fik vi Lods ombord og vi naaede snart Themsen, hvor vi blev imponerede af den Mængde Skibe, der gik og kom. Da vi passerede Greenwich ringede tilfældig Kirkeklokkerne, hvilket lød meget smukt. Vi passerede nogle fortøjede, gamle aftaklede Krigsskibe, hvoraf nogle sagdes at have været danske, tagne i Krigene først i Aarhundredet og hvoraf nogle skulde have huset danske Krigsfanger. Om Natten, medens vi sov, var Skibet gaaet ind i Victoria Dok og det varede ikke længe, inden vi brød op for at søge til Udstillingen. Det stod os frit for at sove ombord om Natten og saa kunde vi der faa fri Morgen- og Aftensmad. Bøttger og jeg fik regnet ud, at vi havde Raad til at skaffe os et Logi i Land og fandt snart et saadant Syd for Themsen i Cowley Road, der bestod af ensartede Smaahuse i to Etager. Vi fik et Værelse paa 1. Sal hos en Enke og i samme og tilstødende Gader fandt adskillige af vore Medrejsende Tilflugt under Opholdet derovre.

I de første Dage fulgte vi Trup med den store Flok, som Hummel og Rimestad førte omkring, men snart emanciperede vi os og var kun sammen med de andre ved større Festligheder og Udflugter, som

Danske i London havde arrangeret for deres unge Landsmænd. Udstillingen var stor og uoverkommelig, saa den var Bøttger og jeg færdig med efter nogle faa Besøg og vi mødtes kun med de andre, naar det fastsatte Program skaffede Adgang til Steder, som vi ellers ikke havde kunnet faa gratis Adgang til. En Fest for os i Crystalpaladset var splendid og særdeles vellykket og Udflugter til Kew Gardens, Hampton Court og andre smukke Steder forsømte vi ikke at tage Del i. Men vi turede meget om, dels paa egen Haand, dels i Følge med enkelte, som havde samme Interesser som vi. Den gamle Dame, som vi boede hos, var særdeles venlig og hjælpsom ved at give os Anvisninger om, hvor vi med Nytte kunde søge hen. Da vi just ikke var videre godt beslaaede med Mønt, brugte vi som oftest vore Ben, men da Afstandene var store, medførte det, at vi, naar vi om Aftenen eller ud paa Natten kom til vort Logis, vare svært udmattede. Den 27. Juni randt det mig, først efter vor Hjemkomst og da jeg vilde notere noget i min Lommebog, i Hu, at det den Dag havde været min 24aarige Fødselsdag.

Den 5. Juli lettede vi Anker for Hjemreisen og paa den havde vi hele Tiden godt Vejr. Der var derfor rig Lejlighed til Morskab og Underholdning og da vi den 8. lagde til ved Kvæsthusbroen, kunde jeg se tilbage paa en Oplevelse, som jeg var glad ved at have

været med til. Jeg var selvfølgelig glad ved at komme omkring i de Familier, som jeg havde sluttet mig til og kunne give Beretning om mine Oplevelser. Jeg sagde dem, der havde hjulpet mig dertil, oprigtig Tak og kom hurtig tilbage i de vante Folder.

I denne Sommer opførtes Kavalerboligen ved Skodsborg Palæ og omtrent ved samme Tid tegnede jeg nogle af Spirene til Frederiksborg Slot. Medens Zeltner, saavidt jeg ved i Halvtredserne, havde været Konduktør ved nogle Arbejder paa Frederiksborg, bl. a. ved at rette Klokketaarnet, der var begyndt at hælde, havde han opmaalt adskilligt af Slottet, men ikke faaet noget af det rentegnet; da Meldahl skulde genopføre Slottet og vidste, at Zeltner havde saadanne Opmaalinger, bad han Z. om disse. Zeltner lod da mig tegne, saa vidt jeg erindrer, tre af Spirene i temmelig stor Maalestok og overlod Meldahl disse. Det var noget, der særlig interesserede mig, navnlig da jeg ved samme Tid befattede mig med Tegninger til lignende, idet der saavel paa Vallø, som paa Vemmetofte, Bregentved og Lystrup blev forberedt eller bygget Spir. Ved Spirene paa Vallø var jeg Konduktør og efter at Spirene ved Branden i 1893 styrtede ned, fandtes i Kuglen under Fløjstangen paa det runde Taarn, der var styrtet ned i Slotsgraven, det Kobberhylster, der indeholdt forskellige Oplysninger om Op-

førelsen, deriblandt at jeg havde været Konduktør herved.

Nogle af Gaardene under Vallø blev ombyggede, saaledes Gl. Lellingegaard og Gunderup, flere Kirker blev restaurerede eller fik nye Altere eller Orgler. Grev Moltke havde købt Lystrup Gods og Gaarden Jomfruens Egede til sin Søn, Grev Chr. Moltke, og her blev bygget ny Kostald. Det indre af Hovedbygningen paa Lystrup blev grundigt gjort istand og hertil blev anvendt meget og bekosteligt Sandstensarbejde. Forskellige Kirkeejere benyttede Zeltner ved deres Kirker saaledes Kammerherre Wichfeld ved Engestofte; vi lavede ogsaa Projekt til Saxkøbing og Taars Kirker og et Forslag til Kirke i Silkeborg. Vi tegnede ogsaa et morsomt lille Bindingsværks-Hus for Kammerherre Blücher; det blev bygget paa Skrænten Nord for Skodsborg Badehotel, hvor Blücher af Blixen Fincke for en Dolk havde købt et lille Terrain af den smukt beliggende Ejendom, som senere blev købt af Etatsraad Holmblad. For Kongens Kammertjener, Løitved, ombyggede vi et Landsted i Skovshoved. Kong Frederik VII, eller vel rettere Grevinde Danner, fik Lyst til at faa en Vinterhave ved Christiansborg Slot og hertil blev udarbejdet et Projekt. Ved disse Arbejder og adskillige andre, som jeg ikke nu erindrer, var der rigeligt at gøre og da jeg samtidig konkurrerede ved Akademiet, var jeg tilstrækkelig

optaget. Nogen Adspredelse blev der dog Tid til. Zeltner havde anskaffet sig et lille Billard, hvor han og jeg i Reglen spillede i en halv Times Tid efter Frokost og Middag. Og havde vi noget at gøre sammen paa Slottet, kunde vi ogsaa, naar vi var i Nærheden af øverste Mezzanin, benytte et stort Billard, som stod der, til et rask Parti. Af Direktør Lange ved Folketheatret fik Z. ofte tilsendt nogle Billetter og heraf fik jeg mine rigelige Andel. Med Bøttgerne og Frantzen vedligeholdte jeg saa nogenlunde Omgang og om Sommeren gjorde vi nogle Fodture til Dyrehaven og andre smukke Steder i Omegnen. Om Vinteraftenerne kunde der af og til blive Tid til lidt Kortspil, hvori jeg dog aldrig blev nogen Mester, saaledes som Bøttgerne og Hasforth.

I sidste Kvartal 1863 var Opgaven til lille Sølvmedaille en Præstegaard paa Landet. Jeg var glad ved Opgaven og min Skizze lovede godt. Jeg maatte dog opgive at gøre den færdig, da jeg ved Fr. VII's Død i November blev spændt godt for med at tegne den Egetræs Kiste, som han kom til at hvile i i Roskilde Kapel. I flere Døgn kom jeg kun i Seng nogle faa Timer, da der blev arbejdet Nat og Dag ved Gemakkernes og Trappegangenes fuldstændige Beklædning med sort Klæde, Opstilling af castrum doloris o. s. v. Saavel ved den afdøde Konges Ankomst hertil som ved Bisættelsen maatte jeg stadig være ved Haanden

for at bistaa Zeltner eller selv overtage Ledelsen, og efter at disse Ceremonier var til Ende, var der meget at gøre saavel ved Fjærnelsen af alle de Anstalter, der var trufne, som ved de derpaa følgende Auctioner ved Bortsalg af en Masse Materialer. Jeg kom derved saa langt til Agters med mit Konkurrencearbejde, at jeg til min Sorg maatte opgive det. Storch og Bøttger vandt den Gang Medaillen, men jeg naaede dog ved næste Kvartal at faa den tilkendt for et fyrsteligt Gravkapel og modtog den ved Foraarsudstillingens Aabning i 1864.

Efter Grev A.W. Moltkes Død i Begyndelsen af 1864 overtog Sønnen, Grev Frederik (Fritz) Moltke, Grevskabet og blev samtidig Kurator for baade Vallø og Vemmetofte. Saavel paa Bregentved som paa de andre to store Godser skulde der nu foretages store Byggearbejder, og det blev altsammen overdraget Zeltner. Paa Bregentved skulde der ved Hovedbygningen foretages store Forandringer og nogle Tilbygninger, ligeledes ved Avlsgaarden og nogle af Kirkerne udvidedes; paa Vemmetofte skulde Forpagtergaarden Højstrup fuldstændig ombygges, ved Faxe Ladeplads opføres en ny Gæstgivergaard. Paa Lystrup, som Grev Chr. Moltke havde faaet foræret af sin Fader, forbedredes ligeledes store Arbejder. Vallø Slot skulde have en grundig Istandsættelse og paa Jægerspris vilde Grevinde Danner have Slottets Ydre givet en Omgang,

som det trængte til, ligesom hun ogsaa vilde begynde paa Indretning af et Asyl som Forsøg, inden hun tog fat paa den store Stiftelse, som senere blev rejst der.

Da Zeltner ikke ønskede at antage mere Hjælp, maatte jeg tage endnu haardere fat end hidtil. Paa Grund af den ulykkelige Krig med Preussen og Østrig, der var udbrudt i Februar, blev der dog snart taget Reb i Sejlene for at se Tiden an. Og da Meldahl henvendte sig til mig om at paatage mig at fuldføre Tegningerne til den Bygning, som Livrente-Anstalten og Navigationsskolen opførte i Havnegade, og som L. Fenger ved at blive Soldat ikke fik gjort færdig, kunde jeg endog afse nogle Eftermiddagstimer hertil. Hos Zeltner beholdt jeg alligevel min sædvanlige Løn og hos Meldahl fik jeg en efter de daværende Forhold endog høj Løn, saa mine økonomiske Forhold blev, efter de Fordringer jeg stillede til Livet, særdeles gode. Bøttger var Konduktør ved Bygningen og han og jeg kom ret godt ud af det med hinanden ogsaa under disse nye Forhold. Det varede ikke mange Uger før Meldahl benyttede mig ogsaa til andre Arbejder, navnlig ønskede han, at jeg skulde paatage mig at fuldføre Frijsenborg, som den Gang var under Opførelse. Meldahl gjorde sig, da jeg fortalte ham, at jeg agtede at blive Murmester, tillige Anstrængelser for at overtyde mig om, at jeg ved at blive ved Akademiet, havde gode Udsigter til at naa frem der og han op-

stillede et fristende Regnestykke, hvorefter jeg snart kunde faa Guldmedaille og det store Rejsestipendium og han tilbød at skaffe mig Plads i Paris hos den store Lebroust. Jeg modstod dog denne Fristelse og passede mit Arbejde hos Zeltner.

Denne Tid, det var altsaa i Forsommeren 1864, var i andre Henseender drøj for mig. Jeg havde nemlig, da jeg første Gang var til Session, i 1859 eller 60, taget Udsættelse med at udtjene min Værnepligt, nærmest fordi jeg ved at blive hos Zeltner havde Lejlighed til at lære en Del og for at jeg kunde blive færdig paa Arkitekturskolen. Da Tiden kom, at jeg skulde i Trøjen, det var vistnok i 1862, var Zeltner saa venlig at tilbyde mig et Pengelaan, saa at jeg kunde købe mig fri eller stille en anden Mand for mig. Jeg var imidlertid saa uheldig at blive taget til Ingeniør og hvis jeg skulde stille en Mand, saa at jeg blev ganske fri, maatte det blive en Underofficer, der kunde overtage en ny Række Tjenestear og en saadan kostede 2000 Rdl. Herpaa mente jeg ikke at burde indlade mig, da jeg ikke kunde øjne, hvornaar jeg skulde komme ud af en saadan Gæld. En Stillingskommissionær foreslog mig da, at jeg skulde tilbytte mig et højt Nummer, hvilket kunde faaes for 500 Rdl., hvorved Udsigterne til, at jeg skulde blive Soldat, blev ringe. Herpaa gik jeg ind og Sagen blev ordnet. Nu vilde Skæbnen, at den stillede Mand blev kasseret,

og det viste sig da, at der var en Underofficer, som skulde gaa af, men uagtet han var kvalificeret dertil, ikke havde opnaaet noget Arrangement som Stillingsmand og derfor nu vilde lade sig stille for de 500 Rdl., som min tidligere Stillingsmand maatte afgive. Jeg blev saaledes ganske fri for at skulle være Soldat og det laante Beløb skulde jeg, naar jeg kunde det, tilbagebetale. Under Krigens Gang var det imidlertid bleven yderst pinligt for mig at være her hjemme; min Broder Valdemar var jo med, og jeg drømte ofte om ham. De fleste af mine jævnaldrende var med derovre og jeg var ikke fri for at skamme mig ved at være herhjemme, men jeg kunde jo ikke løbe fra den Gæld, jeg havde og mulig ikke komme tilbage. Jeg fik da den Ide at lade mig stille som Infanterist og Stillingskommissionæren havde allerede en Mand, som vilde give mig 800 Rdl. for at træde i sit Sted og Kontrakten var skrevet. Den 18. April kom Meldahl ind paa Tegnestuen med den sørgelige Meddelelse, at Dybbølstillingen var falden og efter at have drøftet Situationen med baade Meldahl og Zeltner blev Resultatet, at jeg meddelte vedkommende, at jeg ikke vilde underskrive Kontrakten; vi mente nemlig, at nu var der ingen Mening i at blive Soldat, da den ulykkelige Krig maatte ophøre. Jeg vedblev saaledes fremdeles at være Zeltners Skyldner for de Penge, som jeg kunde have tilbagebetalt af Stillings-

summen. Efter at jeg hos Meldahl havde udført det, jeg havde paataget mig og desuden nogle Detailtegninger til Frijsenborg og et Jerngitter til Indhegning ved Holmens Kirke, blev jeg atter fuldt beskæftiget hos Zeltner.

Saalænge Krigen stod paa var det en trist Tid; fra mit Hjem i Horsens hørte jeg kun sparsomt og det, jeg hørte, var næsten altid sørgeligt; for Fader var det en anstrængende Tid og der var intet Arbejde, hvorved han kunde fortjene noget. En Tid maatte han tilbringe som Fange i Rendsborg. Fra Valdemar kom undertiden nogle Linier og uagtet han ofte var med, hvor det gik haardt til og mange af hans Kammerater maatte bide i Græsset, tabte han ikke Humøret. Jeg tror, at de, der maatte blive hjemme, har haft fuldt saa mange bekymrede Timer som dem, der kunde tage Del i Forsvaret.

Blandt de Mænd, som jeg jævnlig havde med at gøre i min Egenskab af Zeltners Hjælper, var Hofmarskalk Løvenskiold, dels ved hans Embede, dels havde han en Ejendom ved Strandvejen udfor Charlottenlund, som han ønskede at gøre noget ud af. Strax efter Krigens Udbrud havde han været med Kongen i Dannevirkestillingen og Dagen efter at denne var opgivet, kom han over paa Kontoret og vor Bedrøvelse over denne sørgelige Begivenhed blev noget mildnet ved hans bestemte Udtalelse om, at dersom

det ikke var sket, vilde der efter hans Overbevisning ikke være „kommet en Patrontaske derfra“. Denne Udtalelse gav os en anden Opfattelse af, hvad der var sket, end vi havde forud.

Paa Amalienborg var jeg en Del beskæftiget med Indretningen af Bolig til Chr. IX; især interesserede det mig at være med til Anbringelsen af Glas og Porcellæn i de store Nicher paa Spisesalens Bagvægge; herpaa har Zeltner og jeg anvendt ikke saa faa Timer. Jeg har senere, naar jeg har været til Taffel hos Kongen, glædet mig over disse Opstillinger.

Foruden sit Slotsforvalterembede havde Zeltner adskillige andre Embeder at passe; han var saaledes „Sølvpop“ eller Sølvkammerforvalter. Sølvkammeret, hvor ogsaa Guldsager og de finere Bronze- og Porcellænsfigurer opbevaredes, fandtes i Slottets underste Mezzaninetage. Ved større Tafler og ved Rejser udleveredes herfra de Genstande, som Hofmarskallen rekvirerede og efter Benyttelsen blev de igen indsatte paa sin Plads. Der kunde ofte være vidtløftige Regnskaber at føre herover og der maatte passes nøje paa, da der fandtes værdifulde og sjældne Sager imellem. Lokalerne var derfor rigelig forsynede med kunstige Laase og andre Sikkerhedsforanstaltninger. Naar Zeltner var paa Rejser, hvilede Ansvarret paa mig.

Endelig var Zeltner Vedfoged. Hans Virksomhed som saadan bestod i at modtage Ved — hovedsagelig

Bøgetræ — fra Statsskovene og lade dette fordele til visse Statsinstitutioner. Bag Proviantgaarden var en stor „Vedhave“, hvor Brændet blev opstabled og efterhaanden udleveret. En Del af Veddet blev leveret direkte fra Skovene til de forskellige Steder. Jeg var ofte behjælpelig ved den herved foregaaende Trafik; blandt andet blev i Raadhusets Gaard modtaget meget Brænde, som blev leveret til Brug ved de derværende Retslokalers Opvarmning. Det var den Gang, man saa godt som udelukkende havde Ovne til Bøgebrænde.

En Svoger til Zeltner, Slagtermester Wilh. Scheibel, vilde opføre sig en Ejendom paa Gl. Kongevej — et Forhus med Slagteri i Baghuset; hertil lavede vi Tegningerne.

Et andet Arbejde, som lagde en Del Beslag paa mig samme Aar, var Ombygningen af Hovedbygningen paa Bregentved; hertil var Skizzerne gjort færdige i en Slags engelsk Stil, saaledes som Zeltner vilde foreslaa Udførelsen for Grev Fr. Moltke og medens Zeltner gjorde en Udenlandsrejse bl. a. til Paris, udarbejdede jeg udførlige Tegninger. Da jeg var færdig hermed, morede det mig at forsøge at behandle Sagen paa en anden Maade, og da jeg var færdig hermed, kom Greven en Dag for at ville se, hvorvidt vi var, og da han kom bag paa mig, fik jeg ikke mit Udkast lagt til Side. Efter at have gennemgaaet begge Projekter, sagde han med Bestemthed, at han vilde fore-

trække det sidst lavede og paalagde mig at sige dette til Zeltner, naar han kom hjem. Dette var ikke lysteligt for mig og Zeltner blev ilde berørt derved, men efter at han havde haft en Konference med Greven, blev Resultatet dog, at dette skulde anvendes. Da Zeltner aabent spurgte mig, om jeg kunde tænke mig at blive Arkitekt for Greven i Stedet for ham, afviste jeg det med Bestemthed og meddelte ham, at det var mit bestemte Forsæt at tage Borgerskab som Murmester og forsøge, om jeg som saadan kunde faa noget Arbejde. Jeg indsaa meget godt, at det vilde blive vanskeligt for mig at bane mig Vej, da jeg intet ejede til Driftskapital, ja ikke en Gang havde de 60 Rdl., som Borgerbrevet som Mester kostede. Han tilbød mig da at laane mig dette Beløb og at jeg kunde faa Arbejdet paa Scheibels Bygning, naar jeg vilde vedblive at tegne hos ham. Dette gik jeg ind paa og nogen Tid efter, da Grev Moltke atter kom paa Kontoret og jeg var ene med ham, bad jeg, om jeg maatte blive hans Murmester ved Arbejdet paa Bregentved. Dette sagde han ja til, dog paa den Betingelse, at jeg indestod ham for, at hans Byggeri ikke blev sinket af Mangel paa Tegninger i rette Tid. Jeg kunde kun love ham, at jeg skulde gøre, hvad jeg formaaede i den Retning og da jeg ikke for Zeltner skjulte noget af vor Samtale, endte alt i god Forstaaelse. Saaledes havde jeg noget at begynde med

til Foraaret, og Zeltner kunde disponere over mig fremdeles. Den 24. December 1864, altsaa Juleaften, løste jeg Borgerskabet, der er dateret den 22. s. M. og med godt Haab saa jeg Fremtiden imøde. Jeg skulde imidlertid komme til at gennemgaa adskilligt, inden jeg kom i Trit, men ved Flid, Paapasselighed og Nøjsomhed og velvillige Menneskers Hjælp kom det dog til at glide. Jeg henvendte mig først til Fader, om han kunde hjælpe mig med en to—tre Hundrede Rdl., men det var ham ikke muligt. Sidst paa Vinteren var jeg i Besøg i Horsens i et Par Dage og da jeg var hos Z. S. Levy, tilbød han mig et Laan paa 100 Rdl. rentefrit i 3 Aar; de vilde blive mig udbetalt af hans Broder Zander Levy ved Gl. Strand i København, og det var den første Haandsrækning, jeg fik.

Da Foraaret kom 1865 tog jeg fat paa Slagteri-bygningen for Scheibel og snart derefter paa Bregentved. Til Arbejdet hos Scheibel havde jeg laant et Par Mand hos Carstensen; den flinkeste af dem var Jacob Røe, men det viste sig snart, at han ikke kunde magte at være Formand og det var derfor heldigt for mig, at min jævnaldrende, Martin Kyhn, der samtidigt med mig havde været i Lære hos Deuntzer, blev uenig med denne og derfor tyede til mig. Kort Tid efter kom Deuntzers bedste Mand, Wicke, til mig og ønskede at blive taget i Arbejde. Han sagde, at han var ble-

ven saa ilde behandlet af Deuntzer, at han absolut vilde skifte. Forinden jeg antog ham, henvendte jeg mig til Deuntzer og meddelte ham, at en af hans flinkeste Folk havde i Sinde at træde i Arbejde hos mig og forinden jeg gav Besked, vilde jeg dog spørge, om det vilde være ham til Fortræd. Deuntzer spurgte ikke strax om, hvem det var, men sagde meget mut, at for ham kunde jeg gøre, hvad jeg vilde og da han saa spurgte, hvem det var og fik Svar derpaa, foer det ud af ham: „Saa til Helvede, men tag De bare væk“. Derefter havde jeg ikke nogen Betænkelighed, og fra den Tid lige til hans Død var Wicke mig en Duelighed og Kraft, som jeg atter og atter havde Grund til at være glad ved at have og jeg mindes ikke, at der nogensinde har været Misstemning mellem os. Sammen med Wicke kom der mindst tre af Deuntzers dygtigste Folk, som ogsaa blev hos mig, saalænge jeg virkede som Mester. Nogle mindre Reparationsarbejder paa forskellige Steder i Byen ved Hvidtning af Køkkener o. l. kom ogsaa og hertil var andre Murmestre saa velvillige at være mig behjælpelig med Materialer og Stillads. Den første Spand Hvidtekalk til Brug i Mægler Bunchs Ejendom i Toldbodgade fik jeg hos Lauritz Petersen, der samtidig byggede paa Hjørnet af Toldbodgade og Sct. Annæplads, hvor D. f. D. S.'s Bygning nu er. De Penge, jeg skulde bruge til Folkeløn, laante jeg i Smaasummer

omkring hos private; blandt disse var Malermester Stendorff mig en god Støtte, og jeg tror, at han altid i sin Skrivebordsskuffe havde liggende et Par Hundrede Daler, der var forbeholdt mig. En Aftenstund mødte jeg paa Vesterbro Brygger Knud Hansen fra Rabeshave, hvem jeg kendte hjemmefra og var langt ude beslægtet med (hans Moder var en Printz); hjemme havde han været Snedkersvend, men her havde det stillet sig saaledes, at han efter at have været „Bryggerknægt“ nogen Tid blev Kompagnon med Ølhandler Schyth og Medejer af Bryggeriet. Han kendte mine smaa Forhold og da jeg fortalte ham, at jeg var bleven Murmester, kunde han ikke bare sig for at le. Da jeg fortalte ham, hvorledes jeg manøvrerede for at klare Bugterne, tilbød han, at naar det kneb, kunde jeg komme til ham paa Bryggeriet og saa skulde han nok bistaa mig. Dette Løfte holdt han og det blev snart saaledes, at jeg næsten hver Uge maatte til ham, snart for at laane, snart for at tilbagebetale.

Da der skulde begyndes paa Bregentved, meddelte Grev Moltke mig, at jeg vel kunde blive hans Murmester, men jeg maatte finde mig i at have en Mand, Henckel fra Vordingborg, som Kompagnon og at denne tillige skulde arbejde med paa Stedet som Formand. Heri maatte jeg finde mig, men det viste sig snart, at han ikke kunde klare sig; jeg tror, det nærmest kneb for ham at forstaa Tegningerne. En skønne Dag for-

svandt han og lod mig tilbage. En af de Svende, Lippert, som jeg havde sendt derned, overtog Formandspladsen, men da han snart efter maatte give Møde for at blive Soldat, og jeg derved blev ilde stedt, skrev jeg til Fader, om han kunde undvære Carl Rosen. Faa Dage efter fik jeg Meddelelse om, at Rosen samme Dag, som mit Brev kom til Fader, havde sagt, at han ønskede at rejse til København for at søge sit Udkomme der og vilde bede Fader spørge mig, om jeg kunde skaffe ham Arbejde. Dette var altsaa et heldigt Træf for mig og det varede ikke mange Dage, før min gamle Ven kom hertil med sin Familie og strax blev befordret videre til Bregentved. Her blev Rosen et Par Aar og Greven blev saa indtaget i ham, at han overlod ham et Hus til Beboelse og rigelig Jord, saa han kunde holde en Ko. Med dette Arrangement var saavel Greven som Rosen og jeg selv veltjente og det viste sig ogsaa snart, at Zeltner var glad derfor. Dette Arbejde voldte mig derfor ikke stort Besvær, især da jeg fik det maaget saaledes, at Rosen hver Lørdag hos Grevens Sekretær, H. Lund, kunde hæve de Penge, der behøvedes,

Højstrup i Stevns, der er en Forpagtergaard under Vemmetofte, skulde ganske ombygges og hertil udførte vi Tegningerne og jeg arbejdede med særlig Iver herpaa, da jeg haabede paa at faa Murarbejdet derved. Vallø Slot, der for mange Aar siden var

bleven hvidtet, ønskede Kuratoren skulde bringes til at vise de gamle røde Mursten og samtidigt skulde der paasættes nye Spir. Ved den nye Udskibshavn ved Hylleholt, Faxe Strand, skulde bygges en Gæstgivergaard. Lystrup Hovedbygning skulde restaureres udvendig, Vester Egede Kirke ombygges, Jomfruens Egede have ny Kostalde og Gymnastikhus opføres ved Waisenhuset. Alle disse Tegnearbejder blev hovedsagelig udført Vinteren mellem 1864 og 65. I 1865 fuldførtes Scheibels Hus.

Ved Murmester Carstensen's pludselige Død skete der noget, som fik stor Betydning for mig. Samme Dag, som Carstensen døde, kom Brygger Hansen til mig paa Zeltner's Tegnestue og opfordrede mig til øjeblikkelig at følge med til Rabeshave for at gøre mig bekendt med det ret store Byggearbejde, som Carstensen var i Færd med derude. Jeg gik ind paa at tilse Arbejdet, indtil der med Carstensen's Familie blev truffet en Ordning. Jeg antog, at Carstensen's Svoger, Arkitekt J. J. Eckersberg, skulde fortsætte Forretningen ved Hjælp af de gamle, dygtige Folk, der var der, navnlig Peter Brædder. Eckersberg tiltroede sig imidlertid ikke Evner dertil og der forløb kun et Par Uger, saa kom Carstensen's anden Svoger, Tømmermester E. Kerrn og tilbød mig at flytte ned i Carstensen's Ejendom paa Hjørnet af Vester Voldgade og Ny Vestergade og søge at fortsætte Forretningen. En Over-

enskomst herom blev truffen og Arbejdet paa Rabeshave fortsatte jeg for min egen Regning.

S. Beckmann, der havde været Konduktør ved Opførelsen af Kommunehospitalet og nu var Forvalter derude, blev hurtigt fritaget for dette Embede og etablerede sig som Murmester. Han var noget i Slægt med Brygger Jacobsen paa Carlsberg og dette Etablissement, der hidtil havde været blandt Carstensens bedste Kunder, tilfaldt naturligt Beckmann og saavel han som Borgmester Ehlers, der havde været Beckmanns Foresatte ved Bygningen af Hospitalet og derfra kendte hans Kvalificationer, gjorde sig Umage for at indføre Beckmann hos mange af Carstensens største Kunder. Derved blev der betydelig mindre tilbage til mig, men jeg var dog glad ved, at en Del havde saadan Tiltro til mig, at de ikke vilde gøre Forandring.

Jeg flyttede i god Forstaaelse med Zeltner over til det gamle Hus, der nu skulde blive min Bolig og om ikke ret længe tillige et lykkeligt Hjem for mig.

HANS NIELSEN FUSSING
Efter Maleri af Knud Larsen 1910

HANS NIELSEN FUSSING

født 27. Juni 1838 i Horsens, † 5. April 1914 i København.

Svendestykke i København Juli 1856.

Kunstakademiets lille Sølvmedaille Marts 1864.

Borgerskab som Murmester i København December 1864.

Indtraadt 1869 som Interessent i Tegl- og Kalkværksfirmaet Valdemar Petersen & Frimodt, der i 1889 omdannedes til A/S Ny Kalkbrænderi; Medlem af dette Selskabs Bestyrelse indtil 1913.

Borgerrepræsentant 1878—1887.

Raadmand, Magistratens 2. Afdeling 1887—1890.

Medlem af Landstinget 1890—1898.

Medstifter af Kreditforeningen for Grundejere i København og Omegn 1882, Medlem af Repræsentantskabet til 1895.

Medstifter af Selskabet til Oprettelse af billige Kaffe- og Spisehuse i København 1883, Formand for Bestyrelsen 1890 indtil Selskabets Opløsning 1900.

Medstifter af Københavns Husflidsforening 1882, Formand for Bestyrelsen indtil sin Død.

Medlem af Københavns Sundhedskommission 1886—1896.

Under Udstillingen 1888 Dommer i Afdelingen for Hygieine.

Medlem af Bestyrelserne for:

Teknisk Forening 1880—1904.

Det tekniske Selskabs Skole 1885—1899.

Arbejdernes Byggeforening fra 1895, Næstformand i Bestyrelsen 1902—1913.

Medlem af det under Lockouten 1899 oprettede Enighedskammer.

Medlem af Københavns Brandforsikrings Repræsentantskab 1882, af dettes faste Udvalg 1882—1896 og af Direktionen 1896—1913.

Medlem af Bestyrelsen for de Puggaardske Legater 1902 og af Centralkomiteen siden 1897.

Borgerlig Værge for Vor Frue Kirke 1895—1910.

Ridder af Dannebrog 1887, Dannebrogsmænd 1905.

Æresmedlem af Københavns Mur- og Stenhuggerlaug 1911.